

The background image is a landscape photograph. It shows a sunset or sunrise over a calm body of water. The sky is filled with dramatic, dark clouds that are illuminated from below by the sun, creating a warm orange and yellow glow. The sun itself is a bright, glowing orb just above the horizon line. In the foreground, there is a stone pier or breakwater made of dark, irregular stones. Several weathered wooden posts are driven into the ground, standing upright. Some green plants and grass are growing between the stones and around the base of the posts. The overall mood is serene and contemplative.

Stichting
Dow
Pensioenfonds

Verslag over het boekjaar
1-1-2022 t/m 31-12-2022

Gevestigd te Terneuzen
Opgericht bij Akte d.d. 30 december 1970
(51e jaarverslag)

Stichting Dow Pensioenfonds
Postbus 48, 4530 AA Terneuzen
info@dowpensioen.nl
www.dowpensioen.nl

Ingeschreven in het Handelsregister van de
Kamer van Koophandel onder nummer 41110290

Inhoud

	Pagina
Voorwoord	5
Kerncijfers	7
Organisatie pensioenfonds	9
Verslag van het bestuur	
Het pensioenfonds	19
Financiële positie van Stichting Dow Pensioenfonds	23
Pensioenregeling 2022	26
Communicatie	28
Beleggingen	29
Uitvoeringskosten	34
Governance	37
Interne audit en sleutelfunctiehouder interne auditfunctie	41
Risicomanagement en sleutelfunctiehouder risico beheerfunctie	41
Vooruitblik 2023	48
Verslag van de raad van toezicht	
Rapport raad van toezicht 2022	51
Reactie van het bestuur op het verslag RvT over 2022	56
Verslag van het verantwoordingsorgaan	
Verslag verantwoordingsorgaan over 2022	59
Reactie van het bestuur op het verslag VO over 2022	62
Jaarrekening	
Balans per 31 december	66
Staat van baten en lasten	68
Kasstroomoverzicht	70
Waarderingsgrondslagen	71
Grondslagen voor balanswaardering	72
Grondslagen voor bepaling van het resultaat	74
Gebeurtenissen na balansdatum	77
Toelichting op de balans per 31 december	78
Toelichting op de staat van baten en lasten	85
Risicoparagraaf	91

Overige gegevens

Bepalingen omtrent de resultaatbestemming	96
Actuariële verklaring	97
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	99

Alle bedragen in het jaarverslag moeten in duizenden euro gelezen worden (tenzij anders vermeld).

FOTO: DOW FOTOCLUB

Voorwoord

Coronacrisis voorbij

De afgelopen twee jaar startte ik dit voorwoord over corona. De invloed was groot in die jaren. Gelukkig is deze pandemie nu naar de achtergrond verdwenen. Ik ben dan ook blij dat we elkaar in 2022 weer konden ontmoeten. Samen aan een vergadertafel, even het kantoor binnenlopen of een praatje aan het bureau van een collega. Dit werd weer normaal, gewoon zoals het hoort. We zijn mensen en hebben behoefte aan persoonlijk contact.

Het milieu, onze omgeving en een goed bestuur tellen voor ons

We vernieuwden in 2022 ons ESG (Environmental, Social en Governance) of te wel duurzaamheidsbeleggingsbeleid. Dit was nodig omdat de wereld en de dingen die we belangrijk vinden veranderen. Ons gevoerde duurzaamheidsbeleid was eerder niet altijd duidelijk voor onze deelnemers.

Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)

Onze beleggingen zijn verantwoord en toekomstbestendig. De duurzaamheidsdoelstellingen van de Verenigde Naties zijn het uitgangspunt. We beleggen in vastrentende beleggingsfondsen van landen die zich aan deze doelen houden. Dit zijn vooral corporate obligaties en overheidsobligaties. We houden ons aan de Europese wet- en regelgeving. Voor het opstellen en uitvoeren van onze ESG-doelstellingen is een ESG-commissie samengesteld. Doordat SDPF voornamelijk in vastrentende beleggingsfondsen belegt, promoot het zelf geen specifieke milieu- of sociale doelstellingen. Het belegt hoofdzakelijk in landen met een solide ESG beleid, zoals gemeten in de UN ESG index. Duurzaam beleggen op zich is geen primaire doelstelling voor SDPF. Daarom beschouwt zij zichzelf als vallend onder artikel 6 van de Sustainability Finance Disclosure Regulation (SFDR). Het bestuur gelooft dat SDPF, door zich te richten op het mitigeren van ESG-risico's, het verwachte risico-gecorrigeerde rendement verbetert.

Wind mee en wind tegen op de financiële markt

Een van de kenmerken van beleggingen zijn de schommelingen. Deze merkten we ook in 2022 (hoge inflatie, stijgende rente en de energieprijzen). We hadden de wind in de zeilen als het ging om de stijgende rente. De tegenwind ervaarden we bij de beleggingen. Al met al zagen we toch een stijgende dekkingsgraad. De dekkingsgraad geeft aan of we aan onze betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Een hoge dekkingsgraad betekent een financieel gezond pensioenfonds.

Communicatie is en blijft belangrijk

Het afgelopen jaar maakten we bewuste keuzes in onze beleggingsstrategie. Het was een moeilijk jaar door de energiecrisis, hoge inflatie, stijgende rente en lagere koersen voor aandelen en obligaties. We namen minder risico's en concentreerden ons op het behouden van een goede dekkingsgraad. Hier staat tegenover dat de kans op hoge beleggingswinsten in de toekomst kleiner wordt. We overlegden uitvoerig met alle organen binnen ons fonds, want het vasthouden van onze goede financiële positie gaat niet vanzelf. Uitgebreid overleg, open communicatie en op het juiste moment inspelen op ontwikkelingen zijn belangrijke factoren. We zijn geen zelfsturende auto, communicatie binnen het fonds, met Dow's Portfolio Investments en met externe adviseurs, blijft belangrijk.

Welkom aan nieuwe leden van het verantwoordingsorgaan (VO)

In 2022 werd de samenstelling van het VO aangepast om de verhoudingen tussen de deelnemersgroepen beter weer te geven.

Daarom hielden we in het najaar van 2022 dan ook verkiezingen voor het VO. We zochten maar liefst vier nieuwe leden, drie namens de pensioengerechtigden en één namens de werknemer. Bij de gepensioneerden gingen de meeste stemmen naar Elly Warmenhoven, Herbert Jonkman, Willem Vogt en namens de werknemers begroeten we Bart Makkink als nieuw lid. Een warm welkom voor deze vier nieuwe leden. Met de komst van deze nieuwe leden namen we ook afscheid van Tom Burm en Stan Bosman. Hun bijdrage was erg waardevol en hun toewijding aan het fonds groot. Daar spreek ik dan ook graag mijn dank voor uit.

De voorbereiding op de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel

We volgen de ontwikkelingen over de Wet Toekomst Pensioenen op de voet. In 2021 voerden we al een onderzoek uit op de kwaliteit van onze data. Dit om er voor te zorgen dat we de juiste gegevens hebben voor al onze deelnemers als de transitie in verband met de nieuwe pensioenwetgeving in werking treedt. Het bestuur en ook het VO en de RvT nemen deel aan trainingen om bij te blijven over de inhoud en het uitvoeren van de nieuwe wetgeving. Ook met de sociale partners zijn we in gesprek over dit belangrijke onderwerp.

In 2023 en de jaren erna zal dit zeker een onderwerp van belang blijven, waarin we onze rol en verantwoordelijkheid als bestuurders van het fonds zeer serieus nemen. De uitstekende financiële positie is daarbij een belangrijke steun in de rug.

Ed d'Hooghe

Voorzitter Stichting DOW Pensioenfonds

FOTO: DOW FOTOCLUB

Kerncijfers

Alle bedragen in het jaarverslag moeten in duizenden euro gelezen worden (tenzij anders vermeld).

	2022	2021	2020	2019	2018
Financiële gegevens					
Beleggingen					
Pensioenvermogen	2.294.228	3.131.766	3.137.116	2.886.053	2.505.761
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	-764.545	-48.401	251.658	383.709	-28.162
Rendement op basis van total return	-24,6%	-1,5%	8,8%	15,5%	-1,0%
Reserves					
Algemene reserve	443.998	608.100	450.047	405.398	305.779
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	1.846.066	2.518.086	2.680.812	2.474.221	2.193.597
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	4.164	5.580	6.257	6.434	6.385
Totaal technische voorzieningen	1.850.230	2.523.666	2.687.069	2.480.655	2.199.982
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	3.298 ¹⁾	115.683 ²⁾	68.783	63.501	64.222
Pensioenuitkeringen	72.968	70.542	67.993	65.912	64.393
Dekkingsgraad					
Actuele dekkingsgraad ³⁾	124,0%	124,1%	116,7%	116,3%	113,9%
Beleidsdekkingsgraad	125,4%	121,2%	112,1%	115,3%	117,7%
Vereiste dekkingsgraad (o.b.v. de strategische beleggingsmix)	110,8%	112,5%	112,4%	112,6%	117,1%
Aantallen					
Actieve deelnemers	1.142	1.227	1.311	1.391	1.473
Gewezen deelnemers	987	1.010	1.029	1.052	1.047
Pensioengerechtigden	2.915	2.886	2.842	2.794	2.773
Totaal	5.044	5.123	5.182	5.237	5.293

1) Het werkgeversgedeelte van de premie 2022 voor de basisregeling is gereduceerd tot 0 vanwege de financiële positie van het fonds per jaareinde 2021.

2) Inclusief 44.130 m.b.t. de premies voor de affinanciering van de VPL-regeling per 1 januari 2021.

3) De dekkingsgraad wordt berekend door het pensioenvermogen (totaal van de activa minus kortlopende schulden) te delen door de technische voorzieningen.

FOTO: DOW FOTOCLUB

Organisatie pensioenfonds

Bestuur

Het pensioenfonds wordt bestuurd door een bestuur, dat uit 10 leden bestaat. De raad van bestuur van Dow Benelux B.V. benoemt de helft van het aantal bestuursleden (werkgeversleden). De pensioengerechtigden kiezen een evenredige vertegenwoordiging (gemaximeerd op twee zetels); vervolgens benoemt het bestuur van het pensioenfonds deze leden. Het bestuur van het pensioenfonds benoemt ook de overige werknemersleden, na bindende voordrachten door de gezamenlijke ondernemingsraden. Dat gebeurt als volgt: de ondernemingsraad van de vestiging der vennootschap te Terneuzen heeft het recht om twee personen voor te dragen voor de benoeming tot lid namens de deelnemers. De ondernemingsraad van de vestiging der vennootschap te Delfzijl en de ondernemingsraad van de vestiging der vennootschap te Terneuzen mogen samen de laatste deelnemer voordragen. In 2022 is Frans Habers benoemd als bestuurslid namens de werknemers. De heren d'Hooghe en Taalman zijn herbenoemd.

Het bestuur bestaat uit de volgende personen:

<i>Naam</i>	<i>Functie</i>	<i>Vertegenwoordiging</i>	<i>Lid sinds</i>	<i>Geslacht</i>	<i>Ouder/jonger dan 40</i>
Dhr. Ed d'Hooghe	Voorzitter	Werkgever	2013	Man	Ouder
Dhr. Pierre Taalman	Vicevoorzitter	Werkgever	2012	Man	Ouder
Dhr. Arnd Thomas	Lid	Werkgever	2014	Man	Ouder
Dhr. Tonie Raemdonck	Lid	Werknemer	2015	Man	Ouder
Dhr. Berto Kroes	Lid	Werknemer	2015	Man	Ouder
Dhr. Ad de Kok	Lid	Pensioengerechtigde	2017	Man	Ouder
Mevr. Caroline Van Eecke	Lid	Werkgever	2018	Vrouw	Ouder
Mevr. Carmen Floristan	Lid	Werkgever	2021	Vrouw	Ouder
Dhr. Otto Berbée	Lid	Pensioengerechtigde	2021	Man	Ouder
Dhr. Frans Habers	Lid	Werknemer	2022	Man	Ouder

Het bestuur van de stichting heeft de dagelijkse werkzaamheden uitbesteed aan het pensioenbureau en uitvoeringsorganisaties. Het gaat dan onder andere om vermogensbeheer, pensioenadministratie en financiële administratie. Uitgangspunt is dat het bestuur – conform de eisen van de Pensioenwet – verantwoordelijk blijft voor de juiste uitvoering van de uitbestede taken. Het bestuur heeft alleen bevoegdheden volgens de statuten en reglementen van het pensioenfonds. Deze zijn vastgelegd in de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN).

Bestuursondersteuning

De volgende organen ondersteunen het bestuur van het pensioenfonds:

- Dagelijks bestuur
- Beleggingscommissie
- Communicatiecommissie
- Trainingscommissie
- Documententeam
- Sleutelfunctiehouders
- Pensioenbureau
- Raad van toezicht
- Privacy Officer
- Verantwoordingsorgaan

Hierna gaan wij nader op deze organen in.

Dagelijks bestuur

Het dagelijks bestuur overlegt tweewekelijks en indien nodig vaker. Het bestaat uit Ed d'Hooghe (voorzitter) en Pierre Taalman (vicevoorzitter) en wordt ondersteund door Lars Strijdonk (manager pensioenbureau). Het dagelijks bestuur informeert het bestuur regelmatig over de besproken onderwerpen. Het bestuur is eindverantwoordelijk voor de besluitvorming.

Beleggingscommissie

Het bestuur is verantwoordelijk voor het beleggingsbeleid. Om verzekerd te zijn van effectieve en transparante besluitvorming rondom het beleggingsbeleid en de daarbij behorende invoering, is onderstaande organisatorische en verantwoordelijkheidsstructuur van toepassing.

Het bestuur bepaalt het strategische investeringsraamwerk, met inachtneming van de verplichtingen van het pensioenfonds. Het bestuur heeft de uitvoerende taken gedelegeerd aan een beleggingscommissie.

De beleggingscommissie legt verantwoording af aan het bestuur en werkt binnen de richtlijnen van prudent person, zoals opgesteld en gepubliceerd door de wetgever.

Per 1 juni 2023 bestaat de beleggingscommissie uit:

- Mw. Carmen Floristan (voorzitter)
- Dhr. Arnd Thomas
- Dhr. Pierre Taalman
- Dhr. Lars Strijdonk (secretaris), geen stemrecht
- Dhr. Bernhard Schmid (adviseur), geen stemrecht

De heer Bernhard Schmid geeft leiding aan het fiduciair managementteam van de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds. Hij heeft een adviserende rol in de beleggingscommissie (zonder stemrecht). Dit versterkt de zuiverheid van de rolverdeling en de verantwoordelijkheden. Het zorgt ook voor voldoende afstand voor onafhankelijke en benodigde countervailing power.

De beleggingscommissie is verantwoordelijk voor het toezicht op het beheer van de beleggingen. Vanuit deze verantwoordelijkheid monitort de beleggingscommissie het beleggingsbeleid binnen het investeringsraamwerk dat het bestuur heeft opgesteld. De beleggingscommissie let in het bijzonder op de ontwikkeling van de dekkingsgraad in lijn met de de-risking strategie en het bereiken van het hoogst mogelijke investeringsrendement, vergeleken met de benchmark, zonder onacceptabele risico's voor het vermogen van het pensioenfonds. De beleggingscommissie vergaderde vijf keer in 2022.

In 2022 heeft de beleggingscommissie aandacht besteed aan de volgende onderwerpen:

- De uitkomsten van de ALM studie zijn in februari 2022 goedgekeurd door de beleggingscommissie en het bestuur. Dit zal resulteren in een verdere de-risking van het fonds in de komende drie jaar.
- Vanaf april 2022 zijn de tactische bandbreedtes in het mandaat van Portfolio Investment aangepast om het risico dat Portfolio Investments namens het pensioenfonds zou kunnen nemen te beperken. Dat is op prudente wijze gebeurd en conform de resultaten uit de ALM studie.
- De beleggingscommissie heeft een nieuwe Risicobudgetstudie (RBS) uitgevoerd die in juni 2022 is gedeeld met het bestuur. Het beleggingsplan is in juli 2022 aangepast op basis van deze RBS en de uitkomst van de ALM studie.
- In lijn met het de-risking beleid heeft de beleggingscommissie en vervolgens het bestuur ingestemd met het verzoeken van een volledige aflossing aan een semi-open vastgoedfonds ¹⁾. De reactie op dit verzoek is pas in 2023 bekend.
- De beleggingscommissie volgt sinds het begin van de oorlog de blootstelling aan Rusland en Oekraïne. Het pensioenfonds heeft al haar posities in Rusland geliquideerd, met uitzondering van twee openbare aandelen die vanwege de sancties niet kunnen worden verkocht en één positie van een niet-beursgenoteerde private equity manager (€ 0,1 miljoen). Beursgenoteerde vermogensbeheerders van het pensioenfonds kunnen op dit moment niet in Rusland beleggen.
- De beleggingscommissie bleef de stijging van de inflatie en rente volgen. Dit maakt deel uit van hun periodieke marktupdate. Als gevolg van de scherpe rentebewegingen in het Verenigd Koninkrijk eind september 2022 heeft de beleggingscommissie haar collateral management proces en het kader voor liquiditeitsbeheer daaromtrent herzien. Er werden enkele wijzigingen doorgevoerd om het kader voor de liquiditeitsbeheer te versterken, in overeenstemming met de prudent person benadering.
- De beleggingscommissie heeft de beoordeling van het stewardshipbeleid ²⁾ van de aangestelde vermogensbeheerders uitgevoerd.
- In november 2022 zijn de Investment Beliefs herzien en is een kleine wijziging goedgekeurd door het bestuur.
- De Investment Cases zijn gedocumenteerd voor de vermogenscategorie 'Fixed Income', in lijn met de prudent person aanbeveling. Die zijn goedgekeurd door zowel de beleggingscommissie als het bestuur.
- De beleggingscommissie keurde de wijziging goed van de EMIR rapportage voor derivaten van een derde partij naar banken. Het bestuur keurde de wijziging ook goed, maar vroeg om een proces om die rapportage in de toekomst te monitoren.
- De ESG ontwikkelingen zijn verder gevolgd. In dat opzicht heeft de ESG-werkgroep (Carmen Floristan (voorzitter), Pierre Taalman, Arnd Thomas, Otto Berbée en Bernhard Schmid), die eind 2021 werd opgericht, volgens haar 6-7 maandenplan de volgende punten behandeld:
 - o De beleggingscyclus van SDPF werd herzien en ESG-overwegingen zijn toegevoegd aan elk van de stappen.
 - o Als onderdeel van de ALM-studie zijn klimaatscenario's uitgevoerd conform DNB-richtlijnen.
 - o ESG-overwegingen zijn ook meegenomen in de RBS.
 - o Voor het bestuur is een ESG-training georganiseerd over de verschillende benaderingen van ESG.
 - o Als vervolg hierop is voor het bestuur een onderzoek uitgevoerd naar hun ESG-bewustzijn en voorkeuren.
 - o De output van dat onderzoek is gebruikt om in juni 2022 het ESG-beleid en -overtuigingen van het pensioenfonds te actualiseren.

1) Vastgoedfonds dat, hoewel het geen dagelijkse liquiditeit biedt (vanwege de liquide aard van hun onderliggende beleggingen), de belegger liquiditeit biedt op bepaalde perioden zoals gedefinieerd in de fondsdocumentatie.

2) Een belangrijk onderdeel van het duurzaamheidsbeleid van SDPF is het begrijpen en beïnvloeden van de entiteiten waarin het fonds belegt. Het pensioenfonds gebruikt deze invloed, door middel van stemmen en engagement, om het gedrag van de entiteiten waarin het belegt te sturen. Aangezien SDPF onvoldoende capaciteit in huis heeft om intern een stewardshipbeleid te voeren, heeft het fonds de stewardshipactiviteiten gedelegeerd aan zijn equity managers. Het fonds zorgt ervoor dat het het beheerbeleid van de aangestelde vermogensbeheerders begrijpt, de geschiktheid voor het fonds onderzoekt en de rapportage van de beheerders over zijn beheeractiviteiten beoordeelt.

- o Er is een analyse uitgevoerd op de verschillende externe partijen van ESG-scoring en -metrics om op het totale fondsniveau te kunnen rapporteren over ESG. Hieruit is één aanbieder geadviseerd aan het bestuur, die dit advies heeft goedgekeurd.
- o Eind 2022 is het ESG-jaaronderzoek naar de vermogensbeheerders uitgevoerd om meer inzicht te geven in hun ESG-aanpak. De resultaten van dit onderzoek worden in 2023 gepresenteerd aan de beleggingscommissie en het bestuur.
- Zoals aangegeven in het bijgewerkte ESG-beleid, promoot SDPF geen specifieke milieu- of sociale kenmerken en heeft het geen doelstelling met betrekking tot milieu- of sociale aangelegenheden. Daarom beschouwt zij zichzelf als onder artikel 6 van de Sustainability Finance Disclosure Regulation (SFDR). Het bestuur erkent echter dat SDPF, door zich te richten op het mitigeren van ESG-risico's, het verwachte risicogecorrigeerde rendement verbetert.

De beleggingscommissie heeft de volgende onderwerpen geagendeerd voor 2023:

- De beleggingscommissie zal het beleggingsplan actualiseren als onderdeel van de driejarige de-risking strategie.
- De beleggingscommissie zal, samen met de ESG-werkgroep, de ESG-ontwikkelingen en de daarmee verband houdende regelgeving blijven volgen. De focus zal in 2023 met name liggen op de herziening van de ESG-rapportage en het ESG-risicobeheer kader.
- De beleggingscommissie zal de ontwikkelingen rondom de WTP en de mogelijke impact op de beleggingsportefeuille en de beleggingsstrategie van het fonds blijven volgen.
- De beleggingscommissie zal de geopolitieke situatie en de macro economische omgeving blijven volgen.

Communicatiecommissie

In de beleidsdoelstelling van de communicatiecommissie staat dat de verstrekte communicatie de deelnemers in staat moet stellen om voldoende kennis over hun eigen pensioensituatie te krijgen. Nu en in de toekomst. Daarnaast is het van belang dat deelnemers kennis kunnen nemen van de positie van het pensioenfonds en de discussie over de toekomst van pensioenstelsels in Nederland.

De communicatiecommissie van de stichting bestaat per 1 juni 2023 uit:

- Dhr. Otto Berbé (voorzitter)
- Dhr. Ed d'Hooghe
- Dhr. Arnd Thomas
- Dhr. Tonie Raemdonck
- Dhr. Lars Strijdonk

Een verslag van de communicatiecommissie over 2022 vindt u in het hoofdstuk 'Communicatie'.

Trainingscommissie

De trainingscommissie organiseert trainingen voor bestuursleden van het pensioenfonds, het verantwoordingsorgaan, de raad van toezicht en geselecteerde leden van het pensioenbureau. Doel van de trainingen is voldoende kennis te bewerkstelligen van de volgende onderwerpen:

- relevante wet- en regelgeving;
- pensioenregelingen en -soorten;
- financieel-technische en actuariële aspecten, waaronder financiering, beleggingen, actuariële principes, en herverzekering;
- administratieve organisatie en interne controle;
- communicatie;
- uitbesteding.

Daarnaast kan de trainingscommissie workshops organiseren om onderwerpen verder uit te werken en direct toepasbaar te maken voor het pensioenfonds.

De trainingscommissie faciliteert de collectieve en individuele beoordeling van het bestuur en de bestuursleden. Zij heeft samen met het pensioenbureau een adviserende rol over het geven van trainingen aan individuele bestuursleden of het gehele bestuur.

De trainingscommissie is eigenaar van de geschiktheids- en competentiematrix van het bestuur. Zij bewaakt dat alle kennis en competentiecomponenten voldoende worden afgedekt door het bestuur als geheel. De trainingscommissie is ook eigenaar van de profielomschrijvingen voor bestuursleden. Het gaat dan om bestaande profielen voor een algemeen bestuurslid, een voorzitter en een lid van de beleggingscommissie.

Samen met het pensioenbureau evalueert de trainingscommissie of er voldoende opvolging gegeven wordt aan beschikbare seminars en trainingen.

De trainingscommissie van de stichting bestaat per 1 juni 2023 uit:

- Dhr. Ad de Kok (voorzitter)
- Dhr. Berto Kroes
- Mevr. Caroline Van Eecke
- Dhr. Lars Strijdonk
- Dhr. Frans Habers

Een verslag van de trainingscommissie over 2022 treft u aan bij het hoofdstuk 'Governance' op pagina 37 bij het onderwerp 'Deskundigheidsbevordering'.

Documententeam

Het documententeam ondersteunt het bestuur in de beoordeling van fondsdocumenten. Bij de beoordeling van de documenten verricht het documententeam een analyse op de afspraken van de werkgever en de ondernemingsraad over de arbeidsvoorwaarde pensioen. Daarnaast beoordeelt het documententeam of de documenten voldoen aan wet- en regelgeving en of zij passen in het beleid over risicomanagement van het pensioenfonds.

Het documententeam adviseert het bestuur van het pensioenfonds en heeft geen besluitvormende bevoegdheden. Het bestuur als geheel blijft altijd eindverantwoordelijk voor de te nemen besluiten.

Het documententeam van het pensioenfonds bestaat per 1 juni 2023 uit:

- Dhr. Arnd Thomas
- Dhr. Berto Kroes
- Dhr. Ad de Kok

Sleutelfunctiehouders

Het pensioenfonds heeft in lijn met Europese wetgeving IORP II (institution for occupational retirement provision) 3 sleutelfunctiehouders aangesteld:

- Dhr. Berto Kroes: sleutelfunctiehouder risico beheerfunctie
- Dhr. Marnix Ceelaert: sleutelfunctiehouder actuariële functie
- Mevr. Caroline Van Eecke: sleutelfunctiehouder interne auditfunctie

Pensioenbureau

Het pensioenfonds heeft een pensioenbureau, dat uit 4 personen bestaat. Het pensioenbureau ondersteunt het bestuur en levert diensten aan alle betrokkenen en deelnemers van het pensioenfonds. Verder zorgt het voor alle secretariële, administratieve, controlerende en coördinerende activiteiten zoals beschreven in de uitbestedingsovereenkomst.

Raad van toezicht

Een raad van toezicht (RvT) oefent het intern toezicht uit van het pensioenfonds. De taken, bevoegdheden, samenstelling, benoeming en werkwijze van de RvT liggen vast in de statuten van het pensioenfonds en het reglement van de raad van toezicht.

De raad van toezicht bestaat uit:

- Dhr. Erik Klijn
- Dhr. Gerard van Harten
- Dhr. Paul de Koning

Voor het rapport van de raad van toezicht verwijzen we naar pagina 51.

De RvT houdt toezicht op het beleid van het bestuur én op de algemene gang van zaken bij het pensioenfonds. Ze is onder andere belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De RvT legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan, de werkgever én in het jaarverslag over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden.

In het geval van disfunctioneren van het bestuur meldt de RvT dit aan het verantwoordingsorgaan en aan de partijen die bevoegd zijn tot het doen van de voordrachten tot benoeming van de leden van het bestuur. Hierbij neemt de RvT een onafhankelijke positie in ten opzichte van het bestuur en het verantwoordingsorgaan. Zo heeft de RvT een permanente rol binnen het pensioenfonds.

Privacy Officer

Het bestuur heeft in 2018 op basis van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) Lars Strijdonk aangesteld als privacy officer.

De privacy officer vervult de volgende taken:

- het informeren en adviseren over verplichtingen die voortvloeien uit de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), de Uitvoeringswet AVG en andere regelgeving op het gebied van de bescherming van persoonsgegevens;
- toezien op de naleving van de AVG en andere regelgeving op het gebied van de bescherming van persoonsgegevens;
- toezien op de naleving en monitoring van het privacy beleid;
- adviseren, monitoren en betrokkenheid bij het beoordelen van het effect op gegevensbescherming en;
- bewaken van het gedrag en de cultuur rondom gegevensbescherming binnen het pensioenfonds.

De privacy officer heeft vastgesteld dat het pensioenfonds in 2022 heeft voldaan aan de vereisten van de AVG, de Uitvoeringswet AVG en andere regelgeving op het gebied van de bescherming van persoonsgegevens. Er is in 2022 geen melding geweest van incidenten.

Op 1 januari 2020 is de Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens van de Pensioenfederatie in werking getreden. Het pensioenfonds voldoet aan de vereisten van deze Gedragslijn.

Verantwoordingsorgaan

De veranderde verhouding tussen de actieve werknemers en de gepensioneerden maakte een aanpassing van het aantal leden van de gepensioneerden noodzakelijk. Deze aanpassing is eind 2022 doorgevoerd.

De taken en bevoegdheden van het verantwoordingsorgaan zijn vastgelegd in de statuten van het pensioenfonds en het reglement van het verantwoordingsorgaan. Ook de samenstelling, benoeming en werkwijze van het verantwoordingsorgaan zijn hierin vastgelegd. Zowel Stan Bosman als Tom Burm zijn teruggetreden als lid van het verantwoordingsorgaan.

Als gevolg hiervan en de veranderde verhouding tussen de groepen deelnemers van het fonds is de samenstelling van het verantwoordingsorgaan aangepast.

De samenstelling van het verantwoordingsorgaan is per 1 juni 2023 als volgt:

<i>Naam</i>	<i>Functie</i>	<i>Vertegenwoordiging</i>	<i>Lid sinds</i>	<i>Geslacht</i>	<i>Ouder/jonger dan 40</i>
Dhr. Frank van der Meer	Voorzitter	Werkgever	2021	Man	Ouder
Mevr. Kitty Dusarduijn	Secretaris	Werkgever	2021	Vrouw	Ouder
Mevr. Maril van Waes	Lid	Pensioengerechtigde	2018	Vrouw	Ouder
Mevr. Elly Warmenhoven	Lid	Pensioengerechtigde	2022	Vrouw	Ouder
Dhr. Herbert Jonkman	Lid	Pensioengerechtigde	2022	Man	Ouder
Dhr. Willem Vogt	Lid	Pensioengerechtigde	2022	Man	Ouder
Dhr. Mark Obrie	Lid	Werknemer	2014	Man	Ouder
Dhr. Bart Makkink	Lid	Werknemer	2022	Man	Ouder

Het verantwoordingsorgaan adviseert het bestuur – gevraagd of uit eigen beweging – over:

- het vaststellen en wijzigen van de vergoedingsregeling voor bestuursleden;
- het wijzigen van het beleid ten aanzien van het verantwoordingsorgaan;
- de vorm, inrichting en samenstelling van het intern toezicht;
- het vaststellen en wijzigen van de interne klachten- en geschillenprocedure;
- het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid;
- gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het pensioenfonds;
- liquidatie, fusie of splitsing van het pensioenfonds;
- het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst;
- het omzetten in een andere rechtsvorm, zoals bedoeld in artikel 18 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek;
- samenvoeging van pensioenfondsen als bedoeld in de definitie van ondernemingspensioenfonds in artikel 1 Pensioenwet en;
- de premiecomponenten en de premie, alsmede de door het pensioenfonds uit te voeren haalbaarheidstoets.

Verder is het verantwoordingsorgaan bevoegd om jaarlijks een algemeen oordeel te geven over:

- het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere relevante informatie (waaronder de bevindingen van de RvT);
- het door het bestuur uitgevoerde beleid in het afgelopen kalenderjaar en;
- beleidskeuzes die op de toekomst betrekking hebben.

Voor het oordeel van het verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid in 2022 verwijzen wij u naar pagina 59.

Externe partijen / uitbestede werkzaamheden

Administratie

Als administrateur voor het pensioenfonds zorgt AZL N.V. te Heerlen voor de pensioen- en deelnemersadministratie, de financiële administratie, de jaarverslaglegging en het beheer van de website.

Adviesorganisaties

De werkzaamheden inzake communicatiebeleid worden samen uitgevoerd met AZL.
De adviserend actuaire is Willis Towers Watson Netherlands B.V. te Rotterdam.

Portfolio Investments Groep

Het pensioenfonds heeft een vermogensbeheerovereenkomst en een overeenkomst inzake het dienstverleningsniveau met Dow Europe GmbH (de Portfolio Investments Groep). Deze overeenkomst geeft een mandaat aan de Portfolio Investments Groep om onder andere – binnen bandbreedtes – de tactische asset allocatie uit te voeren en voorstellen voor nieuwe vermogensbeheerders te doen aan het bestuur. Ook bereidt de Portfolio Investments Groep de analyses voor op de individuele resultaten van de vermogensbeheerders. Deze resultaten worden besproken in de beleggingscommissie.

Vermogensbeheer

De vermogensbeheerders zijn per 1 juni 2023 (niet gewijzigd ten opzichte van 2022):

- Aberdeen Asset Managers Limited
- Advent International Corporation
- Arcus Investment Ltd
- Axiom International Investors LLC
- Berenberg Bank
- Blackrock Institutional Trust Company
- Brandes International Partners, LTD
- Capital International, Inc.
- CBRE Clarion Reits
- Curzon Capital Partners III LP
- Episo Holding Luxemburg
- FOSCA &C Investments
- Global Infrastructure Partners
- Hermes Fund Managers Ltd
- Independent Franchise Partners, LLP
- LGT Group
- Mondrian Investment Partners Limited
- Morgan Stanley
- Mountgrange Investment Management LLP
- Partners Group
- Pimco Europe Ltd
- Proprium
- RREEF America LLC
- SJ Berwin LaSalle
- Western Asset Management Company

De geldmarktbeheerders zijn per 1 juni 2023 (niet gewijzigd ten opzichte van 2022):

- BNP
- Goldman Sachs

Custodian

Met Bank of New York Mellon S.A./N.V. (BNY Mellon) is een custody overeenkomst afgesloten. De voornaamste taken die BNY Mellon uitvoert zijn:

- het in bewaring houden van de activa van het pensioenfonds;
- het verstrekken van het instrument om het toezicht te houden op de 'compliance regels van de beleggingsmandaten'. Het is de verantwoordelijkheid van de treasury compliance groep om dit op te volgen en om bij 'overtreding van de regels' dit onder de aandacht te brengen van de beleggingscommissie.
- het op maand- en kwartaalbasis aanleveren van een (geconsolideerd) performance rapport dat voldoet aan de te stellen eisen met betrekking tot volledigheid, consistentie en tijdigheid.

Elke maand controleert BNY Mellon de resultaten op basis van de verslagen van de vermogensbeheerders. Deze worden beoordeeld door de treasury compliance groep van Dow Europe GmbH. De treasury compliance groep rapporteert zijn bevindingen vervolgens aan het bestuur.

Sleutelfunctiehouder actuariële functie

Dhr. Marnix Ceelaert is sinds 19 april 2019 de sleutelfunctiehouder actuariële functie van het pensioenfonds.

Sleutelfunctiehouder Interne Audit (uitvoerder)

FinVision is de SFH Interne Audit uitvoerder. FinVision rapporteert aan de sleutelfunctiehouder Mevr. Caroline Van Eecke (zie verder de paragraaf 'Governance').

Compliance officer

Dhr. Harmen Pullen van maatschap TriVu is sinds 12 september 2019 de compliance officer van het pensioenfonds.

Verzekeraars

Een beperkte groep deelnemers heeft in het verleden premievrije rechten opgebouwd bij door de werkgever overgenomen bedrijven of bij hun voormalig werkgever. Het pensioenfonds keert namens de verzekeraar de pensioenen uit aan de betrokken deelnemers.

De huidige verzekeraars zijn:

- AEGON
- ASR
- Nationale-Nederlanden

Externe accountant

De controlerend accountant van het pensioenfonds is Deloitte Accountants B.V.

Certificerend actuaris

De certificerend actuaris is WTW.

FOTO: DOW FOTOCLUB

Verslag van het bestuur

Het pensioenfonds

Statutaire doelstelling en profiel

Het bestuur van Stichting Dow Pensioenfonds ('het pensioenfonds') is verantwoordelijk voor het realiseren van de pensioentoezeggingen die Dow Benelux B.V. en Dow Europe Holding B.V. (gezamenlijk 'de onderneming') hebben gedaan.

Volgens artikel 3 van de statuten is het doel van het pensioenfonds de pensioenen zeker te stellen voor (gewezen) werknemers van de onderneming en hun nabestaanden. De pensioenaanspraken worden gefinancierd met bijdragen van de onderneming en werknemers.

Daarnaast moet het bestuur conform artikel 5 van de statuten zorgdragen voor een solide wijze van belegging van de gelden van het pensioenfonds. Het bestuur heeft als primaire taak de pensioenregeling uit te voeren. Het pensioenfonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

Het bestuur heeft de doelstellingen en beleidsuitgangspunten – zoals bedoeld in artikel 102a van de Pensioenwet – vastgesteld en vastgelegd in de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN). Bij de toetsing van de opdrachtaanvaarding voor de uitvoering van de pensioenregeling, heeft het bestuur deze als uitgangspunt genomen.

De pensioenregeling voorziet voor alle deelnemers in een ouderdomspensioen, een partnerpensioen, een ANW-hiaatpensioen, een wezenpensioen, een WGA-hiaatpensioen, een WIA-excedentpensioen en een WAO-arbeidsongeschiktheidspensioen.

Het bestuur heeft geen bevoegdheid om de pensioenregeling zelfstandig te wijzigen. Wijzigingen worden doorgevoerd na overleg met – en met voorafgaande goedkeuring van – de onderneming en de ondernemingsraden. Het bestuur zorgt er voor dat het beheer gevoerd wordt volgens de ABTN van het pensioenfonds. In deze ABTN staan het te voeren beleid en de aan het bestuur ter beschikking gestelde bestuursmaatregelen beschreven. Het pensioenfonds is gesloten voor nieuwe deelnemers sinds 1 januari 2014.

Het afgezonderde stichtingskapitaal, de door de onderneming en deelnemers verrichte stortingen, ontvangsten uit herverzekering, rente en andere beleggingsopbrengsten van belegde gelden vormen de financiële middelen. Sinds 1 januari 2015 wordt de pensioentoezegging uitgevoerd op basis van een middelloonsysteem met 'limited backservice'.

De door het bestuur aangestelde beleggingscommissie weegt, evalueert en bespreekt het beleggingsresultaat van de afzonderlijke vermogensbeheerders. De commissie is ook verantwoordelijk de voorstellen voor benoeming en/of vervanging van de vermogensbeheerders. Het bestuur beslist over de voorstellen van de beleggingscommissie.

Missie, visie, strategie en doelstellingen

Het bestuur heeft de volgende missie, visie en strategie.

Missie

Het pensioenfonds ziet het als zijn kerntaak op betrouwbare, transparante en verantwoordelijke wijze de pensioenregeling uit te voeren, zoals afgesproken in de pensioenovereenkomst. Het pensioenfonds communiceert begrijpelijk, duidelijk en relevant met iedereen die pensioen bij het pensioenfonds heeft opgebouwd én alle pensioengerechtigden.

Visie

Het pensioenfonds heeft de ambitie een duurzaam en betrouwbaar pensioenfonds te zijn dat zijn financiële verplichtingen en doelstellingen nu en in de toekomst waar kan maken. Het pensioenfonds zal zich continu aanpassen aan het veranderende pensioenlandschap op organisatorisch, financieel en juridisch gebied. Deze factoren in ogenschouw genomen houdt het pensioenfonds daarbij tevens rekening met zijn status als een krimpend pensioenfonds; dit heeft invloed op de risicohouding van het pensioenfonds.

Strategie

Het bestuur geeft op de volgende wijze invulling aan de realisering van zijn visie:

- een evenwichtig vormgegeven beleid op de voor het pensioenfonds geldende beleidsterreinen (onder andere beleggen, pensioenadministratie, communicatie);
- een proactieve benadering inzake het invullen van het pensioenakkoord, in een open dialoog met deelnemers en aangesloten ondernemingen;
- het integraal risicomanagement van het pensioenfonds zorgt voor een adequate wijze van het afwegen en managen van risico's;
- processen zijn effectief en efficiënt ingericht;
- processen worden op beheerste wijze doorlopen, vastgelegd en gemonitord en;
- voorlichting en informatie zijn begrijpelijk, duidelijk en relevant voor de doelgroepen.

De strategie van het pensioenfonds is uitgewerkt in plannen en nota's (fondsdocumenten), die periodiek worden herzien. Het betreft in elk geval:

- de Governance, Compliance & Risk nota;
- het geschiktheidsplan;
- het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid;
- het investeringsplan;
- het communicatiebeleidsplan en;
- de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN).

Ter ondersteuning van de missie, visie en strategie heeft het pensioenfonds kernwaarden benoemd. Deze geven onder andere de waarden weer van de mensen en de ondernemingen waarvoor het pensioenfonds mag werken.

– Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid komt onder meer tot uiting in professionele besturing en solide vermogensbeheer.

– Beheerste procesvoering

Processen zijn bij het pensioenfonds op een duidelijke, transparante en accurate wijze vastgelegd en worden zo uitgevoerd. Waarborging van privacy is een belangrijk onderdeel hiervan. Processen worden continu gemonitord en periodiek geëvalueerd.

- **Continuïteit**

Het pensioenfonds zorgt voor continuïteit. Zowel bij de uitvoering van de pensioenregeling voor de belanghebbenden als bij de bestuursfuncties.

- **Duidelijkheid**

Het pensioenfonds verstrekt de belanghebbenden tijdig accurate informatie. Dit geldt zowel voor communicatie over het beleid van het pensioenfonds als over de ontwikkelingen rond hun eigen pensioen.

- **Open cultuur**

Het pensioenfonds heeft een open cultuur. Er zijn korte communicatielijnen met de aangesloten werkgevers. De belanghebbenden kunnen altijd contact leggen met het bestuur en het pensioenbureau.

Doelstellingen

Bovenstaande missie, visie en strategie hebben geleid tot de volgende doelstellingen:

- **Financiële duurzaamheid**

Het beleid van het pensioenfonds is erop gericht de pensioenuitkeringen op korte en lange termijn veilig te stellen. Om dit te bewerkstelligen worden toevertrouwde middelen op een verantwoorde en prudente wijze belegd. Daarnaast zijn in de uitvoeringsovereenkomst met Dow nadere afspraken gemaakt over de financiering. Daardoor kan het pensioenfonds onder andere de lage rentes en de toegenomen levensverwachting het hoofd bieden.

- **Communicatie en transparantie**

Het pensioenfonds streeft ernaar de belanghebbenden tijdig te informeren over relevante onderwerpen op pensioengebied. Het pensioenfonds heeft hiertoe een communicatiebeleidsplan opgesteld.

- **Flexibilisering: pensioen als onderdeel van de totale ouderdomsvoorziening**

De pensioenregeling kent vele mogelijkheden tot flexibilisering van de uitkering, waarbij de keuze van de deelnemer centraal staat. Deze flexibiliteit is echter alleen mogelijk binnen het kader van de uitvoerbaarheid in de collectieve pensioenregeling. Het pensioenfonds communiceert hierover actief met alle belanghebbenden. Verder plaatst het pensioenfonds zijn producten en voorzieningen in het licht van het actief ouder worden en duurzame inzetbaarheid. Daarom draagt het pensioenfonds de flexibiliteit in de pensioenregeling actief uit.

- **Continue professionalisering van de organisatie**

Het pensioenfonds leeft de Code Pensioenfonds actief na. Deze code richt zich op de 3 functies van 'goed pensioenfondsbestuur': besturen, toezicht houden en verantwoording afleggen over wat het pensioenfonds gepland en gerealiseerd heeft.

Het bestuur zorgt dat de individuele bestuursleden op het juiste geschiktheidsniveau komen en blijven door (markt) ontwikkelingen proactief onder de aandacht te brengen en opleidingen te verzorgen. Het pensioenfonds zorgt verder voor de uitvoering van de pensioenregeling die binnen zijn doelstellingen past, tegen een zo gunstig mogelijke prijs-kwaliteitverhouding. Het pensioenfonds maakt waar mogelijk gebruik van de backoffice van Dow en het internationale Dow-netwerk om verdere professionalisering van het pensioenfonds te realiseren.

– **In stand houden en vergroten van het vertrouwen van de aanspraak- en pensioengerechtigden**

De aanspraak- en pensioengerechtigden hebben een groot vertrouwen in het pensioenfonds. Dit blijkt uit het laatste deelnemersonderzoek. Het bestuur beschouwt dit als een sterk punt van het pensioenfonds en ziet het als zijn taak dit vertrouwen in stand te houden dan wel verder te vergroten. Goede communicatie – duidelijk, transparant én relevant – is hierbij essentieel.

– **Toekomstbestendigheid**

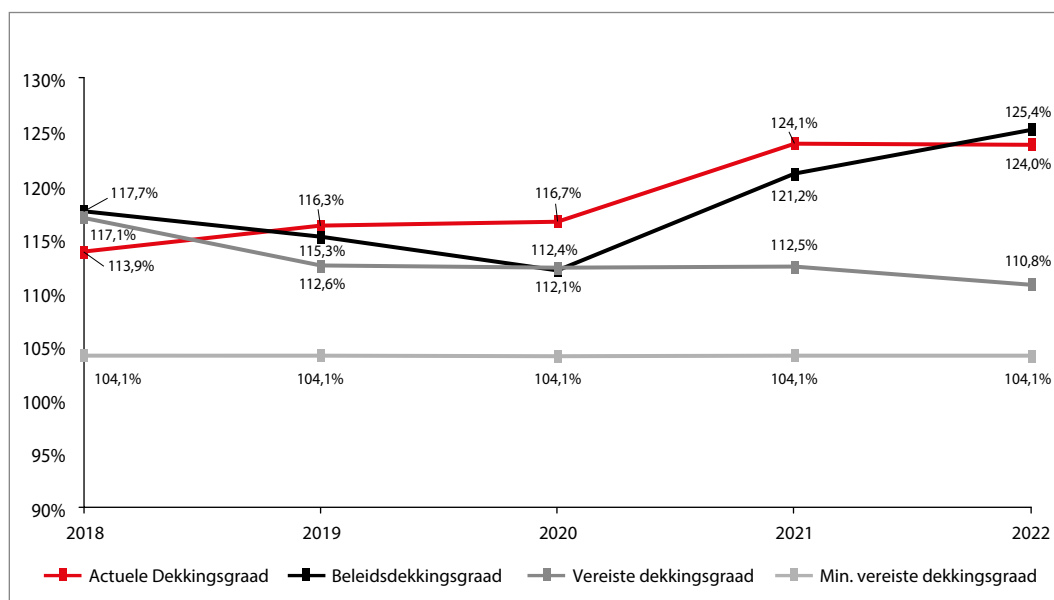
De toekomst van het Nederlands pensioenstelsel wordt steeds duidelijker. Dow Pensioenfonds heeft een commissie ingesteld om de ontwikkelingen te volgen. Het is aan de sociale partners om te besluiten over een nieuwe pensioenregeling. Waar nodig ondersteunt het bestuur de sociale partners op dit vlak. De vergrijzing van de deelnemerspopulatie van het pensioenfonds, de krimp van het aantal actieve deelnemers en de (op dit moment nog) lage rente hebben invloed op het bestuur en de inrichting van het pensioenfonds. Al deze ontwikkelingen maken het noodzakelijk de uitvoering van de pensioenregeling in eigen beheer continu te monitoren en periodiek te evalueren.

De doelstellingen zijn leidend voor de diverse commissies. De commissies rapporteren hierover in de bestuursvergaderingen, het bestuur is verantwoordelijk voor het actief opvolgen van de doelstellingen in zijn geheel.

FOTO: DOW FOTOCLUB

Financiële positie van Stichting Dow Pensioenfonds

Financiële positie

De actuele dekkingsgraad van het fonds is licht gedaald van 124,1% ultimo 2021 naar 124,0% ultimo 2022, een daling van 0,1%-punt.

Het verloop van de actuele dekkingsgraad is als volgt:

Ontwikkeling dekkingsgraad (in %)

Primo

	2022	2021
Premie	-2,4%	-0,1%
Uitkeringen	0,7%	0,5%
Toeslagverlening	0,0%	0,0%
Renteverandering	46,0%	8,0%
Overrendement	-29,9%	-1,2%
Wijziging grondslagen	-2,1%	0,0%
Andere oorzaken	-12,4%	0,2%

Ultimo

124,0%	124,1%
---------------	---------------

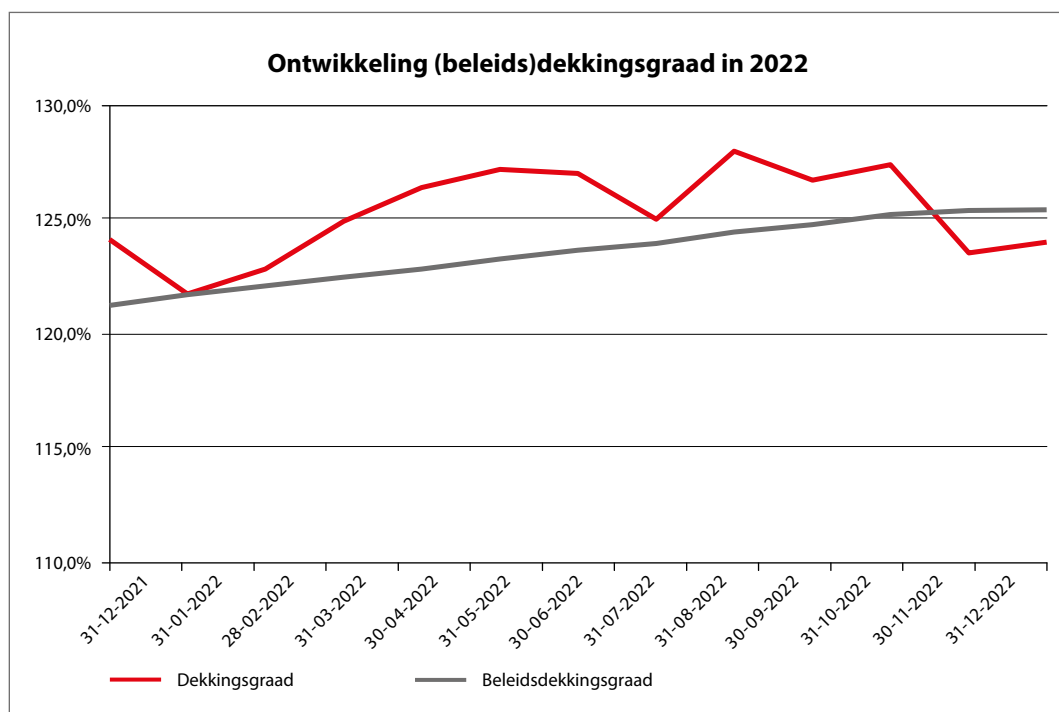
De stijging van de marktrente heeft een sterk positief effect op de dekkingsgraad. Verder hebben de negatieve beleggingsopbrengsten en het actualiseren van de overlevingsgrondslagen geleid tot een negatief effect op de dekkingsgraad.

Het resultaat op de premie in het boekjaar is negatief. De ontvangen premiebijdrage was onvoldoende om de aanwezige dekkingsgraad primo jaar op peil te houden. De dekkingsgraad is hierdoor met 2,4%-punt gedaald. Deze afname wordt voornamelijk veroorzaakt doordat, als gevolg van de financiële positie per jaareinde 2021 van het pensioenfonds en de bepalingen daaromtrent in de uitvoeringsovereenkomst, er in 2022 sprake was van een premiereductie. Hierdoor is het werkgeversgedeelte van de premie voor 2022 gereduceerd tot 0.

Het effect op de dekkingsgraad dat is gepresenteerd als 'overig', wordt veroorzaakt doordat alle gepresenteerde effecten worden bepaald ten opzichte van de dekkingsgraad aan het begin van het boekjaar, doordat overige mutaties niet worden meegenomen en door afronding van de overige effecten. Dit is conform de door DNB voorgeschreven methodiek voor het herstelplan. Het effect van overige oorzaken op de dekkingsgraad bedraagt 12,4% negatief. Het effect van overige oorzaken is relatief groot. Dit komt met name doordat de effecten vanwege renteverandering en overrendement relatief groot zijn dit jaar en omdat deze afzonderlijk worden beschouwd, ten opzichte van dekkingsgraad begin boekjaar. Hierdoor ontstaat een relatief groot kruiseffect.

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden van de afgelopen 12 maanden. Daarmee is die minder afhankelijk van dagkoersen. De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds was ultimo 2022 125,4% (ultimo 2021 was dit 121,2%).

De grafiek hieronder laat de ontwikkeling van de dekkingsgraden in het boekjaar 2022 zien. Hierin is zichtbaar dat de actuele dekkingsgraad gedurende een groot deel van het jaar boven de beleidsdekkingsgraad lag. Hierdoor is de beleidsdekkingsgraad gedurende 2022 zelf ook gestegen.

De dekkingsgraden ultimo jaar (op basis van de jaarrekening) hebben zich de afgelopen jaren als volgt ontwikkeld:

	2022	2021	2020	2019	2018
Dekkingsgraad ultimo	124,0%	124,1%	116,7%	116,3%	113,9%
Beleidsdekkingsgraad volgens FTK	125,4%	121,2%	112,1%	115,3%	117,7%
Reële dekkingsgraad ¹⁾	92,2%	98,0%	91,9%	92,8%	96,7%

(Minimum) Vereist eigen vermogen

Eind 2022 was het Minimaal Vereist Eigen Vermogen (MVEV) 4,1% en het Vereist Eigen Vermogen (VEV) 10,8% van de technische voorzieningen (TV). De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds was op 31 december 2022 125,4%. Op grond van door DNB vastgestelde definities is het vermogen toereikend. Voor het oordeel over de vermogenspositie en de toereikendheid van de technische voorzieningen verwijzen wij naar het oordeel van de waarmerkend actuaire in de actuariële verklaring.

Het feitelijk aanwezig vermogen van het pensioenfonds ultimo 2022 ter grootte van € 443.998 is hoger dan het vereist vermogen ter grootte van € 200.242, waardoor op basis van het feitelijk aanwezig vermogen sprake is van een positieve reservepositie.

Toelichting reserve positie	Bedrag	In % van de TV
Aanwezig vermogen pensioenfonds	2.294.228	124,0%
Af: Technische Voorzieningen	-1.850.230	-100,0%
Af: Minimaal Vereist Eigen Vermogen (MVEV) is 4,1%	-76.000	-4,1%
Dekkingspositie	367.998	19,9%
Af: Vereist Eigen Vermogen (excl. minimaal vereist vermogen)	-124.242	-6,7%
Reservepositie	243.756	13,2%

Herstelplan

Omdat de beleidsdekkingsgraad per jaareinde boven het vereiste niveau lag, was een herstelplan niet aan de orde.

Haalbaarheidstoets

De beleidskeuzes die het pensioenfonds en sociale partners hebben gemaakt en de vastgestelde risicohouding leiden tot pensioentoezeggingen aan de deelnemers van het pensioenfonds. Het pensioenfonds is verplicht jaarlijks een haalbaarheidstoets uit te voeren, waarin het inzicht geeft of deze toezeggingen op de lange termijn kunnen worden waargemaakt. De haalbaarheidstoets toetst jaarlijks het verwachte pensioenresultaat en de relatieve afwijking van het verwachte pensioenresultaat bij een slechtweerscenario. Toetsing van de resultaten van de haalbaarheidstoets vindt plaats aan de ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat en de maximale relatieve afwijking van het pensioenresultaat in het slechtweerscenario. De ondergrens en de maximale relatieve afwijking zijn in 2015 bepaald en zijn vastgelegd middels de lange termijn risicohouding van het pensioenfonds.

¹⁾ De reële dekkingsgraad is berekend als het quotiënt van de beleidsdekkingsgraad als hierboven beschreven en de beleidsdekkingsgraad die nodig is voor voorwaardelijke toeslagverlening ter hoogte van de minimale verwachtingswaarde voor de groeivoet van het prijsindexcijfer. Het is wettelijk voorgeschreven dat het pensioenfonds deze dekkingsgraad aan DNB opgeeft, hoewel deze voor het pensioenfonds niet relevant is, aangezien het pensioenfonds geen enkele toeslagambitie ten uitvoering heeft. De hoogte van de bovengrens voor een volledige indexatie bedraagt per ultimo 2022 136,0%.

In 2022 heeft het pensioenfonds een haalbaarheidstoets uitgevoerd op basis van de financiële positie per eind 2021. Op basis van deze toets bedroeg het verwachte pensioenresultaat 78% (d.w.z. 78% van het op basis van volledige prijsinflatie verhoogde pensioen) en de relatieve afwijking bij een slechtweerscenario 7%. Dit was hoger dan de vastgestelde ondergrens voor het pensioenresultaat (50%) respectievelijk lager dan de maximale relatieve afwijking (40%). Hiermee werd voldaan aan de vastgestelde grenzen.

Vanwege het ontbreken van een toeslagambitie (nominaal pensioen) is de uitkomst van de haalbaarheidstoets voor het pensioenfonds niet relevant.

Bij uitvoering van een nieuwe pensioenregeling of op het moment dat zich een significante (beleids-)wijziging heeft voorgedaan voert het pensioenfonds een nieuwe aanvangshaalbaarheidstoets uit. Dit was bij het pensioenfonds in het verslagjaar niet aan de orde. De uitkomst van de haalbaarheidstoets 2022 is besproken met de ondernemingsraad.

Pensioenregeling 2022

De pensioenregeling is bestemd voor werknemers van de onderneming, die vóór 1 januari 2014 in dienst zijn getreden. De regeling is een middelloonregeling met 'limited backservice' voor het basissalaris en de ploegentoeslag. De werknemers betalen zelf mee aan de pensioenopbouw.

Regeling voor werknemers die voor 1 januari 2014 in dienst zijn getreden

Pensioensysteem	middelloon met limited backservice
Pensioenrichtleeftijd	67 jaar
Opbouw% ouderdomspensioen	1,738%
Opbouw% partnerpensioen	1,313%
Partnerpensioen	Opbouwbasis
Maximum salaris	€ 114.866 ¹⁾
Franchise	€ 14.802 ¹⁾
Maximum pensioengrondslag	€ 100.064 ¹⁾
Pensioenpremie	73,5% ²⁾ van pensioengrondslag

Daarnaast voert het pensioenfonds nog oude regelingen uit voor premievrije aanspraken. In deze regelingen komen geen actieve deelnemers meer voor.

Premiebeleid

Het premiebeleid van het pensioenfonds is op basis van een zuiver kostendekkende premie. Premiebijdragen kunnen van jaar tot jaar verschillen.

Als een dekkings- of reservetekort niet binnen de wettelijke hersteltermijn is opgeheven zonder aanvullende maatregelen, worden er herstellpremies betaald zodanig dat een dekkings- of reservetekort binnen de wettelijke hersteltermijn wel is opgeheven. De aanvullende herstellpremies worden zo vastgesteld dat het herstel zo geleidelijk mogelijk tot stand komt.

Aan het eind van 2022 lag de beleidsdekkingsgraad met 125,4% meer dan 5%-punt boven het vereiste niveau van 110,8%. Op basis van de afspraken met de sponsor, zoals vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomst, is daarmee voor 2023 een premiekorting van toepassing. Uitgaande van het verschil tussen de beleidsdekkingsgraad en de vereiste dekkingsgraad van 14,6%-punt resulteert voor 2023 een premiekorting die de bijdrage van de sponsor voor 2022 tot nul reduceert. Indien de gecertificeerde beleidsdekkingsgraad per 31 december 2022 meer dan 10%-punt bedraagt dan de vereiste dekkingsgraad heeft de werkgever recht

1) In tegenstelling tot de rest van het verslag waarin de bedragen zijn afgerond in duizenden euro's, betreft dit een exact bedrag in Euro.

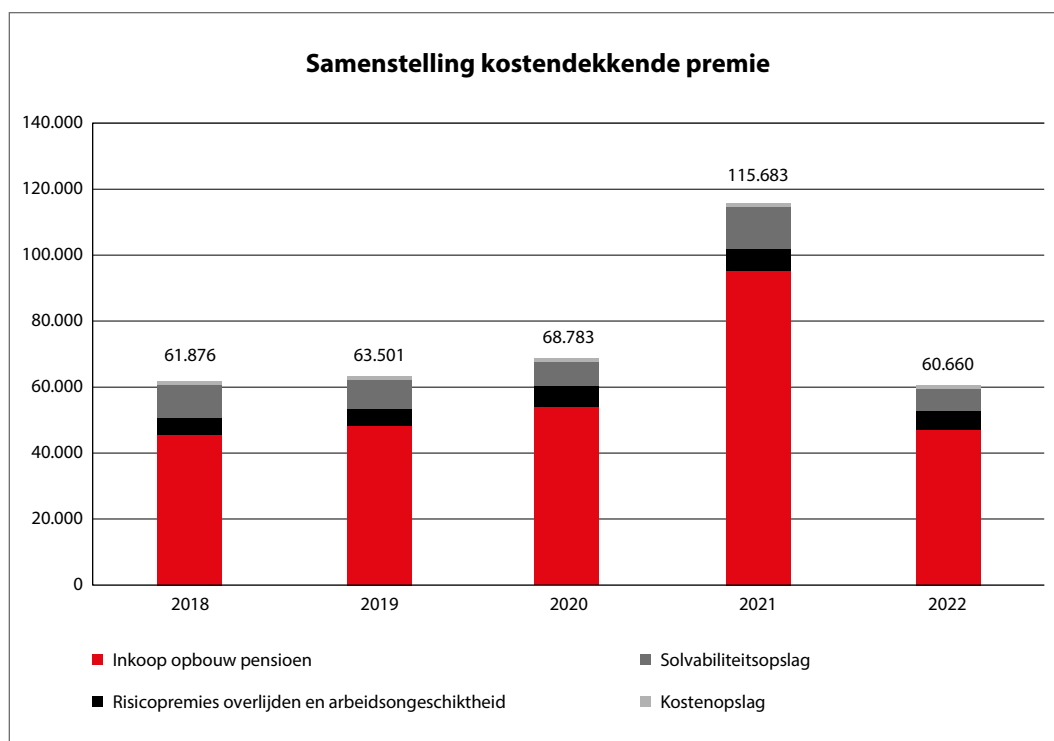
2) Dit betreft de pensioenpremie exclusief premiekorting. De premiekorting bedraagt 69,5% van de pensioengrondslag waardoor de feitelijke pensioenpremie 4,0% van de pensioengrondslag bedraagt.

op een premieruggave. Inmiddels heeft de werkgever dit verzoek ingediend en is het bestuur voornemens hiermee in te stemmen. De premieruggave wordt verwerkt in het jaarwerk over 2023.

De jaarlijkse bijdrage van de deelnemer is:

- 1,82% van het pensioengevend salaris minus de ploegentoeslag en de franchise, berekend op 1 maart van het lopende jaar en;
- 6,48% van het pensioengevend salaris minus de ploegentoeslag voor zover deze uitstijgt boven viermaal de franchise, berekend op 1 maart van het lopende jaar en;
- 2,00% van de ploegentoeslag.

Na verrekening van de premiekorting bedraagt de kostendeekkende premie in het verslagjaar 3.298. De opsplitsing van de kostendeekkende premie wordt in de volgende grafiek weergegeven.

De zuivere kostendeekkende premie en de feitelijke premie over 2022 zijn als volgt samengesteld:

	Feitelijke premie	Zuivere kosten-dekkende premie
Actuarieel benodigde koopsom	53.031	53.031
Opslag in stand houden vereist vermogen	6.629	6.629
Opslag voor uitvoeringskosten	1.000	1.000
	60.660	60.660
Premiekorting	-57.362	-57.362
	3.298	3.298

De feitelijke premie over 2022 bedroeg 3.298. Dit bedrag bestaat uit de betaalde werknemersbijdrage van 3.220 en de door de werkgever betaalde premie inzake het sociaal plan 2022 (78). De door de werkgever te betalen premie voor sociaal plan valt niet onder de afspraken met betrekking tot de premiereductie.

Het werkgeversgedeelte van de premie 2022 voor de basisregeling is gereduceerd tot 0 vanwege de financiële positie van het fonds per jaareinde 2021 (beleidsdekkingsgraad meer dan 5%-punt hoger dan de vereiste dekkingsgraad), conform de bepalingen inzake premiereductie zoals opgenomen in de uitvoeringsovereenkomst.

De premiereductie 2022 bedraagt 57.362, waarmee de benodigde premie gelijk is aan de feitelijke premie van 3.298.

Communicatie

De communicatiecommissie heeft in 2022 5 keer vergaderd. Belangrijke agendapunten waren het komende nieuwe pensioenstelsel en de mogelijke consequentie voor SDPF, uitbouw van de nieuwe website, de verdere digitalisering van informatieverstrekking van ons pensioenfonds aan de deelnemers, communicatie van het duurzaamheidsbeleid van SDPF, de economische ontwikkelingen na de coronapandemie en de hoge energieprijzen door de oorlog in Oekraïne. De advisering en de uitvoering van het communicatiebeleid lag in handen van de communicatieafdeling van AZL.

PensioenUpdates

We brachten in 2022 3 PensioenUpdates uit. Het eerste nummer behandelde de rol van OR in het onderhandelingsproces tussen de sociale partners (Werkgever en OR) over een nieuwe pensioenregeling. We maakte kennis met Frank van der Meer als nieuwe voorzitter van het Verantwoordingsorgaan. Het tweede nummer stond traditioneel in het teken van het jaarverslag van het voorgaande jaar en het herstel van de dekkingsgraad. Voorts werd het vernieuwde duurzaamheidsbeleid uitgebreid toegelicht. In het derde en laatste nummer gaf Ed d'Hooghe, onze voorzitter, commentaar op de nieuwe pensioenregeling die in behandeling is in de Tweede Kamer. Door vertraging in het politieke besluitproces is de invoering uitgesteld, maar de sociale partners staan gereed om een nieuwe pensioenregeling vorm te geven passend binnen het nieuwe landelijke pensioenstelsel. Tevens werd toegelicht wat te doen bij een verandering in werksituaties zoals andere baan, (bijna) met pensioen gaan, minder werken, verlof en stoppen met werken. Voorts werd het duurzaamheidsbeleid van SDPF betreffende overheidsobligaties uitvoerig besproken.

Campagnes

De campagne om de informatieverstrekking aan de deelnemers zoveel mogelijk te digitaliseren werd in 2022 voortgezet. Digitalisering bespaart papier en portokosten en stelt het fonds in staat sneller en uitgebreider met de deelnemers te communiceren. De informatieverstrekking aan deelnemers onder de 80 jaar is liefst zoveel mogelijk digitaal (het fonds heeft hiervoor wel een e-mailadres nodig), terwijl deelnemers van 80 jaar en ouder standaard informatie op papier krijgen, echter op hun verzoek kunnen ook zij de informatie digitaal ontvangen. Voorts doet het pensioenfonds ieder jaar mee met de jaarlijkse Pensioen3Daagse om het pensioenbewustzijn te bevorderen. Zo ook in 2022.

Website bezoek en telefonische communicatie met AZL

De website werd goed bezocht, door 8.165 unieke bezoekers. Om de informatie verstrekking te versimpelen en aantrekkelijker te maken werd er een aantal animaties ontwikkeld met als onderwerp "Weet u wanneer u met pensioen gaat?", "Pensioen voor uw partner", "inloggen op Mijn Pensioencijfers" en "Check je pensioen in 2 minuten". Er werden in 2022 door AZL 879 telefoontjes van deelnemers ontvangen met een gemiddelde opnamerespons van 87,5% en een deelnemerstevredenheidsscore van 7,3. Beide getallen laten een verslechtering in respons door AZL zien. Dit wordt in belangrijke mate beïnvloed door een tekort aan vast personeel veroorzaakt door de krappe arbeidsmarkt. Deze matige scores hebben de volle aandacht van SDPF en AZL en getracht zal worden deze in 2023 te verbeteren.

Vooruitblik

In het laatste kwartaal van 2022 is gewerkt aan het communicatiejaarplan voor 2023 en tevens is besloten het huidige communicatiebeleidsplan voor de jaren 2021-2023 aan te houden in afwachting van de nieuwe pensioenwetgeving en een

akkoord tussen de sociale partners over een nieuwe pensioenregeling. Bij een akkoord tussen de sociale partners zal er een nieuw communicatiebeleidsplan ontwikkeld worden.

In het communicatiejaarplan 2023 worden de volgende speerpunten genoemd:

Maak pensioen toegankelijk:

- communicatie over evt. wijzigingen in het pensioenreglement
- communicatie over wijziging pensioenstelsel en besluitvorming over een nieuwe pensioenregeling
- gebruiken van visuele hulpmiddelen in de communicatie

Maak pensioen van mij:

- communicatie duurzaamheidsbeleid
- communicatie keuzemogelijkheden
- communicatie naar de slapers
- individuele pensioengesprekken
- dienstverlening pensioenbureau en klantenservice

Maak pensioen digitaal: het vergroten van het aantal beschikbare e-mailadressen van met name slapers en gepensioneerden.

Beleggingen

Terugblik op 2022

Stichting Dow Pensioenfonds heeft het jaar 2022 afgesloten met een rendement van -24,6%. Het corresponderende benchmarkrendement was -23,1%, wat leidt tot een underperformance van -1,5%. Rendementen van individuele beleggingscategorieën worden afgezet tegen de eigen benchmark.

De tabel hieronder toont de rendementen als percentage voor de diverse beleggingscategorieën per 31 december 2022.

	Resultaat	Benchmark
Aandelen	-8,72	-11,85
Europa	-5,15	-8,92
Wereldwijd	-7,38	-12,34
Opkomende markten	-17,84	-14,48
Alternatieve beleggingen	-5,81	-6,15
Vastgoed	-4,84	-5,01
Infrastructuur	3,58	2,97
Private equity	-16,50	-17,75
Obligaties	-14,19	-17,16
Resultaat afdekken valutarisico	-2,19	-0,80
Resultaat afdekken renterisico	-11,34	-7,16
Totaal rendement	-24,59	-23,12

Opmerking: het totale rendement is de som van rendementen die worden gewogen aan de hand van de grootte van elke beleggingscategorie; het totale rendement is niet het rekenkundige totaal van de rendementen in de tabel.

De twee algemene principes voor het selecteren van de benchmarks zijn dat dergelijke benchmarks verhandelbaar en repliceerbaar moeten zijn in de open markt. Echter, voor de categorie Alternatieve beleggingen, waaronder private markten vallen, kan niet volledig worden voldaan aan deze vereisten, waardoor grotere verschillen ontstaan tussen de gekozen benchmarks en de feitelijke rendementen op dergelijke beleggingen. De meeste Alternatieve beleggingen bevinden zich in de laatste "oogst" fase, daarom zorgen uittredingen door de verkoop van beleggingen of door primaire emissies voor volatiliteit in de historische periodieke rendementen binnen de investeringshorizon.

Waar aandelen- en obligatiemanagers een actieve strategie volgen, in tegenstelling tot een passieve, kunnen dergelijke rendementen ook afwijken van de corresponderende benchmarkrendementen.

Aandelen, Obligaties en Alternatieve investeringen presteerden beter dan hun respectievelijke benchmarks. Echter, de rendementen van overmatige valuta-afdekking en renteafdekking waren negatief, wat heeft geleid tot een totaal resultaat onder de totale benchmark.

Veel beleggingen in het plan worden uitgedrukt in valuta's anders dan de euro. De waarde van die beleggingen fluctueert met de bewegingen van de valutakoers. Om de impact van deze fluctuaties te mitigeren, wordt valuta-afdekking gebruikt. Het afdekken van de valuta's van ontwikkelde landen wordt dicht bij 100% gehouden.

Het plan dekt ook het grootste deel van het renterisico af. Het renterisico komt voort uit het tijdsverschil tussen de looptijd van de geraamde pensioenverplichtingen en de investeringshorizon van bestaande investeringen.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

In september 2021 is een werkgroep opgericht om het ESG beleid en de benadering van het Pensioenfonds grondig te beoordelen en het bestuur van het Pensioenfonds in 2022 aanbevelingen te doen met betrekking tot het ESG beleid en het kader. De werkgroep bestaat momenteel uit Carmen Floristan (voorzitter Beleggingscommissie en bestuurslid), Pierre Taalman (vicevoorzitter van het bestuur en lid van de Beleggingscommissie), Arnd Thomas (lid van het bestuur en lid van de Beleggingscommissie), Otto Berbee (bestuurslid namens de gepensioneerden en voorzitter van de Communicatiecommissie) en Bernhard Schmid (directeur Portfolio Investments en lid van de Beleggingscommissie). Duurzaam beleggen op zich is geen primaire doelstelling voor SDPF. Daarom beschouwt zij zichzelf als ressorterend onder artikel 6 van de Sustainability Finance Disclosure Regulation (SFDR).

In 2022 heeft de werkgroep ESG een enquête uitgevoerd onder de bestuursleden van SDPF over hun ESG bewustzijnsniveau en hun voorkeuren voor het ESG beleid van SDPF. De uitkomst van deze enquête is gebruikt om het ESG beleid te actualiseren.

Duurzaam beleggen zoekt de balans tussen traditioneel investeren met de inzichten van environmental, social en governance (ESG) om de resultaten op lange termijn te verbeteren. Deze langetermijnresultaten kunnen gericht zijn op:

- de risico- en rendementskarakteristieken van beleggingen, waarbij ESG informatie wordt gebruikt om ESG risico's voor de beleggingsportefeuille te mitigeren;
- en/of de langetermijnbijdrage van beleggingen aan een betere en duurzamere wereld en samenleving.

De ESG factoren, die een breed scala aan zaken omvatten, zijn belangrijk voor SDPF en moeten worden beschouwd in de context van het evalueren van investeringsrisico's op de lange termijn, naast mogelijkheden in aanvulling op traditionele financiële analyses als onderdeel van het beleggingsproces.

ESG overwegingen zijn onderdeel geworden van het beleggingsproces van SDPF, aangezien zowel vermogensbeheer als regelgevende organisaties zich snel hebben ontwikkeld en ESG factoren steeds relevanter worden. Er zijn verschillende strategieën beschikbaar om een duurzaam beleggingsbeleid te implementeren:

- Uitsluitingen of negatieve screening: het uitsluiten van onderpanden, bedrijven of landen.
- Best in class screening of positieve screening: overwegen van bedrijven met een hoge ESG score.
- ESG integratie: insluiten van ESG maatstaven en -risico's in de beleggingsanalyses en selecteren van managers die ESG informatie meenemen in hun onderpandkeuzes.
- Stemmen: stemrecht uitoefenen dat is verbonden aan aandelen in een aandeelhoudersvergadering.
- Engagement: doelgerichte wederzijdse interactie tussen twee of meer stakeholders, zoals belegger en bedrijfsmanagement.
- Thematisch beleggen: beleggen in thema's of beleggingen die specifiek bijdragen aan duurzame oplossingen / ecologisch en sociaal, zoals groen vastgoed, schone techniek, onderwijs en gezondheid.
- Impactbeleggen: beleggen om positieve sociale en ecologische impact te maken.
- Maatschappelijk beleggen: kapitaal is specifiek gericht op traditioneel kansarme individuen of samenlevingen, evenals financiering wordt geboden aan ondernemingen met een duidelijk sociaal of ecologisch doel.

SDPF is een klein fonds en heeft zijn beleggingen uitbesteed aan externe vermogensmanagers. Het duurzame beleggingsbeleid van SDPF wordt dus geïmplementeerd via die aangestelde vermogensmanagers en is met name gericht op ESG integratie, hoewel sommige vermogensmanagers voor hun specifieke mandaat wellicht andere strategieën hebben geïmplementeerd. Het ESG beleid en de ESG benadering van de managers maken deel uit van het due diligenceproces voor nieuwe managers en alle managers ontvangen jaarlijks een vragenlijst over de ESG werkwijze.

Daarnaast hebben de meeste vermogensmanagers die SDPF aanstelt de United Nations Principles for Responsible Investments (UN PRI ¹⁾) ondertekend. De PRI definieert verantwoord beleggen als een strategie en werkwijze om ESG factoren mee te nemen in investeringsbesluiten en actief eigenaarschap. Het complementeert traditionele financiële analyses en portefeuilleconstructiemethodes.

De werkgroep ESG heeft de beleggingscyclus van SDPF herzien en heeft aan elke stap ESG overwegingen toegevoegd. Zo worden klimaatscenario's doorgerekend als onderdeel van de ALM studie en worden ESG overwegingen meegenomen in het risicobudgetonderzoek. De werkgroep heeft zich ook beziggehouden met ESG rapportages. De eerste ESG rapportage komt in Q2 2023 beschikbaar en is gebaseerd op de portefeuille per eind 2022.

Hoewel SDPF geen specifieke ecologische of sociale karakteristieken promoot en geen doelstelling heeft ten aanzien van ecologische of sociale zaken, onderkent het wel dat SDPF het verwachte risico-gecorrigeerde rendement verbetert door zich te focussen op het mitigeren van ESG risico's. Tegelijkertijd stelt de eerder genoemde tool waarmee ESG data worden gemonitord en/of gerapporteerd het bestuur in staat ESG aspecten inzichtelijk te maken. SDPF belegt het grootste deel van de portefeuille in ontwikkelde landen.

De regulering en marktpraktijk van duurzame beleggingen, inclusief ESG gerelateerde rapportageverplichtingen en ESG factoren, zijn in ontwikkeling en vragen constante monitoring van een veranderende wereld en aanpassingen aan de zich ontwikkelende behoeften en standaarden. SDPF heeft daarom de ambitie dit beleid jaarlijks te evalueren en minimaal eens per jaar een scholing voor het voltallige bestuur te organiseren.

Vooruitblik naar 2023

De inflatie is niet alleen niet afgenomen, zoals in 2022 werd verwacht, maar is nog verder gestegen. De kerninflatie blijft ver boven de doelstelling van de centrale bank, terwijl belangrijke tarieven (inclusief energie en voedsel) in de meeste economieën dubbele cijfers bereikten.

1) UN PRI: <https://www.unpri.org/>

De centrale banken hebben het snelste tempo van het verhogen van de rentetarieven ingezet om de inflatie in te dammen. Dit resulteerde in een daling in 2022 van bijna alle wereldwijde beleggingscategorieën, van staatsobligaties tot bedrijfsobligaties, aandelen en reële activa.

De problemen in 2021 in de toeleveringsketens liepen door in 2022. De Russische invasie van Oekraïne en daaraan gerelateerde sancties hebben nog steeds impact op wereldwijde energiemarkten. De uitdagingen in de toeleveringsketens zijn ook op andere gebieden te zien. De arbeidsmarkten blijven krap, terwijl deelname aan de arbeidsmarkt nog steeds daalt of niet voldoende stijgt. Het resultaat hiervan is dat het personeelstekort nog niet is opgeheven, ondanks de afname van de groei. Dit personeelstekort tezamen met het hoge inflatiepeil zorgen er voor dat de druk op hogere lonen blijft bestaan.

De verwachting is dat zowel de impact van de schok van de energietoevoer als de snelle stijging van rentetarieven veel economieën in een ernstige stagnatie of recessie zullen duwen.

De verwachting is dat de recessies relatief mild zullen zijn, omdat huishoudens en het bedrijfsleven er beter voorstaan dan tijdens de laatste financiële crisis van 2008. De impact van energieprijzen in Europa blijven een belangrijke risicofactor.

Volgens het IMF daalt de wereldwijde groei van 3,2% in 2022 naar ongeveer 2,7% in 2023. Economieën van ontwikkelde markten zijn naar verwachting voor de volledige daling verantwoordelijk, met een verwachte groei van slechts 0,5% in 2023 en 1% in 2024. De groei was 2,5% in 2022. De verwachting is dat de groei in opkomende markten wat beter wordt in 2023 en met ongeveer 4,25% stijgt. Dit reflecteert grotendeels een verbetering in China dat het zero COVID beleid heeft losgelaten, dat in 2022 tot langdurige lockdowns leidde.

Het IMF voorspelt dat de wereldwijde inflatie daalt naar 6,5% in 2023 en naar 4,1% in 2024. Centrale banken zetten naar verwachting het krappere monetaire beleid voort, met als doel het verlagen van de inflatie.

De naar beneden bijgestelde ondernemingswinsten en recessie blijven aandelenmarkten beïnvloeden, totdat de inflatie duidelijk daalt en monetaire beleidswijzigingen zichtbaar zijn. Het vooruitzicht dat de rentetarieven hun hoogtepunt bereiken, helpt de volatiliteit in obligatiemarkten te verminderen. De verwachting is dat de wisselende snelheid van het verhogen van de rentetarieven meer volatiliteit veroorzaakt in de valutamarkten, waardoor het nodig is een zorgvuldige benadering van het valuta afdeckingsbeleid voort te zetten. Daarnaast blijft een bankencrisis onverminderd op de loer liggen.

Allocatie beleggingen

De tabel hieronder laat de strategische en actuele allocatie zien naar diverse beleggingscategorieën, die in lijn zijn met het goedgekeurde beleggingsplan en de gevolgde de-riskingstrategie.

Beleggingscategorie	Strategisch	Actueel per 31 december 2022
Aandelen	12,0%	9,0%
Vastrentende waarden (inclusief onderpand)	83,0%	81,0%
Alternatieve beleggingen	5,0%	5,8%

De allocatie naar Aandelen was per eind 2022 9%, wat minder is dan de strategische allocatie van 12%. Wereldwijde aandelen, Europese aandelen en Aandelen opkomende markten stonden respectievelijk op 6,6%, 1,7% en 0,7%, vergeleken met de strategische allocatie van respectievelijk 8,5%, 2% en 1,5%.

In totaal was naar alternatieve beleggingen 5,8% gealloceerd, versus de strategische allocatie van 5,0%. Vastgoedbeleggingen stonden op 2,4%, vergeleken met de benchmark van 2,22%. Beleggingen in Infrastructuur stonden op 2,0%, vergeleken met de benchmark van 1,39% en Private equity eindigde met 1,4%, vergeleken met de benchmark van 1,39%.

In totaal werd 81,4% in Vastrentende waarden geïnvesteerd, vergeleken met de benchmark van 83%.

Per 31 december 2022 was naar de cashrekening / eigen cashvermogen 4% gealloceerd.

Verzekerdenbestand

Actieve deelnemers

Het aantal deelnemers voor wie wordt bijgedragen is in het verslagjaar met 85 afgenomen van 1.227 naar 1.142. Daar zitten ook de deelnemers bij die premievrijstelling hebben verkregen wegens langdurige volledige arbeidsongeschiktheid (WAO/WIA). Ultimo 2022 kwamen 39 deelnemers (2021: 37) hiervoor in aanmerking.

Gewezen deelnemers

Bij beëindiging van de dienstbetrekking met de onderneming blijft het opgebouwde pensioenrecht door de gewezen deelnemers behouden. Op 31 december 2022 had het pensioenfonds 987 gewezen deelnemers.

Pensioenuitkeringen

Het totaal aantal uitkeringsgerechtigden is in het verslagjaar per saldo met 29 gestegen. Er zijn 36 personen met een niet opgevraagd pensioen, waarvan 30 ouderdomspensioenen en 6 nabestaandenpensioenen.

	2022	2021	Toename
Specificatie pensioengerechtigden			
Ouderdomspensioen	2.129	2.114	15
Nabestaandenpensioen	771	755	16
Wezenpensioen	15	17	-2
Totaal	2.915	2.886	29

FOTO: DOW FOTOCLUB

Uitvoeringskosten

Kosten pensioenbeheer

	2022			2021		
	Pensioen- beheer	Vermogens- beheer	Totaal	Pensioen- beheer	Vermogens- beheer	Totaal
Administratiekosten	1.052	89	1.141	966	82	1.048
Accountantskosten	30	29	59	30	27	57
Kosten actuaris	244	235	479	298	291	589
Kosten bestuur, RvT en VO	35	35	70	35	35	70
Overige kosten	52	218	270	106	180	286
Totaal Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	1.413	606	2.019	1.435	615	2.050
Kosten pensioenbeheer per (actieve en pensioengerechtigde) deelnemer	€ 348,29			€ 348,89		
Kosten in % van de technische voorzieningen	0,08%			0,06%		

Om de kosten per deelnemer te berekenen is het aantal deelnemers gedefinieerd als de som van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden (2022: 4.057; 2021: 4.113). Hiermee volgen wij de aanbeveling van de Pensioenfederatie. Gewezen deelnemers tellen dus niet mee in deze berekening. Omdat het pensioenfonds krimpend is en relatief weinig deelnemers heeft om de kosten te verdelen, zijn de kosten per deelnemer hoog vergeleken met andere pensioenfondsden. Een andere manier is de kosten uitdrukken in een percentage van de technische voorzieningen. De kosten uitgedrukt in een percentage van de technische voorzieningen zijn relatief laag in vergelijking met andere pensioenfondsden.

In 2022 zijn de pensioenbeheerkosten met 1,5% gedaald. Voor een verdere specificatie van de kosten wordt verwezen naar toelichting [17] in de jaarrekening.

Een deel van de kosten pensioenbeheer kunnen toegerekend worden aan vermogensbeheer. Bijvoorbeeld de kosten actuaris en accountant, die werkzaamheden verrichten voor vermogensbeheer en voor pensioenbeheer. In 2022 ging 30% van de totale kosten voor pensioenbeheer op aan vermogensbeheer. Dat percentage is verwerkt in de tabel hierboven. De allocatie van 30% van de totale kosten pensioenbeheer aan vermogensbeheer wordt als richtlijn gehanteerd voor de komende jaren en periodiek geëvalueerd.

Kosten vermogensbeheer

	2022	2021
Kosten vermogensbeheer	8.898	11.507
Transactiekosten	3.678	2.990
Totaal kosten vermogensbeheer, inclusief transactiekosten	12.576	14.497

	2022	2021
Gemiddeld belegd vermogen	2.702.931	3.138.859
Kosten vermogensbeheer in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,33%	0,37%
Transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,14%	0,10%
Totale kosten (incl. transactiekosten) in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,47%	0,46%

We kunnen de kosten van het vermogensbeheer in drie categorieën verdelen:

- De kosten zoals die in de jaarrekening zijn verwerkt. Het gaat hierbij onder andere om de beheervergoeding van de vermogensbeheerder(s), het bewaarloon, kosten van ondersteuning bij het vermogensbeheer, kosten accountant betreffende het vermogensbeheer en kosten met betrekking tot de beleggingsadministratie.
- De kosten die rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn dus niet verwerkt in de kosten van de vermogensbeheerder(s) zoals opgenomen in de jaarrekening.
- De transactiekosten.

Toelichting kostenontwikkeling vermogensbeheer

Boekjaar 2022	Management- vergoedingen	Performance- vergoedingen	Transactie kosten	Totaal
Vastgoed	400	238	462	1.100
Aandelen	2.318	-	237	2.555
Alternatieve beleggingen	474	999	79	1.552
Vastrentende waarden	3.132	-	2.617	5.749
Kosten overlay beleggingen	-	-	283	283
	6.324	1.237	3.678	11.239
Overige kosten vermogensbeheer				731
Toerekening kosten pensioenbeheer				606
Totale kosten vermogensbeheer inclusief transactiekosten				12.576
Aansluiting tussen kostenspecificatie en jaarrekening				
Toerekening kosten pensioenbeheer				606
Kosten vermogensbeheer rechtstreeks gefactureerd aan het fonds				8.656
				9.262
Kosten rechtstreeks ten laste van beleggingsrendementen gebracht				3.314
Totale kosten vermogensbeheer inclusief transactiekosten				12.576

Boekjaar 2021	Management- vergoedingen	Performance- vergoedingen	Transactie kosten	Totaal
Vastgoed	381	139	329	849
Aandelen	3.643	-	478	4.121
Alternatieve beleggingen	625	2.073	74	2.772
Vastrentende waarden	3.350	-	1.802	5.152
Kosten overlay beleggingen	-	-	307	307
	7.999	2.212	2.990	13.201
Overige kosten vermogensbeheer				681
Toerekening kosten pensioenbeheer				615
Totale kosten vermogensbeheer inclusief transactiekosten				14.497
Aansluiting tussen kostenspecificatie en jaarrekening				
Toerekening kosten pensioenbeheer				615
Kosten vermogensbeheer rechtstreeks gefactureerd aan het fonds				9.382
				10.447
Kosten rechtstreeks ten laste van beleggingsrendementen gebracht				4.050
Totale kosten vermogensbeheer inclusief transactiekosten				14.497

Toelichting op de kosten

De informatie waarop deze data zijn gebaseerd, is vastgelegd volgens de richtlijnen van de Pensioenfederatie. Alleen de data voor de alternatieve beleggingen zijn direct van de managers verkregen.

Vergeleken met 2021 zijn de beheervergoedingen in 2022 met ongeveer 21% gedaald.

De beheervergoeding voor vastrentende waarden is, vergeleken met 2021, met 7% verlaagd, met name vanwege een daling van de marktwaarde van onderliggende beleggingen. De beheervergoeding voor aandelen is, in vergelijking met 2021, met 36% gedaald. Dit is het gevolg van het de-riskingplan, de verkoop van meer aandelen in ruil voor vastrentende waarden en een daling van 13% van de beheervergoeding voor alternatieve beleggingen, vergeleken met 2021. De marktwaarde van beleggingen in zowel aandelen als alternatieve beleggingen is gedaald; ook dit heeft geleid tot lagere beheervergoedingen.

De transactiekosten zijn met 23% gestegen. Dit is het gevolg van hogere operationele kosten die verband houden met vastrentende waarden gedurende het jaar in absolute termen en een beperkte stijging van transactiekosten voor beleggingen in onroerend goed en infrastructuur in de alternatieve beleggingsfondsen. 2022 was een turbulent jaar voor de vastrentende markt. De snelle stijging van rentetarieven verklaart de verhoging van transactiekosten.

De performancefees voor vermogensbeheerders zijn in 2022 met 44% gedaald. Deze sterke daling van de performancefees wordt grotendeels verklaard door de lagere outperformance, vergeleken met 2021, van één fonds, een infrastructuurmanager. In het algemeen hebben alternatieve vermogensbeheerders in 2022 lagere rendementen behaald; dit resulteert in lagere performancefees, in vergelijking met 2021.

Alle performancefees zijn gebaseerd op afspraken die worden beschreven in de goedgekeurde prospectussen van de beleggingsfondsen, gebaseerd op het (verwachte) rendement boven de vaste rendementslimiet. De beleggingsfondsen worden gemonitord door externe auditors. De hoogte van de vermogensbeheerkosten hangt af van diverse factoren. Het actieve beleggingsbeleid van het Pensioenfonds resulteert in licht hogere kosten vergeleken met een passief beleggingsbeleid. Schaalvoordelen spelen hierbij een rol. Over het algemeen zijn de kosten voor alternatieve beleggingen en aandelenbeleggingen hoger, vergeleken met beleggingen in vastrentende waarden. De vermogensbeheerkosten worden zorgvuldig beoordeeld en besproken met de Raad van Bestuur. Als de kosten worden besproken, wordt ook rekening gehouden met de alfa (rendement minus de benchmark, onder aftrek van kosten).

Governance

Bestuur

Het bestuur heeft 6 maal in 2022 vergaderd. Het bestuur heeft 4 keer met het verantwoordingsorgaan overlegd.

De belangrijkste onderwerpen die in de bestuursvergaderingen aan de orde kwamen, zijn:

- de financiële positie van het pensioenfonds;
- actuele ontwikkelingen in de pensioensector (waaronder nieuw pensioenakkoord);
- het pensioenbeleid (waaronder premiebeleid);
- het beleggingsbeleid (waaronder het investeringsplan, Investment Management Agreement (IMA) de-risking en ALM);
- de wijziging van fondsdocumenten, zoals de ABTN en het pensioenreglement;
- de governance, compliance en risk nota;
- het communicatiebeleid;
- datakwaliteit;
- toezichtskalender DNB;
- ESG-beleid;
- samenstelling verantwoordingsorgaan;
- het risicomanagement, met name wijzigen van de Failure Mode and Effect Analysis (FMEA) matrix.

Sleutelfuncties

Per 13 januari 2019 is de IORP-II richtlijn geïmplementeerd in de Nederlandse wetgeving. De Pensioenwet verplicht een pensioenfonds te beschikken over een aantal sleutelfuncties ter ondersteuning van de governance van het fonds. Het betreft de volgende sleutelfuncties:

- een risicobeheerfunctie;
- een intern auditfunctie;
- een actuariële functie.

De risicobeheerfunctie beoordeelt, monitort en rapporteert over het risicobeheersysteem. Ook heeft de risicobeheerfunctie een initiërende en adviserende rol bij het vormgeven van het risicobeheer.

De interne auditfunctie is belast met het uitvoeren van (interne) audits binnen de bedrijfsvoering van het pensioenfonds. De belangrijkste taak van de interne auditfunctie is het periodiek evalueren van de adequaatheid en doeltreffendheid van de interne controlemechanismen en andere procedures en maatregelen ter waarborging van de beheerste en integere bedrijfsvoering van het pensioenfonds.

De actuariële functie heeft een controlerende rol. In het kader van de actuariële functie wordt onder meer toezicht gehouden op het berekenen van de technische voorzieningen, wordt beoordeeld of de daarbij gehanteerde methodieken en onderliggende modellen, gebruikte gegevens en aannamen passend zijn en worden, waar nodig, corrigerende maatregelen voorgesteld.

IORP II maakt een onderscheid tussen de houder van een sleutelfunctie en de personele invulling van de daadwerkelijke uitvoering van de sleutelfunctie, waarbij de houder de eindverantwoordelijkheid blijft houden.

De houders van de sleutelfuncties zijn getoetst en goedgekeurd door DNB. De sleutelfunctiehouders rapporteren periodiek hun materiële bevindingen en aanbevelingen op het gebied dat onder hun verantwoordelijkheid valt aan het bestuur en aan de raad van toezicht.

Fondsdocumenten

In het verslagjaar zijn de volgende fondsdocumenten gewijzigd:

Pensioenreglement

Naar aanleiding van overleg tussen Dow als werkgever en de ondernemingsraad is een aantal wijzigingen doorgevoerd in het pensioenreglement. Dit betrof een aantal tekstuele aanpassingen. Ook zijn de gebruikelijke fiscale bedragen (onder andere franchise en pensioengevend loon) aangepast. Het meest actuele pensioenreglement is voor deelnemers beschikbaar op de website van het pensioenfonds.

Geschiktheid en evaluatie

Het geschiktheidsbeleid en het opleidingsplan zijn vastgelegd in een geschiktheidsplan. Het geschiktheidsplan is in maart 2023 geactualiseerd. Het bestuur streeft naar ten minste 2 bestuursleden met geschiktheidsniveau B (uitermate bekwaam) op de algemene deskundigheidsgebieden. In het verslagjaar is de kennismatrix en de competentiematrix actueel gemaakt. Deze zijn geëvalueerd in het bestuur, waarbij vastgesteld is dat de verschillende kennisgebieden en competenties voldoende geborgd zijn.

Deskundigheidsbevordering

Het besturen van een pensioenfonds is een grote verantwoordelijkheid. Dat vraagt om geschikte bestuurders. Geschiktheid bestaat uit deskundigheid, vaardigheden en professioneel gedrag. Het bestuur heeft voortdurend aandacht voor de kennis en vaardigheden die nodig zijn om de bestuurstaken goed te vervullen. Het bestuur gebruikt daarbij een deskundigheidsmatrix om de belangrijkste onderwerpen voor kennisontwikkeling te bepalen. In 2022 is deze matrix geactualiseerd. Het bestuur streeft naar ten minste twee bestuursleden met geschiktheidsniveau B (uitermate bekwaam) op de algemene deskundigheidsgebieden. In het verslagjaar is de deskundigheidsmatrix geëvalueerd in het bestuur, waarbij vastgesteld is dat de verschillende kennisgebieden en vaardigheden voldoende geborgd zijn.

Het bestuur besteedde ook in 2022 aandacht aan geschiktheid en deskundigheidsbevordering door middel van trainingen en workshops. Zo werden er verdiepende sessies georganiseerd op gebied van Environmental, Social en Governance (ESG). Ook werd er een training georganiseerd op gebied van aandelenbeheer en een inleiding over cyber security. Daarnaast namen meerdere bestuursleden deel aan webinars en webcasts met de Wet Toekomst Pensioenen als hoofdonderwerp. Na een inleidende workshop over dit thema eind 2020, is een verdiepende workshop uitgesteld totdat de wetgeving definitief is, wellicht midden 2023. Tevens zijn actuele, themagerichte micro learnings met kennis, nieuwe inzichten, actualiteiten en opinies, een vast onderdeel van de bestuursagenda.

Functioneren bestuur en bestuursleden

Het eigen functioneren is voor het bestuur en voor het intern toezicht een continue aandachtspunt. Het bestuur van SPDF evalueert in beginsel jaarlijks het functioneren van het bestuur als geheel en iedere twee jaar het functioneren van de individuele bestuursleden.

Hierbij betreft het bestuur een keer in de drie jaar een onafhankelijke derde partij. In 2022 heeft deze onafhankelijke partij de zelfevaluatie van het bestuur geleid.

De voorzitter voert eenmaal per 2 jaar een functioneringsgesprek met ieder bestuurslid. Deze gesprekken hebben begin 2022 plaatsgevonden.

Diversiteit

In de profielschets bij een vacature wordt rekening gehouden met de diversiteit en de wens om complementair samengesteld te zijn. Diversiteit is een doel voor het pensioenfonds, maar voor het pensioenfonds is het belangrijkste dat de meest geschikte mensen een bestuurdersrol vervullen.

Beloningsbeleid

Het pensioenfonds voert een duurzaam en beheerst beloningsbeleid. De beloning staat in redelijke verhouding tot de gedragen verantwoordelijkheid, de aan de functie gestelde eisen en aan het tijdsbeslag.

Het bestuur kan kennis nemen van het beloningsbeleid van partijen aan wie taken zijn uitbesteed. Tevens zal bij uitbesteding aan een nieuwe partij concrete aandacht worden besteed aan het beloningsbeleid van de derde partij.

Gedragscode / Compliance Officer

Het bestuur hanteert een gedragscode. Jaarlijks, per vergadering en bij uittreding bevestigen de leden van het bestuur dat zij de gedragscode hebben nageleefd. De gedragscode is in maart 2023 opnieuw door het bestuur vastgesteld.

Harmen Pullen is sinds 12 september 2019 de compliance officer van het pensioenfonds. De compliance officer is onder meer belast met de controle op de naleving van de gedragscode. De compliance officer heeft een compliance rapportage over 2022 opgesteld. In deze rapportage wordt onder meer gerapporteerd over de naleving van de gedragsnormen uit de gedragscode door de verbonden personen en de aanwezigheid en de naleving van het compliance beleid van het pensioenfonds. Over 2022 heeft de compliance officer geen bijzonderheden geconstateerd.

Wet- en regelgeving

Het bestuur is niet bekend met overtredingen van wet- en regelgeving. Het afgelopen jaar zijn er door de toezichthouders De Nederlandsche Bank N.V. en/of de Stichting Autoriteit Financiële Markten geen boetes en aanwijzingen aan het pensioenfonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het pensioenfonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder. DNB heeft het pensioenfonds niet bezocht.

Code pensioenfonds (2018)

De Code is opgesteld door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid, die hiermee normen formuleren voor 'goed pensioenfondsbestuur'. Het pensioenfonds volgt de normen die zijn neergelegd in de Code waar dat mogelijk is, maar wijkt af waar dat noodzakelijk of gewenst wordt geacht. Een belangrijk principe van de Code Pensioenfonds is 'comply or explain'. Dat betekent dat waar afgeweken wordt van de Code Pensioenfonds, het pensioenfonds hierover verantwoording aflegt in het jaarverslag. Het overzicht van de Code en de normen worden op de website van het pensioenfonds gepubliceerd.

Normen uit de Code pensioenfonds waarvan door Stichting Dow Pensioenfonds is afgeweken in 2022

Op de website van het pensioenfonds is een inventarisatie van de naleving van de normen opgenomen. Hieronder worden de normen toegelicht die (nog) niet volledig worden nageleefd:

normnr	Inhoud norm	Toelichting op afwijking
28.	Het eigen functioneren is voor het bestuur een continu aandachtspunt. Het bestuur en intern toezicht evalueren jaarlijks het eigen functioneren van het orgaan als geheel en van de individuele leden. Hierbij betrekken het bestuur en het intern toezicht één keer in de drie jaar een onafhankelijke partij.	Van deze norm wordt afgeweken, nu het functioneren van de bestuursleden individueel tweejaarlijks wordt geëvalueerd. De zelfevaluatie kan worden geleid door een externe partij. In ieder geval wordt eenmaal per drie jaar een onafhankelijke partij betrokken bij de bestuurs-evaluatie. Hiervoor is een proces vastgelegd in het geschiktheidsplan van het pensioenfonds.
33.	In zowel het bestuur als in het verantwoordingsorgaan als in het belanghebbendenorgaan is er ten minste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit binnen het bestuur te bevorderen.	Het bestuur heeft momenteel geen leden onder de 40 jaar. Ook het verantwoordingsorgaan voldoet hier niet aan. Omdat het pensioenfonds gesloten is voor nieuwe deelnemers – en inherent daaraan de gemiddelde leeftijd toeneemt – blijft het een uitdaging om invulling te geven aan deze norm. Bij het selectieproces voor nieuwe kandidaten besteedt het bestuur hier extra aandacht aan.
34.	De zittingsduur van een bestuurslid is maximaal 4 jaar. Een bestuurslid kan maximaal 2 keer worden herbenoemd.	De zittingstermijn van het bestuursmandaat is maximaal 6 jaar, met maximaal 1 maal herbenoeming. De maximale zittingstermijn is 12 jaar. Wanneer een bestuurslid instapt in een volle eerste termijn van 6 jaar is één herbenoeming mogelijk met een maximale zittingstermijn van 12 jaar. Als een bestuurslid wordt vervangen gedurende een lopende termijn kan het nieuwe bestuurslid 2 maal herbenoemd worden met een maximale zittingstermijn van 12 jaar.
38.	Het bestuur en het verantwoordingsorgaan toetsen voorgedragen kandidaten mede aan de hand van de diversiteitsdoelstellingen. Het verantwoordingsorgaan bevordert dat in de procedure de competentievisie wordt meegenomen, inclusief de diversiteitsdoelstellingen.	Het bestuur maakt de diversiteitsdoelstellingen van het pensioenfonds bekend aan de voordragende dan wel de verkiezende partij van een betreffend bestuurslid.

Klachten en geschillen

Het pensioenfonds heeft een klachten en geschillenprocedure. Deze klachten en geschillenprocedure biedt ook de mogelijkheid om een in de interne procedure genomen besluit voor te leggen aan de Ombudsman Pensioenen. Een deelnemer kan een klacht indienen als deze van mening is dat bij de uitvoering van de pensioenreglementen zijn rechten zijn geschaad. Het bestuur heeft in 2022 geen klachten ontvangen. Het bestuur heeft per maart 2023 een nieuwe klachten- en geschillenregeling geadopteerd volgens de richtlijnen van de Pensioenfederatie.

Interne audit en sleutelfunctiehouder interne auditfunctie

Mevrouw Van Eecke heeft als sleutelfunctiehouder de interne audits naar tevredenheid uitgevoerd, samen met sleutelfunctieuitvoerder Finvision. In 2022 werden audits uitgevoerd op de volgende onderwerpen:

- Uniform Pensioenoverzichten (UPO)
- AVG/GDPR
- Technische provisie

Telkens werd het hele proces geanalyseerd ten opzichte van de vooraf gedefinieerde interne controle verwachtingen van de verschillende betrokken stakeholders. De sleutelfunctiehouder heeft ook aanbevelingen geformuleerd om de processen verder te verbeteren. De resultaten van de audits UPO & GDPR zijn besproken in de bestuursvergadering van november 2022. De resultaten van de audit op de technische provisie in bestuursvergadering van februari 2023. In mei 2022 werd ook de analyse van het ISAE3402 verslag van een belangrijke dienstverlener van het fonds gepresenteerd aan het bestuur. Ze zijn eveneens aan de raad van toezicht gepresenteerd. De sleutelfunctiehouder volgt de aanbevelingen op gedurende 2023. Het auditplan werd herzien door de sleutelfunctiehouder om rekening te houden met de wijzigingen in het risico/compliance landschap, voor 2023 zijn de volgende onderwerpen voorzien:

- Berekening & uitbetaling van pensioenen
- Deelnemersadministratie
- ESG processen & rapportages

Risicomanagement en sleutelfunctiehouder risico beheerfunctie

Het risicomanagement van het pensioenfonds bestaat uit een aantal onderdelen. In de ABTN zijn individuele risico's geïdentificeerd waar het pensioenfonds mee te maken heeft. Mogelijke scenario's waarbij deze risico's zich voor kunnen doen worden geanalyseerd met een zogenaamde Failure Mode and Effect Analysis (FMEA).

De FMEA is uitgewerkt met de beheersmaatregelen die het betreffende risico verder beperken. De impact en kans van de scenario's worden beoordeeld met een matrix. Zo wordt een bruto risico vastgesteld. De beoordeling van de impact vindt plaats vanuit een financieel en reputatieperspectief, maar ook vanuit een perspectief voor het behalen van de missie, visie en strategie van het fonds.

Het integraal behalen van de fondsdoelstellingen zoals vastgelegd in missie, visie, strategie en doelstellingen wordt meegenomen in de beoordeling. Na de beoordeling van risicobeperkende maatregelen wordt aangegeven hoe groot de kans is dat een scenario op tijd wordt ontdekt. Vermenigvuldiging van impact, kans en detectie geeft een Risk Priority Number (RPN). Afhankelijk van de waarde van de RPN zijn additioneel maatregelen noodzakelijk.

Uit de FMEA ontstaat een lijst met risicobeperkende maatregelen. Veel maatregelen dragen bij aan het verminderen van risico van diverse scenario's in de FMEA. De risicobeperkende maatregelen worden gedurende het jaar beoordeeld op goede uitvoering en effectiviteit. Ze worden onderverdeeld naar type lagen van bescherming zoals vastgelegd in de IORP II richtlijn.

Onderdeel van het raamwerk is een dashboard waar de status van de belangrijkste risico's en risicobeperkende maatregelen in wordt weergegeven. Om het raamwerk te onderhouden heeft het bestuur een sleutelfunctiehouder risicobeheer en een risicomanager benoemd. Zij overleggen op tweewekelijkse basis om dit raamwerk verder te actualiseren. De andere bestuursleden worden in een roulatiesysteem uitgenodigd om aan dit overleg deel te nemen en bij te dragen met hun visie op risico's. Het bespreken van de risico's met de sleutelfunctiehouder risicobeheer – aan de hand van een risicodashboard – is een vast agendapunt bij iedere bestuursvergadering. Daarnaast worden beslissingen van het bestuur voorbereid met een risico analyse van de risicomanager en een beoordeling door de sleutelfunctiehouder risicomanagement.

Het actualiseren van de tekst van de risicohouding van het fonds zoals opgenomen in de ABTN is in lijn met de missie, visie, strategie en doelstellingen van het fonds. Het risicomanagement is anders dan voor de meeste pensioenfondsen. Het pensioenfonds is krimpend. Het beleggingsrisico wordt via de-risking afgebouwd. Daarnaast is Dow als werkgever altijd bereid geweest de risico's van het pensioenfonds af te dekken met een bijstortingsverplichting. Juist daarom heeft het pensioenfonds altijd al gedaan wat artikel 102a PW vraagt: de risicohouding afstemmen met de sociale partners.

Met de werkgever is afgestemd welke risico's het beleggingsbeleid met zich mee brengt en welke aanvullende premies en – bij gunstige scenario's – premiekortingen nodig dan wel mogelijk zijn. De werkgever is nog steeds bereid deze risico's te dragen, waarbij het pensioenfonds zich uiteraard inspant om de dekkingsgraad op niveau te houden conform de vereisten van DNB. Ook naar aanleiding van de ERB is daarom weer een ALM studie voltooid om beleggingsrisico's af te stemmen op de huidige en toekomstige situatie van het fonds. De conclusie was dat verdere stappen in de-risking genomen kunnen worden. De conclusies van deze studie werden in 2022 verder geanalyseerd met een risico budget studie. Ook werd de invloed van de snelheid van de-risking op de risico's geanalyseerd. De conclusies werden ingevoerd met een geactualiseerd beleggingsplan. ESG scenario's maken onderdeel uit van de risico analyses en de ALM.

De pensioenuitkeringen hangen niet af van het beleggingsbeleid. De resultaten van het beleggingsbeleid worden immers eerst in de dekkingsgraad opgevangen en uiteindelijk in de bijdrage van de werkgever. Het pensioenresultaat is dus in alle economische scenario's onafhankelijk van de financiële situatie van het pensioenfonds.

Omdat er in de pensioenregeling geen toeslagbeleid of verhogingsambitie is opgenomen – en de werkgever garant staat voor voldoende vermogen voor alle (opgebouwde) pensioenen – levert de haalbaarheidstoets geen nieuwe stuurmiddelen voor de risico's van het pensioenfonds. Het bestuur houdt nauwkeurig in de gaten wat de uitwerking van het pensioenakkoord gaat betekenen voor deze situatie en heeft daarvoor een commissie benoemd.

A) Financiële risico's

De voornaamste risico's die het pensioenfonds loopt, komen voort uit de andere aard van de beleggingen dan de verplichtingen. Nog specifiekere betreft dit het aandeel beleggingen in zakelijke waarden (aandelen en alternatieve beleggingen) en de doorgaans lagere rentegevoeligheid van de bezittingen dan de verplichtingen. Door de verschuiving van de beleggingen van steeds minder aandelen en steeds meer obligaties is het krediet risico (S5) gegroeid en inmiddels groter dan het sterk kleiner geworden beleggingsrisico op zakelijke waarden. Daarmee is het totale financiële risico zoals dat tot uiting komt in het Vereist Eigen Vermogen (VEV) gedaald.

Het VEV geeft inzicht in de belangrijkste financiële risico's die het pensioenfonds loopt: renterisico, zakelijke waarden risico, valutarisico, kredietrisico, verzekeringstechnisch risico en risico uit hoofde van actief beheer. Het VEV is de omvang van het eigen vermogen waarover een pensioenfonds ten minste zou moeten beschikken. De hoogte van het VEV is afhankelijk van het risicoprofiel van het pensioenfonds volgend uit zijn strategisch beleggingsbeleid. Het VEV is aldus een maat voor het (strategisch) risicoprofiel van het pensioenfonds. Eind 2022 was het totale VEV 10.8% van de totale technische voorziening.

Het financiële risico van klimaatverandering is opgenomen in de FMEA. Voorstellen voor monitoren en rapportage over ESG indicatoren en risico's zijn goedgekeurd door het bestuur en worden verder uitgewerkt in 2023.

Het financiële risico van klimaatverandering is opgenomen in de FMEA.

De financiële risico's bestaan uit:

Renterisico (S1)

De rente is gestegen in 2022 (impact op de dekkingsgraad eind 2022 versus eind 2021: een stijging van 46,0%). Dit is een moeilijk te beheersen risico, vanwege de 'politieke' invloed op de UFR. Het pensioenfonds beoogt 90% van het renterisico ten opzichte van de verplichtingen af te dekken met evenwel ruimte daar omheen, om de dagelijkse variaties op te vangen en zo nodig in te kunnen spelen op een tactische afwijking van de beoogde renteafdekking. Het bestuur heeft ervoor gekozen het renterisico van de verplichtingen op marktwaarde af te dekken, gezien de 'kunstmatige' aard van de zogenaamde UFR rentecurve. Als de marktrente daalt, is de impact op de financiële positie relatief beperkt bij 90% afdekking van het renterisico. Eind 2022 is de buffer voor het renterisico (de zogenaamde S1 in het standaardformulier voor het Vereist Eigen Vermogen) 1,1% tegenover de totale buffer van 10,8%.

Marktrisico (S2)

Dit is het risico als gevolg van wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten binnen de (handels-) portefeuille. Onderdeel van het marktrisico zijn:

Financiële markten

Dit is het risico op een waardevermindering van de totale activa als gevolg van veranderende marktomstandigheden concentratie en correlatie.

Het beleid van het bestuur aangaande dit risico wordt vastgesteld door middel van een ALM studie en Risk Budgeting studie. De beleggingsmix wordt zodanig vastgesteld dat het marktrisico acceptabel is. Er wordt onder andere gebruik gemaakt van spreiding over en binnen de verschillende beleggingscategorieën.

(Markt)liquiditeit

Dit betreft de mate van gevoeligheid van de activa voor marktomstandigheden die illiquiditeit teweeg kunnen brengen. Ook valt hier het risico onder dat liquiditeitstekorten kunnen optreden als gevolg van het onvoldoende op elkaar afgestemd zijn van de timing en de omvang van inkomende en uitgaande kasstromen.

Beide vormen van liquiditeitsrisico zijn in het beleggingsbeleid geïntegreerd en worden gemonitord door het bestuur. De in- en uitgaande kasstromen worden (zowel aan de vermogenskant als aan de verplichtingenkant) op maandbasis gemonitord. Portfolio Investments volgt namens het bestuur dagelijks de liquiditeitspositie (asset-only) op hetzelfde tijdstip dat onderpand voor de derivatenposities wordt gestort. Informatie over liquiditeitsposities wordt gedeeld met de beleggingscommissie.

Op voorhand is er elk jaar veel onzekerheid over de ontwikkeling van de aandelenbeleggingen; die onzekerheid is onlosmakelijk verbonden aan deze beleggingscategorie. Het pensioenfonds heeft een aanzienlijke tijdshorizon en kan daardoor dit risico dragen. Daarnaast wordt met spreiding naar regio, sector en manager geprobeerd voldoende diversificatie te hebben. Als een negatieve schok op zakelijke waarden (aandelen en alternatieve beleggingen) optreedt, is de impact op de financiële positie naar verwachting relatief groot.

Eind 2022 is de buffer voor het zakelijke waarden risico (de zogenaamde S2 in het standaardformulier voor het Vereist Eigen Vermogen) 5,5% tegenover de totale buffer van 10,8%.

Valutarisico (S3)

Ook op valutagebied verschilt de aard van de beleggingen en verplichtingen. Risico inschatting op dit gebied heeft ertoe geleid dat het valutarisico op ontwikkelde landen door het pensioenfonds voor een groot deel wordt afgedekt, terwijl het valutarisico op opkomende landen niet wordt afgedekt. De impact van negatieve valutaontwikkelingen op de financiële positie is relatief klein. Eind 2022 is de buffer voor het valutarisico (de zogenaamde S3 in het standaardformulier voor het Vereist Eigen Vermogen) 1,4% tegenover de totale buffer van 10,8%.

Kredietrisico (S5)

Dit is het risico dat een tegenpartij contractuele of andere overeengekomen verplichtingen (waaronder verstrekte kredieten, leningen, vorderingen en ontvangen garanties) niet nakomt, bijvoorbeeld door faillissement of door het aan restricties onderhevig zijn van buitenlandse betalingen.

Op basis van de uitkomsten van de ALM-studie en Risk Budgeting studie wordt uiteindelijk de beleggingsmix met bandbreedtes vastgesteld. Indirect wordt met de keuze voor de invulling van de asset mix gekozen voor een bepaalde invulling van het kredietrisico. Het risico wordt beheerst door selectie van solide tegenpartijen en tegenpartijlimieten, al dan niet in combinatie met zekerheidsstellingen. Het pensioenfonds maakt geen gebruik van afdekking van dit risico door middel van derivaten. Eind 2022 is de buffer voor het kredietrisico (de zogenaamde S5 in het standaardformulair voor het Vereist Eigen Vermogen) 5,8% tegenover de totale buffer van 10,8%. Als gevolg van de de-risking 2022 zijn het renterisico (S1) en het zakelijke waardenrisico (S2) afgenomen. Gewogen naar de totaal aan te houden solvabiliteitsbuffer is het kredietrisico hierdoor in relatieve zin toegenomen.

Verzekeringstechnisch risico (S6)

Dit is het risico dat uitkeringen (nu dan wel in de toekomst) niet gefinancierd kunnen worden als gevolg van onjuiste en/of onvolledige (technische) aannames en grondslagen.

Eind 2022 is de buffer voor het verzekeringstechnisch risico (de zogenaamde S6 in het standaardformulair voor het Vereist Eigen Vermogen) 2,7% tegenover de totale buffer van 10,8%.

Liquiditeitsrisico (S7)

Dit is het risico dat het pensioenfonds niet over voldoende liquide middelen beschikt en niet aan zijn betalingsverplichtingen kan voldoen. Hierdoor moeten wellicht beleggingen met verlies worden verkocht, wat een negatieve invloed heeft op de dekkingsgraad. Het fonds heeft voldoende liquide beleggingen, die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om een eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren. De buffer voor dit risico (S7) is daarom op nul gesteld.

Concentratierisico (S8)

Het concentratierisico is door de spreiding van de beleggingen niet materieel. Het pensioenfonds is niet blootgesteld aan één specifieke risicocategorie. De buffer voor dit risico (S8) is derhalve op nul gesteld.

Operationeel risico (S9)

De niet financiële risico's, waarvan het operationele risico het belangrijkste is, worden beheerst door een adequate administratieve organisatie en interne controle, het vier ogen principe, checks and balances en door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de uitvoeringsorganisatie. De buffer voor het operationeel risico (S9) is daarom op nul gesteld.

Actief Beheer (S10)

Het actief beheer risico heeft betrekking op de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nagestreefde portefeuille. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error ten opzichte van de voor de (deel)portefeuille vastgelegde benchmark.

Eind 2022 is de buffer voor het actief beheer risico (de zogenaamde S10 in het standaardformulair voor het Vereist Eigen Vermogen) 1,5%, tegenover de totale buffer van 10,8%.

Diversificatie effect

De benodigde buffer per risicocategorie is vastgesteld op basis van het afzonderlijke risico. De benodigde buffer voor alle risicocategorieën tezamen (op totaalniveau) is lager dan de som van de benodigde buffers per afzonderlijk risico. Dit komt omdat er bij

de vaststelling van het vereist vermogen verondersteld wordt (conform het standaardmodel) dat de risico's onafhankelijk zijn van elkaar met uitzondering van een correlatie tussen de risico's op het gebied van rente (S1), zakelijke waarden (S2) en krediet (S5). Het verschil tussen de benodigde buffer op totaalniveau en de som van de benodigde buffers voor elk van de afzonderlijke risico's is gepresenteerd onder de term diversificatie.

Eind 2022 is het diversificatie effect 7,2% negatief tegenover de totale buffer van 10,8%.

Het bestuur en de beleggingscommissie ontvangen op kwartaalbasis een risicorapportage waarin de financiële risico's worden geëvalueerd. Deze risicorapportage wordt voorbereid door Portfolio Investments. Het bestuur van het pensioenfonds is, zonder enige uitzondering, eindverantwoordelijk voor alle pensioenfonds activiteiten, waaronder het beleggingsproces (en dus ook het risicomanagement).

B) Niet-financiële risico's

Financiële en niet-financiële risico's zijn verder uitgewerkt in de FMEA-matrix. De risico's worden periodiek geactualiseerd; mitigerende maatregelen worden gecontroleerd op correcte uitvoering. Hierbij wordt gecontroleerd of:

- de risico's nog steeds actueel zijn;
- de inschatting van de ernst van het risico en de kans dat de situatie optreedt nog correct is;
- geplande opvolgingsacties uitgevoerd zijn met het verwachte resultaat;
- er nieuwe risico's moesten worden toegevoegd;
- mitigerende maatregelen aantoonbaar uitgevoerd zijn, en daadwerkelijk invloed hebben op het geïdentificeerde risico.

Integriteitsrisico (compliance)

Dit is het risico dat de integriteit van het pensioenfonds wordt beïnvloed als gevolg van niet-integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers dan wel de leiding, in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijk en door het bestuur opgestelde normen. Onderdelen van het integriteitsrisico zijn:

- Belangenverstrengeling
 - Nevenfuncties
 - Privérelaties
 - Uitbesteding
- Corruptie
- Fraude
 - Interne fraude
 - Externe fraude
- Schending Sanctiewet
- Handel met voorkennis
- Witwassen
- Terrorisme financiering
- Cybercrime
- Maatschappelijk onbetamelijk gedrag

Voor een aantal integriteitsthema's heeft het bestuur een gedragscode opgesteld dan wel beleid vastgelegd in de governance compliance en risk nota. Een externe compliance officer ziet toe op naleving van de gedragscode van het bestuur, raad van toezicht, verantwoordingsorgaan, pensioenbureau en directeur Portfolio Investments.

Zoals hiervoor vermeld heeft het bestuur een Systematische Integriteitsrisicoanalyse (SIRA) verricht en aan de hand van deze analyse het integriteitsbeleid nader vormgegeven.

Integriteitsrisico (cultuur)

Het beleid inzake cultuur wordt vastgelegd in de governance, compliance & risk nota, met inbegrip van gedragscode en compliance beleid. Het beleid wordt gemonitord tijdens bestuursevaluaties en individuele evaluaties.

Uitbestedingsrisico

Het risico betreffende de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden.

In het kader van het uitbestedingsrisico aan externe dienstverleners is eind 2022 opnieuw aan de dienstverleners gevraagd om een beschrijving van de risico's voor het pensioenfonds aan te leveren als de werkzaamheden niet, niet juist, niet volledig en/of niet op tijd door hen worden verricht. De externe dienstverlener heeft hierop aangegeven de beheersmaatregelen die genomen worden om het risico te beperken of uit te sluiten.

Bij de custodian en bij de administrateur wordt dit aangevuld door de ISAE 3402 certificering en rapportage.

Environmental, Social and Governance (ESG) risico's

Het pensioenfonds heeft bij het beleggingsbeleid aandacht voor Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. Als onderdeel daarvan houdt het beleggingsbeleid rekening met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen (E.S.G-factoren). De risico's die zijn verbonden met deze ESG-factoren worden betrokken in de risicomanagementcyclus van het pensioenfonds.

Vermogensbeheer

Bij de niet-financiële risico's gaat dit voornamelijk over veranderingen van de bedrijfsvoering bij de externe dienstverlener of de service die geleverd wordt door de externe vermogensbeheerder (performance, risico, rapportages, informatie).

Het pensioenfonds heeft een Investment Management Agreement (IMA) en Service Level Agreement (SLA) met Dow Europe GmbH (Portfolio Investments). De IMA geeft een mandaat aan Portfolio Investments om onder andere de tactische asset allocatie uit te voeren en voorstellen voor nieuwe vermogensbeheerders te doen aan het bestuur. Ook heeft het bestuur separate Investment Management Agreements met externe vermogensbeheerders afgesloten. De selectie van een externe beheerder vindt plaats op basis van vooraf vastgelegde criteria. De partijen waar zaken aan zijn uitbesteed, worden periodiek geëvalueerd (de SLA met Dow Europe GmbH wordt jaarlijks geëvalueerd). Portfolio Investments is in 2017 begonnen met het rapporteren op kwartaalbasis van Key Performance Indicators gebaseerd op de SLA. Dit is in 2022 voortgezet. Organisatiewijzigingen worden volgens de IMA gedeeld met het bestuur.

Pensioenadministratie

Dit betreft de actuele bedrijfsvoering bij de externe administrateur dan wel de service die geleverd wordt door de administrateur (performance, risico, rapportages, informatie). AZL voert de financiële verslaglegging, de pensioenadministratie en bijbehorende financiële administratie uit. Tussen het pensioenfonds en de administrateur is een uitbestedingsovereenkomst en een Service Level Agreement (SLA) afgesloten. Hierin zijn bepaalde Key Performance Indicators (KPI's) afgesproken, die op periodieke basis worden geëvalueerd. AZL beschikt over een ISAE 3402 Type II rapportage en een ISAE 3000 rapport. Via SLA-rapportages krijgt het pensioenfonds duidelijkheid over de kwaliteit van de dienstverlening van AZL.

Pensioenbureau

Het pensioenbureau ondersteunt de continuïteit van de bedrijfsvoering gericht op een juiste, volledige en tijdige levering. Het gaat daarbij om een juiste en tijdige levering van enerzijds de gegevens benodigd voor de administratieve verwerking in de relatie pensioenfonds en administrateur en anderzijds voor de processen van het bestuur en de commissies.

Overige externe dienstverleners

Dit betreft de continuïteit van de bedrijfsvoering gericht op een juiste, volledige en tijdige levering. Eind 2022 is er een uitvraag geweest bij de externe dienstverleners. De resultaten van deze uitvraag werden in maart 2023 met het bestuur gedeeld. Dit heeft niet geleid tot aanvullende maatregelen. In de loop van 2024 doen we een nieuwe uitvraag.

Juridisch risico

Het juridisch risico is het risico samenhangend met (wijzigingen van en naleving van) wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van de rechtspositie van het pensioenfonds, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn. De maatregelen die het bestuur heeft getroffen betreffen het voorzien van actuele informatie vanuit diverse bronnen en de communicatie vanuit commissies aan het bestuur.

Voor het vaststellen van de juridische risico's zijn de volgende onderdelen van belang:

- naleving wet- en (interne)regelgeving
- contracten en aansprakelijkheid

Het bestuur vindt dat in het verleden voldoende is aangetoond dat het pensioenfonds op adequate wijze kan omgaan met veranderende wet- en regelgeving. Het bestuur analyseert op regelmatige basis of wordt voldaan aan de regelgeving. Bij iedere bestuursvergadering worden actualiteiten en ontwikkelingen relevant voor het pensioenfonds behandeld. Voor zover daar aanleiding toe is worden nieuwe risico's die hieruit voortkomen opgenomen in de FMEA. Voor zover hier opvolging noodzakelijk worden actiepunten of een plan van aanpak en verantwoordelijken toegewezen.

In een eerder stadium heeft het pensioenfonds al een analyse gemaakt van het juridisch risico. Hieruit blijkt dat de financiële impact relatief klein en beheersbaar is.

Omgevingsrisico

Omgevingsrisico is het risico als gevolg van buiten het pensioenfonds komende veranderingen op het gebied van concurrentieverhoudingen, belanghebbenden, reputatie en ondernemingsklimaat.

Voor het pensioenfonds is met name de afhankelijkheid van diverse belanghebbenden hierbij van belang. De administratie, het vermogensbeheer en actuariële werkzaamheden zijn uitbesteed aan externe partijen. Hoewel dit risico moeilijk te verlagen is, kan het pensioenfonds dit risico wel beheersen. Goede monitoring van de externe partijen is noodzakelijk. Tevens is het van belang dat het bestuur regelmatig op de hoogte gehouden wordt van wijzigingen in de bedrijfsvoering bij de partijen waaraan werkzaamheden zijn uitbesteed. Aangezien de werkgever een belangrijke stakeholder is, is in de risicoanalyse daar specifiek naar gekeken. Het bestuur houdt rekening met de positie van de werkgever en houdt op regelmatige basis contact met de werkgever.

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico dat ontstaat als gevolg van het falen of tekortschieten van interne processen, menselijke en technische tekortkomingen, en onverwachte externe gebeurtenissen. Voor het pensioenfonds heeft het operationeel risico betrekking op de bestuursondersteuning, die wordt uitgevoerd door het pensioenbureau conform de uitbestedingsovereenkomst met als bijlage statuut van werkzaamheden.

Privacy-risico

Privacy-risico is het risico dat de verwerking van persoonsgegevens van aanspraak- en pensioengerechtigden en in voorkomende gevallen van leden van de organen van het pensioenfonds niet aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) voldoet en een kans wordt gelopen op een inbreuk op de beveiliging en een onrechtmatige verwerking van persoonsgegevens. Het pensioenfonds hecht grote waarde aan het beschermen van persoonsgegevens.

Toekomstige ontwikkelingen

Door de sterk verander(en)de omstandigheden is voor het pensioenfonds nog meer nadruk op risicomanagement komen te liggen. Het pensioenfonds is gesloten voor nieuwe deelnemers, wat impact heeft op de tijdshorizon en toekomst van het pensioenfonds. De pensioenregeling is in essentie gericht op het nakomen van de nominale verplichtingen (geen indexatie-regeling). Het pensioenfonds en de stakeholders zijn zich hiervan bewust en hebben daarom beleggingsrisico's gereduceerd. Op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen blijft het bestuur nieuwe richtlijnen volgen.

Oorlog Rusland – Oekraïne

In verband met het conflict tussen Rusland en Oekraïne zijn internationale sancties opgelegd aan Rusland en in toenemende mate aan Belarus. Het pensioenfonds heeft AZL gevraagd hoe de pensioenuitvoerder omgaat met het door EU ingestelde sanctiebeleid. AZL voldoet hieraan. Daarnaast heeft AZL aangegeven dat er binnen het pensioenfonds geen deelnemers woonachtig zijn in Rusland of Belarus. Ook zijn er aanvullende maatregelen getroffen om de systemen van AZL te beschermen tegen aanvallen van buitenaf.

Het pensioenfonds had per 31 december een geïnvesteerd vermogen van € 0,1 miljoen in Rusland. Zodra de sancties worden opgeheven zal dit resterende deel volledig afgebouwd worden.

Vooruitblik 2023

Het bestuur zal de ontwikkelingen op het gebied van de Wet Toekomst pensioenen blijven volgen. De werkgroep die daartoe binnen het bestuur is ingesteld, heeft zich in de afgelopen jaren al bezig gehouden met onderwerpen als data analyse en opleiding. Inmiddels is de werkgroep ook gestart met "scenario" denken rond de verschillende keuzes die door de sociale partners gemaakt dienen te worden. Het is eerst aan de sociale partners om in dit proces de richting te bepalen en vervolgens zal het bestuur in voorkomende gevallen besluiten nemen. Ook blijft de situatie Rusland – Oekraïne in nauwe samenwerking met Dow (Portfolio Investments) zorgvuldig gemonitord. In 2023 is de beleidsdekkingsgraad per 30 april gestegen naar 125,6% en de actuele dekkingsgraad naar 125,3%. Het vereist eigen vermogen (VEV) op basis van de strategische mix is per 31 maart 2023 gelijk aan 10,1% van de technische voorziening, ofwel de vereiste dekkingsgraad is 110,1%. Per 30 april is geen nieuwe VEV bepaald.

DNB heeft besloten om vanaf 1 januari 2023 bij het vaststellen van de rentetermijnstructuur de UFR-methodiek te wijzigen in lijn met het advies van de Commissie Paramaters 2022.

Bij de vaststelling van de technische voorzieningen (en het (M)VEV) per eind 2022 is uitgegaan van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2022, zoals wettelijk voorgeschreven. De wijziging van de UFR-methodiek zoals van toepassing vanaf 1 januari 2023 heeft daarmee geen invloed op de financiële positie eind 2022. De aanpassing van de UFR-methodiek per 1 januari 2023 leidt tot een toename van de verplichtingen van 0,15%, wat een afname van de dekkingsgraad tot gevolg heeft van 0,2%-punt.

In verband met interne wijzigingen binnen de financiële organisatie van Dow en meer specifiek binnen Dow Portfolio Investments (PI), zullen de ondersteunende asset management activiteiten door Dow PI in 2023 verhuizen van Horgen (Zwitserland) naar Midland (United States).

Het Dow PI team in beide locaties is bezig met de herinrichting en actualisering van het model van ondersteuning. Dit proces zal in de loop van 2023 afgerond worden voor de definitieve overdracht plaatsvindt.

Het verslag van het bestuur is vastgesteld te Terneuzen d.d. 16 juni 2023

Het bestuur van Stichting Dow Pensioenfonds

Dhr. Ed d'Hooghe

Dhr. Arnd Thomas

Dhr. Pierre Taalman

Mevr. Carmen Floristan

Mevr. Caroline Van Eecke

Dhr. Tonie Raemdonck

Dhr. Otto Berbée

Dhr. Berto Kroes

Dhr. Ad de Kok

Dhr. Frans Habers

Verslag van de raad van toezicht

Rapport raad van toezicht 2022

Samenstelling van de raad

De raad van toezicht is als volgt samengesteld:

- E.C.H. Klijn (voorzitter), met de aandachtsgebieden governance, pensioenregeling en communicatie.
- P.R.F. de Koning met de aandachtsgebieden risicomanagement en juridische zaken.
- G.A.F. van Harten, met de aandachtsgebieden vermogensbeheer en balansmanagement.

De Raad van Toezicht (hierna de raad) heeft in 2022 dezelfde samenstelling als in 2021.

De leden van de raad zijn per 1 juli 2018 benoemd voor 4 jaar. Per 1 juli 2022 is iedereen herbenoemd. Een rooster van aftreden is hierna opgesteld zodat de continuïteit van de raad geborgd is.

De taak van de raad wordt bepaald door het wettelijk kader, inclusief de Code Pensioenfondsen en de statuten en reglementen van het fonds.

Bij de uitvoering van de wettelijke taken past de raad de VITP-Toezichtcode toe. Toepassing is niet wettelijk verankerd, maar wel aanbevolen door de VITP (Vereniging Intern Toezichthouders Pensioensector).

De raad heeft een visie en werkwijze opgesteld. Deze geeft aan hoe de raad het fonds specifieke toezicht heeft ingericht. Deze visie is geplaatst op de website van het pensioenfonds.

De raad heeft in 2022 vijfmaal onderling vergaderd. De voorzitter van het bestuur heeft maandelijks overleg met de voorzitter van de raad. De raad heeft tweemaal met het verantwoordingsorgaan overlegd. De leden van de raad hebben overleg gevoerd met de sleutelfunctiehouder risicobeheer en met de sleutelfunctiehouder interne audit. Daarnaast heeft de raad bestuursvergaderingen bijgewoond en commissievergaderingen van de communicatiecommissie, de investment committee (IC) en de commissie risicobeheer. De raad heeft jaarlijks overleg met de controlerend accountant en certificerend actuaar in het kader van het jaarwerk. Ook is overleg gevoerd met het dagelijks bestuur.

De raad stelt jaarlijks toezichtthema's vast. Voor 2022 waren dat:

- Verdere ontwikkelingen m.b.t. het nieuwe pensioencontract.
- Het besluitvormingsproces in het bestuur met name m.b.t. de invoering van maatschappelijk verantwoord beleggen.
- Communicatiebeleid.
- Deskundigheidsbeleid en opleidingsplan.

De raad legt verantwoording af over de uitvoering van zijn taken en de uitvoering van zijn bevoegdheden aan het verantwoordingsorgaan. In overleg met de werkgever is de wettelijke verantwoordingsplicht aan de werkgever belegd in de verantwoording aan de (werkgeversdelegatie in) het verantwoordingsorgaan.

Naast het bijhouden van actualiteiten door publicaties in de pers en van deskundigen is daarnaast door de leden van de raad in 2022 aandacht geweest voor het onderhouden van hun deskundigheid door het bijwonen van webinars en bijeenkomsten. Ook zijn trainingen gevolgd die door het bestuur van het pensioenfonds zijn georganiseerd.

Toezichtthema's 2023

Naast de wettelijke aandachtsgebieden zal in 2023 door de raad specifiek aandacht worden gegeven aan de volgende onderwerpen:

- Toekomst van het fonds m.b.t. het nieuwe pensioencontract.
- De implementatie van het geformuleerde beleid van maatschappelijk verantwoord beleggen.
- Communicatiebeleid.
- Risicomanagement: IT-beleid met name datakwaliteit en cybersecurity.

De wettelijke aandachtsgebieden zijn vermeld in artikel 104 lid 2 van de Pensioenwet. Dit betreft toezicht houden op het beleid van het bestuur, de algemene gang van zaken in het pensioenfonds, adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging.

Goedgekeurde besluiten

Op grond van de Pensioenwet behoeven een aantal bestuursbesluiten de goedkeuring van de raad.

De raad heeft over de vaststelling van het verslag van het bestuur en de jaarrekening over 2021 overleg gevoerd met het bestuur, de sleutelfunctiehouders, de accountant en de certificerende actuaris. Op grond hiervan heeft de raad op 17 juni 2022 het besluit tot vaststelling van het bestuursverslag en de jaarrekening 2021 goedgekeurd.

Bevindingen van de raad van toezicht

De bevindingen en aanbevelingen van de raad zijn geordend naar de 8 thema's uit de Code Pensioenfondsen. Per thema zijn de omschrijving uit de Code opgenomen en de normen die ingevolge de Code voor dat thema het kader vormen waarbinnen de raad zijn toezicht uitoefent. Daarna volgen de bevindingen van de raad bij het betreffende thema. De waarnemingen worden gerelateerd aan het normenkader.

Vertrouwen waarmaken

Zij die voor het pensioenfonds verantwoordelijkheid dragen, maken het in hen gestelde vertrouwen waar. Dat blijkt vooral uit adequaat bestuur, verantwoord beleggingsbeleid en zorgvuldig risicomanagement.

Het gaat financieel goed met het fonds. De beleidsdekkingsgraad is gestegen van 121,2% naar 125,4%. Het beleggingsbeleid van het fonds wordt consistent uitgevoerd, in lijn met de beoogde strategie van een steeds lager risicoprofiel. Het de-risking beleid dat in 2018-2019 is vastgesteld, is ook in 2023 leidend geweest voor het investeringsplan en als zodanig uitgevoerd. De gezonde financiële situatie leidt tot het inwerkingtreden van de afspraken gemaakt in de uitvoeringsovereenkomst betreffende premiekorting. In 2022 heeft de werkgever conform deze afspraken geen premie betaald. Ten aanzien van de afspraken betreffende restitutie zie hierover gebeurtenis na balansdatum aan het eind van dit rapport.

In 2022 is door de IC veel aandacht besteed aan de uitwerking van het toekomstig ESG-beleid. Daarbij heeft de IC het bestuur meegenomen in de (on-)mogelijkheden en wat dit betekent voor beleggingsbeleid van het pensioenfonds. In meerdere vergaderingen, van zowel IC als het bestuur, is uitgebreid voorgelicht en gediscussieerd. In 2023 zal het geformuleerde beleid worden geïmplementeerd.

Het risicomanagement heeft zich verder ontwikkeld. Opzet, bestaan en werking zijn duidelijk. De twee wekelijkse vergadering zorgt voor monitoring van de werking en daaruit blijkt dat er ook voldoende controle is. De volgende stap is het bepalen van het volwassenheidsniveau: het lijkt erop dat het niveau voldoende is (niveau 3) maar het is aan het bestuur om dit op onderdelen vast te stellen en daar waar nodig naar volwassenheidsniveau 3 te brengen en eventueel ook nog een ambitie uit te spreken naar het volgende niveau.

In 2022 zijn vier audits gepresenteerd:

- Het beleggingsproces.
- Het proces rondom financiering (premie) en de (her-)verzekeringen.
- De pensioenuitvoering.
- De AVG-uitvoering.

De sleutelfunctiehouder interne audit heeft deze audits gerapporteerd aan de raad.

De aanbevelingen zijn door het bestuur opgepakt en materiele bevindingen zijn niet gerapporteerd.

Verantwoordelijkheid nemen

Het bestuur neemt zijn verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de pensioenregeling.

Zoals hierboven gemeld heeft een audit plaatsgevonden op de pensioenuitvoering (eind 2021 rapport begin 2022). Dit heeft geleid tot verdere verbetering van de uitvoering.

De uitvoering door AZL verloopt verder zonder noemenswaardige problematiek. De klachten- en geschillenprocedure is verder aangescherpt. De SLA wordt nagekomen.

De ondersteuning van het pensioenbureau is vanuit WTW verder versterkt. De actuariële ondersteuning is naar tevredenheid.

Integer handelen

Het bestuur bevordert een cultuur van integriteit en compliance.

De Compliance Officer heeft een beperkte rol. Hij beoordeelt jaarlijks de naleving van de gedragscode en beoordeelt de gedragscode van de uitbestedingspartijen om het jaar. De compliance officer is niet betrokken bij de jaarlijkse revisie van de SIRA (Systematische Integriteitsrisicoanalyse). Dit gebeurt door risicobeheer. De raad kan zich voorstellen, gezien de aanscherping van rollen en de steeds belangrijker rol van integriteit en compliance, dat de compliance officer hierbij betrokken gaat worden.

Kwaliteit nastreven

Het fonds stelt hoge kwaliteitseisen, voert daar beleid op en is een lerende organisatie.

Bevindingen:

De trainingscommissie verzorgt het op peil houden van deskundigheid in het bestuur. Dit gebeurt door middel van het organiseren van trainingen in samenspraak met de verschillende commissies. Het deskundigheidsplan krijgt periodiek een update. Uit de zelfevaluatie met de bestuursleden kunnen individuele wensen worden aangegeven.

Voor de raad is in 2022 duidelijk geworden dat het bestuur bij nieuwe onderwerpen zorgvuldig te werk gaat. Een belangrijk onderdeel in 2022 is het opstellen en invoeren van het aangepaste MVB/ESG-beleid. Daarbij gaat het bestuur niet over een nacht ijs. De voorzitter van de IC heeft een initiërende rol gespeeld door het agenderen en organiseren van trainingen waardoor het bestuur als geheel tot een zorgvuldige besluitvorming is kunnen komen (BOB-methode: bewustwording, oordeelsvorming en besluitvorming).

Zorgvuldig benoemen

Het fonds handelt zorgvuldig bij (her)benoemen en ontslag, en zorgt voor geschiktheid, complementariteit en diversiteit in de samenstelling van de organen van het fonds.

In 2022 heeft één nieuwe benoeming in het bestuur plaatsgevonden. De heer Habers is na een inwerkperiode benoemd in het bestuur namens de werknemers. De raad is verheugd te constateren dat de heer Habers zich specialiseert op cybersecurity en daarmee een belangrijk onderwerp voor het bestuur geborgd is. De raad constateert dat de nieuwe bestuursleden een waardevolle toevoeging

zijn aan de kwaliteit van het bestuur. De nieuwe leden zijn nieuwsgierig, nemen initiatief en durven vragen te stellen. Wel constateert de raad, dat de benoemingsprocedure in het geschiktheidsplan nader gespecificeerd dient worden. Hierbij is de rol van de raad mede van belang.

In het VO zijn ook nieuwe leden benoemd. Door de getalsverhoudingen gepensioneerden actieve deelnemers heeft hier een verschuiving naar de gepensioneerden plaatsgevonden. Dit is gebeurd na verkiezingen en op dit moment heeft het VO een bezetting van 8 personen, 2 namens de werkgever, 2 namens de werknemers en 4 namens de gepensioneerden.

In 2022 heeft een zelfevaluatie plaatsgevonden onder externe begeleiding zowel van het bestuur, het verantwoordingsorgaan en de raad.

Gepast belonen

Het fonds voert een verantwoord en beheerst beloningsbeleid, gericht op kwaliteit, continuïteit en consistentie.

Bevindingen:

Vastgesteld kan worden dat het beloningsbeleid van het fonds voldoet aan de hiervoor gestelde criteria. In 2022 zijn geen nieuwe ontwikkelingen hierin geweest.

Toezicht houden en inspraak waarborgen

Het fonds waarborgt intern toezicht op de kwaliteit en de integriteit van de bedrijfsvoering.

Bevindingen:

De raad is autonoom in zijn handelen en in zijn taakopvatting, is onafhankelijk, professioneel-kritisch naar het bestuur en verantwoordingsorgaan, maar ook onderling.

De thema's benoemd in 2022 zijn gevolgd.

1. Ontwikkelingen met betrekking tot de Wet toekomst pensioenen (Wtp).
In 2022 zijn geen grote ontwikkelingen geweest. De sociale partners (met name de werkgever) wachten op het de uitkomst van het politieke proces. Dit betekent ook voor het fonds dat het in de wachtstand staat. Pas als de sociale partners richtinggevend zijn (al dan niet invaren) kan het bestuur gaan acteren. De raad wil wel de aanbeveling doen om verschillende scenario's te onderzoeken zodat het pensioenfonds zich beter kan voorbereiden op toekomstige beslissingen.
2. Het besluitvormingsproces in het bestuur met name m.b.t. de invoering van maatschappelijk verantwoord beleggen.
Zoals hierboven vermeld is dit proces zorgvuldig verlopen en zal de raad in 2023 de implementatie van het beleid blijven volgen.
3. Communicatiebeleid.
Het communicatiebeleid wordt gevolgd. De samenwerking met de adviseur van AZL wordt door het bestuur omarmd. De raad zal in 2023 het beleid volgen met name met betrekking tot de toekomst van het fonds, zie ook hieronder transparantie bevorderen.
4. Deskundigheidsbeleid en opleidingsplan.
Besproken in thema kwaliteit nastreven.

Transparantie bevorderen

Het fonds streeft openheid na, communiceert over missie, strategie en risico's en legt verantwoording af over gevoerd beleid.

De communicatiecommissie heeft het opstellen van een nieuw beleidsplan uitgesteld naar 2023, mede omdat de Wtp nog niet door het parlement is goedgekeurd en de uitkomst hiervan een grote invloed heeft op het fonds en de bijbehorende communicatie. Het bestuur heeft hier blijvende aandacht voor.

In het kader van het jaarwerk heeft de raad overleg met het dagelijks bestuur en de accountant en legt tot op heden verantwoording af aan het VO en daarmee ook aan de werkgever. De raad is in overleg met het bestuur of dit als voldoende wordt ervaren en er niet rechtstreeks aan de werkgever verantwoording kan worden afgelegd.

Gebeurtenis na balansdatum

Zoals hierboven vermeld heeft de gezonde financiële positie van het fonds geleid tot inwerkingtreding van afspraken gemaakt in de uitvoeringsovereenkomst betreffende terugstorting van kapitaal aan de werkgever. De discussie hierover is gaande en de besluitvorming zal in 2023 plaatsvinden. De raad volgt dit proces van nabij.

Tot slot

Het fonds wordt op een deskundige wijze bestuurd. Daar waar nodig wordt het bestuur ondersteund, waarbij altijd goed naar kosten en baten wordt gekeken. De bestuursleden voeren hun taken als bestuurslid professioneel uit. De raad ziet dat de besluitvorming bewust, gedegen en evenwichtig plaatsvindt en heeft vertrouwen dat dit ook in de toekomst zal plaatsvinden.

Terneuzen, mei 2023

Erik Klijn
Gerard van Harten
Paul de Koning

FOTO: DOW FOTOCLUB

Reactie van het bestuur op het verslag RvT over 2022

Het bestuur heeft met belangstelling kennisgenomen van het verslag van de raad van toezicht en dankt deze voor de opbouwende constatering en aanbevelingen.

De raad van toezicht heeft de bevindingen en aanbevelingen geordend naar de 8 thema's uit de Code pensioenfondsen. In de reactie houdt het bestuur de door de raad van toezicht gehanteerde onderverdeling aan.

Vertrouwen waarmaken

Het bestuur zal de huidige lijn zo veel als mogelijk voortzetten in 2023. Daarbij zijn een open cultuur, goed voorbereide en georganiseerde vergaderingen en een hoge deskundigheid en professionaliteit van het bestuur en alle fondsorganen het uitgangspunt.

Zoals u reeds heeft geconstateerd gaat het financieel goed met het fonds. Hierdoor heeft het bestuur in 2022 de volgende stap kunnen zetten in het de-risking beleid en dit beleid zal in 2023 verder worden uitgevoerd. Het in 2022 geformuleerde beleid zal in 2023 worden geïmplementeerd. Ten slotte zijn er in het kader van de oorlog in Oekraïne adequate maatregelen genomen en heeft het fonds alle beleggingen in Rusland voor zover mogelijk verkocht.

Het bestuur onderkent met de raad van toezicht dat de ontwikkeling van het risicomanagement zich in 2022 heeft voortgezet. Het risicobewustzijn en -kennis bij alle bestuursleden wordt op peil gebracht en gehouden door alle bestuursleden via een roulatiesysteem aan te laten sluiten bij de periodieke overleggen van de sleutelfunctiehouder en -vervuller risicobeheer. Het bestuur zal het risicomanagement in 2023 verder ontwikkelen en streeft ernaar om alle onderdelen op ten minste volwassenheidsniveau 3 te brengen en daar waar mogelijk ook een ambitie uit te spreken naar het volgende niveau.

Het bestuur heeft kennisgenomen van de conclusies uit de interne audits die in 2022 hebben plaatsgevonden en zal de bevindingen die hieruit volgen in 2023 oppakken.

Verantwoordelijkheid nemen

Het bestuur herkent de door de raad van toezicht genoemde constatering en streeft ernaar de goede lijn in 2023 voort te zetten.

De klachten- en geschillenregeling is in 2023 aangepast en zal in de loop van 2023 worden geïmplementeerd.

Integer handelen

Het bestuur herkent de beperkte rol van de Compliance Officer zoals genoemd door de raad van toezicht. De Compliance Officer beoordeelt jaarlijks de naleving van de gedragscode en beoordeelt de gedragscode van de uitbestedingspartijen om het jaar. De compliance officer is niet betrokken bij de jaarlijkse revisie van de SIRA (Systematische Integriteitsrisicoanalyse). Dit gebeurt door risicobeheer. De raad van toezicht geeft in overweging om, gezien de aanscherping van rollen en de steeds belangrijker rol van integriteit en compliance, de compliance officer te betrekken bij de jaarlijkse revisie van de SIRA.

Het bestuur heeft dit overwogen, maar wil ervoor waken dat de compliance officer een mede-beleidsbepaler wordt. Dit is onwenselijk omdat daarmee de onafhankelijkheid in het geding komt. Het bestuur is van mening dat de deskundigheid van risicobeheer voldoende is om de jaarlijkse revisie van de SIRA uit te voeren geeft er derhalve de voorkeur aan om de huidige werkwijze te handhaven.

Kwaliteit nastreven

Het bestuur is verheugd dat ook de raad van toezicht van mening is dat het bestuur bij nieuwe onderwerpen zorgvuldig te werk gaat en streeft ernaar die werkwijze ook in 2023 voort te zetten.

FOTO: DOW FOTOCLUB

Zorgvuldig benoemen

Het bestuur heeft in 2022 de heer Habers benoemd als nieuw bestuurslid. Het bestuur ondersteund de constatering van de raad van toezicht dat de heer Habers een waardevolle toevoeging is voor het bestuur. De heer Habers is tevens bereid gevonden als aanspreekpunt voor cybersecurity te dienen. In 2023 zullen er naar verwachting twee herbenoemingen plaatsvinden. De aanbeveling om de benoemingsprocedure in het geschiktheidsplan nader te specificeren zal door het bestuur in 2023 worden opgepakt.

Gepast belonen

Het beloningsbeleid wordt periodiek herzien, waarbij het bestuur het van groot belang acht dat het een verantwoord en beheerst beloningsbeleid voert, gericht op kwaliteit, continuïteit en consistentie. Wij zijn verheugd dat de raad van toezicht heeft geconstateerd dat het beloningsbeleid van het fonds voldoet aan de hiervoor gestelde criteria.

Toezicht houden en inspraak waarborgen

De raad van toezicht constateert terecht dat er in 2022 geen grote ontwikkelingen zijn geweest in het kader van WTP. Het bestuur kan pas echt grote stappen zetten als de sociale partners richting hebben gekozen. In lijn met de aanbevelingen van de raad van toezicht zal het bestuur zich, net als in eerdere jaren, ook in 2023 laten informeren over de keuzes en verantwoordelijkheden van het bestuur in de WTP. Daarnaast heeft het bestuur aan de NPA werkgroep gevraagd om een scenario analyse voor te bereiden die zal helpen bij de bestuursvoorbereiding op de transitie en voorbereiden op toekomstige beslissingen.

Transparantie bevorderen

De communicatiecommissie heeft het opstellen van een nieuw beleidsplan uitgesteld naar 2023, in afwachting van de invoering van de WTP. Het beleid van de afgelopen jaren zal in 2023 worden voortgezet. Wel laat de commissie in 2023 onderzoek doen naar de effectiviteit van de ingezette communicatiemiddelen.

In het kader van het jaarwerk heeft de raad overleg met het dagelijks bestuur en de accountant. Tot op heden legt de raad van toezicht verantwoording af aan het VO en daarmee (indirect) ook aan de werkgever. Inmiddels is het proces opgestart om ook direct aan de werkgever verantwoording af te leggen.

Verslag van het verantwoordingsorgaan

Verslag verantwoordingsorgaan over 2022

Het verantwoordingsorgaan beoordeelt of het bestuur voldoet aan haar opdracht tot een evenwichtige belangenbehartiging en het zeker stellen van pensioenrechten voor de werknemers en pensioengerechtigden van de betrokken vennootschappen. Om deze taak goed uit te voeren, wil het verantwoordingsorgaan een volwaardige partner zijn voor het bestuur en voldoende countervailing power bieden.

In het verslagjaar 2022 heeft het verantwoordingsorgaan vier reguliere face-to-face vergaderingen gehad met het dagelijks bestuur. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan drie keer een reguliere face-to-face vergadering gehad met de Raad van Toezicht.

Om op de hoogte te blijven van zaken die spelen en goed overwogen advies te kunnen geven, is het voor het verantwoordingsorgaan belangrijk om regelmatig en vooral tijdig overleg te hebben met het dagelijks bestuur. Hierbij is het van belang dat het dagelijks bestuur het verantwoordingsorgaan actief informeert over de stand van zaken.

Ontwikkelingen binnen het verantwoordingsorgaan

Net zoals in 2021, heeft er in 2022 een zelfevaluatie plaatsgevonden. Dit jaar wel uitgebreider dan vorige jaren. Onder leiding van een externe expert is er door middel van interviews een zelfevaluatie geweest samen met het bestuur van Stichting Dow Pensioenfonds en de Raad van Toezicht.

De belangrijkste conclusies voor het verantwoordingsorgaan met betrekking tot aandachtsgebieden zijn:

- Het formaliseren van een structureel trainingsplan.
- Het verantwoordingsorgaan als talent pool gebruiken voor toekomstige bestuursleden van Stichting Dow Pensioenfonds.

In 2022 zijn twee personen afgetreden. Tom Burm is in juni afgetreden als werknemersvertegenwoordiger en Stan Bosman is eind december afgetreden als vertegenwoordiger van de gepensioneerden.

Op 8 december zijn er vier personen toegetreden tot het VO:

- Bart Makkink als werknemersvertegenwoordiger.
- Elly Warmenhoven als vertegenwoordiger gepensioneerden.
- Herbert Jonkman als vertegenwoordiger gepensioneerden.
- Willem Vogt als vertegenwoordiger gepensioneerden.

Advies gegeven aan bestuur

Eind 2021 is het verantwoordingsorgaan om advies gevraagd met betrekking tot het communicatiebeleidsplan 2021 – 2023, communicatiejaarplan 2022 en de jaarkalender 2022. Het verantwoordingsorgaan heeft het communicatieplan getoetst aan het communicatiebeleid. In februari 2022 heeft het verantwoordingsorgaan een positief advies gegeven aan het dagelijks bestuur om het communicatiebeleidsplan 2021 – 2023, het communicatiejaarplan 2022 en de jaarkalender 2022 vast te stellen. Er is daarbij opgemerkt dat het van belang blijft om de tijdigheid van de communicatie te waarborgen. Hoewel de communicatie naar AZL is uitbesteed, blijft Stichting Dow Pensioenfonds eindverantwoordelijk hiervoor. Daarnaast wordt er benadrukt dat duidelijke communicatie

over de wijzigingen in het pensioenstelsel één van de aandachtspunten van het verantwoordingsorgaan is en dat dat in 2023 een aandachtspunt zal blijven.

In maart 2022 heeft het verantwoordingsorgaan een adviesaanvraag premie 2022 ontvangen. Op 12 april heeft het verantwoordingsorgaan een positief advies uitgebracht aan het bestuur om de jaarpremie 2022 vast te stellen op basis van de voorgestelde berekening van Willis Towers Watson.

Op 21 oktober 2022 heeft het VO een mail gestuurd naar het bestuur van SDPF, management en voorzitters van de Ondernemingsraden. Met deze e-mail ondersteunen ze de brief van het VDG waarmee zij aandacht vragen voor de hoge inflatie en wat dit voor gevolgen heeft voor de koopkracht van de huidige gepensioneerden. Zij vragen daarom om een compensatie toe te passen.

Jaarplan 2022

In 2022 heeft het verantwoordingsorgaan speciaal aandacht besteed aan de volgende onderwerpen:

- Gevolgen pensioenakkoord.
- Uitvoering communicatiebeleid.
- Monitoren functioneren AZL.

Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan regelmatig aandacht gevraagd voor maatschappelijk verantwoord beleggen (ESG) en heeft zij de opvolging van het de-riskingproces aandachtig gevolgd.

Gevolgen pensioenakkoord

Om toe te zien op een evenwichtige behartiging van de belangen van gepensioneerden, actieve deelnemers en de werkgever is het voor het verantwoordingsorgaan cruciaal om in een vroeg stadium betrokken te worden. Om voldoende en gedegen kennis op te bouwen volgt het verantwoordingsorgaan actief de diverse publicaties en heeft regelmatig overleg met het dagelijks bestuur en Raad van Toezicht.

Tijdens de vergadering van december heeft het verantwoordingsorgaan het dagelijks bestuur nogmaals gewezen op het belang om het verantwoordingsorgaan actief mee te nemen in de communicatie en besluitvorming in het kader van het nieuwe pensioenakkoord.

Uitvoering communicatiebeleid

Sinds 2021 is het verantwoordingsorgaan meer betrokken bij de communicatie. Het verantwoordingsorgaan is van mening dat dit een positieve ontwikkeling is. De communicatie richting deelnemers is inmiddels een vast agendapunt bij iedere vergadering tussen verantwoordingsorgaan en dagelijks bestuur.

Ook heeft het verantwoordingsorgaan in de vergaderingen met het dagelijks bestuur het belang benadrukt van duidelijke communicatie naar de deelnemers en gepensioneerden over de strategie met betrekking tot het nieuwe pensioenakkoord.

Monitoren functioneren AZL

De uitvoering van de pensioenadministratie door AZL blijft een belangrijk punt van aandacht voor het bestuur en verantwoordingsorgaan. Voor 2022 en eerdere jaren waren er daarom performance KPI's overeengekomen met een bonus-malussysteem.

Maatschappelijk verantwoord beleggen (ESG)

Uit het deelnemersonderzoek bleek dat maatschappelijk verantwoord beleggen een belangrijk thema is. Het verantwoordingsorgaan voelt zich hierdoor gesterkt om de ontwikkelingen op het gebied van ESG te blijven volgen en richting het bestuur te stimuleren.

Opvolging van het de-riskingproces

Het de-riskingproces is verder doorgevoerd en werpt zijn vruchten af. Het verantwoordingsorgaan is positief over deze ontwikkelingen.

Vooruitblik

Gedurende het jaar 2023 zal het verantwoordingsorgaan hoofdzakelijk aandacht besteden aan de volgende onderwerpen:

- Gevolgen pensioenakkoord voor het pensioenfonds en de rol van het verantwoordingsorgaan.
- Communicatiebeleid en uitvoering hiervan.
- Opvolging van de jaardoelstellingen van het pensioenfonds.
- Maatschappelijk verantwoord beleggen.

Conclusie

Het verantwoordingsorgaan heeft kennis genomen van het jaarverslag en de jaarrekening van het SDPF over 2022. Vragen van het verantwoordingsorgaan, naar aanleiding van de verstrekte documentatie, zijn tijdens het technisch overleg in april 2023 mondeling beantwoord.

Het verantwoordingsorgaan heeft inzage gehad in het rapport van de Raad van Toezicht, de bevindingen van de certificerend actuaire en de rapportages van de adviserend actuaire en de compliance officer.

Het verantwoordingsorgaan concludeert dat het Bestuur heeft voldaan aan haar opdracht tot een evenwichtige belangenbehartiging en het voorzien in de zekerheid van pensioenrechten voor de werknemers en pensioengerechtigden van de betrokken vennootschappen. Deze conclusie is gebaseerd op de vergaderingen met het (dagelijks) bestuur, het verslag over boekjaar 2022 en de voor het verantwoordingsorgaan beschikbare documenten.

Verantwoordingsorgaan Stichting Dow Pensioenfonds

Terneuzen, 5 mei 2023

Frank van der Meer (voorzitter)

Kitty Dusarduijn (secretaris)

Maril van Waes

Bart Makkink

Marc Obrie

Elly Warmenhoven

Willem Vogt

Herbert Jonkman

Reactie van het bestuur op het verslag VO over 2022

Het bestuur heeft met genoegen kennis genomen van het verslag van het verantwoordingsorgaan.

Het bestuur heeft in 2022 besloten om het verantwoordingsorgaan uit te breiden van zes naar acht leden, zodat het verantwoordingsorgaan in staat is om haar taak in het kader van het nieuwe pensioenstelsel uit te voeren.

Het bestuur zal het verantwoordingsorgaan zoals gebruikelijk actief blijven uitnodigen voor trainingen die aan het bestuur gegeven worden en meenemen in de communicatie en de besluitvorming in het kader van het pensioenakkoord.

Het verantwoordingsorgaan is goed betrokken bij de communicatie vanuit het pensioenfonds. Het bestuur is met het verantwoordingsorgaan van mening dat dit een positieve ontwikkeling is en het communicatiebeleid ten goede komt. Communicatie zal ook in 2023 een vast agendapunt blijven in de periodieke vergaderingen tussen het dagelijks bestuur en het verantwoordingsorgaan.

Zoals het verantwoordingsorgaan ook concludeert, blijft de kwaliteit van de dienstverlening van AZL ook in 2023 een belangrijk punt van aandacht. Het bestuur blijft dit continu monitoren.

Het bestuur is verheugd dat het verantwoordingsorgaan heeft opgemerkt dat maatschappelijk verantwoord beleggen een belangrijk thema is voor het fonds en dat zij zich hierdoor gesterkt voelt om de ontwikkelingen op het gebied van ESG te blijven volgen en richting het bestuur te stimuleren.

Het bestuur is het eens met het verantwoordingsorgaan dat het de-riskingproces zijn vruchten begint af te werpen en ziet dit ook als een positieve ontwikkeling. In 2023 zal de volgende stap in het de-riskingbeleid worden genomen.

Het bestuur bedankt het verantwoordingsorgaan voor het verslag en voor de uitgebrachte adviezen. Het bestuur waardeert ten eerste de open en constructieve samenwerking en zal zich inspannen om het verantwoordingsorgaan actief te blijven informeren.

FOTO: DOW FOTOCLUB

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na resultaatverdeling; in duizenden euro)

Activa	2022	2021
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Vastgoedbeleggingen	59.700	66.872
Aandelen	260.112	583.450
Vastrentende waarden	2.009.968	2.436.441
Derivaten	109.343	237.146
Overige beleggingen	37.401	57.124
	2.476.524	3.381.033
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [2]	4.164	5.580
Vorderingen en overlopende activa [3]	273.804	212.268
Liquide middelen [4]	39	179
Totaal activa	2.754.531	3.599.060

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2022	2021
Stichtingskapitaal en reserves [5]	443.998	608.100
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [6]	1.846.066	2.518.086
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [7]	4.164	5.580
	1.850.230	2.523.666
Kortlopende schulden en overlopende passiva [8]	460.303	467.294
Totaal passiva	2.754.531	3.599.060

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2022	2021
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [9]		
Directe beleggingsopbrengsten	74.385	59.376
Indirecte beleggingsopbrengsten	-829.668	-97.330
Kosten van vermogensbeheer	-9.262	-10.447
	-764.545	-48.401
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen [10]	-1.416	-677
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [11]	3.298	115.683
Saldo van overdrachten van rechten [12]	-823	-341
Pensioenuitkeringen [13]	-72.968	-70.542
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [14]		
Pensioenopbouw		
– Reguliere pensioenopbouw	-47.120	-55.950
– Inkoop optrek voorwaardelijke regeling	0	-39.353
Renteonttrekking	12.128	14.438
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	72.590	70.102
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	1.451	1.401
Wijzigen marktrente	682.877	172.279
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	1.140	338
Wijziging prognostetafel	-11.835	0
Wijziging ervaringssterfte	-31.045	0
Wijziging kostenopslag	-8.989	0
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	823	-529
	672.020	162.726

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2022	2021
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen [15]	1.416	677
Uitkeringen uit herverzekering [16]	332	363
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [17]	-1.413	-1.435
Overige baten en lasten [18]	-3	0
Saldo van baten en lasten	-164.102	158.053
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	-164.102	158.053

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2022	2021
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	21.545	66.035
Uitkeringen uit herverzekering	332	363
Overgenomen pensioenverplichtingen	189	148
	22.066	66.546
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen	-72.916	-70.467
Overgedragen pensioenverplichtingen	-1.247	-110
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-1.400	-1.384
	-75.563	-71.961
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	76.372	58.992
Verkopen en aflossingen beleggingen	7.355.476	6.429.931
	7.431.848	6.488.923
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-7.044.286	-6.340.316
Kosten van vermogensbeheer	-9.654	-10.344
Ontvangen/afgegeven onderpand	-324.551	-132.751
	-7.378.491	-6.483.411
Mutatie beschikbare liquiditeiten	-140	97
Saldo liquide middelen en kredietinstellingen per 1 januari	179	82
Saldo liquide middelen en kredietinstellingen per 31 december	39	179

Waarderingsgrondslagen

Algemeen

Het doel van Stichting Dow Pensioenfonds, statutair gevestigd in Terneuzen en feitelijk gevestigd te Hoek en ingeschreven in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel onder 41110290 is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van Dow Benelux B.V. en Dow Europe Holding B.V. (gezamenlijk 'de onderneming').

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en Pensioenwet en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ), uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving. De jaarrekening is opgesteld in duizenden euro.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op reële waarde. De overige activa en passiva worden gewaardeerd volgens het kostprijsmodel. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de (geamortiseerde) kostprijs. In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar, tenzij anders vermeld. Voor een beter inzicht is voor vergelijkingsdoeleinden de presentatie van de vergelijkende cijfers op enkele plaatsen aangepast. Uit de toelichting bij de balans en de staat van baten en lasten blijkt bij welke posten dit van toepassing is. Dit heeft geen effect gehad op de waarde van het vermogen of op het resultaat van voorgaand boekjaar.

Schattingen en veronderstellingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt het bestuur van het pensioenfonds zich verschillende oordelen en maakt schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten. Dit betreft met name waarderingen van de beleggingen waarbij gebruik wordt gemaakt van onafhankelijke taxaties en nettocontantewaardeberekeningen en diverse schattingselementen ten behoeve van de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen. Uit toelichting [1] in de toelichting op de balans per 31 december blijkt dat 1.787.794 van de beleggingen is gebaseerd op afgeleide marktnoteringen, onafhankelijke taxaties, nettocontante-waardeberekeningen of andere waarderingsmodellen. Het maken van de schattingen van de marktwaarde van deze beleggingen vergt in meer of mindere mate oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en modellen.

Schattingswijzigingen

In 2022 zijn de technische voorzieningen voor risico pensioenfonds verhoogd met 51.869 als gevolg van de volgende schattingswijzigingen:

- Toepassing van de aangepaste prognosetafel AG2022 (verhoging van 11.835)
- Wijziging ervaringssterfte (verhoging van 31.045)
- Wijziging kostenopslag (verhoging van 8.989)

Door de overgang op de recente overlevingstafel, de actualisering van de ervaringssterfte en de actualisering van de opslag voor toekomstige uitvoeringskosten (kostenvoorziening) zijn de technische voorzieningen verhoogd met 51.869. Dit heeft een negatief effect op de dekkingsgraad van 2,1%-punt.

Opname van actief, verplichting, bate of last

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld en indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Grondslagen voor balanswaardering

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum.

De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

Beleggingen voor risico van het pensioenfonds

Vastgoed beleggingsfondsen zijn gewaardeerd tegen beurswaarde per balansdatum of tegen de intrinsieke waarde afgegeven door de beheerder van het fonds, zijnde de actuele waarde.

Aandelen zijn gewaardeerd op marktwaarde. De marktwaarde is de beursnotering per balansdatum. De niet-beursgenoteerde aandelen in private equity funds zijn gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fundmanagers, indien van toepassing gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. De managers bepalen de intrinsieke waarde op basis van lokale wet- en regelgeving die in overeenstemming is met de grondslagen van het pensioenfonds.

Vastrentende waarden zijn gewaardeerd op marktwaarde. De marktwaarde is de beursnotering per balansdatum.

Derivaten worden in de jaarrekening opgenomen tegen marktwaarde. Indien geen marktwaarde beschikbaar is, wordt de waarde bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen. Indien een derivatenpositie negatief is, wordt het bedrag onder de passiva verantwoord.

Overige beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde. De marktwaarde is de beursnotering per balansdatum of de intrinsieke waarde afgegeven door de beheerder van het fonds, zijnde de actuele waarde.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de nominale waarde. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid. Vorderingen en overlopende activa worden onderscheiden van vorderingen in verband met beleggingstransacties.

De vordering op herverzekering wordt vastgesteld op de grondslagen van het pensioenfonds, rekening houdend met de kredietwaardigheid van de betreffende verzekeringsmaatschappij. De hoogte van de vordering is gelijk aan de contante waarde van de aanspraken op basis van dezelfde grondslagen die zijn gehanteerd voor de technische voorziening. De herverzekeringscontracten hebben betrekking op premievrije rechten die door de deelnemers in het verleden zijn opgebouwd bij door de werkgever overgenomen bedrijven dan wel hun voormalige werkgever. Het fonds keert namens de verzekeraar de pensioenrechten uit aan de betrokken deelnemers.

Liquide middelen

Onder de liquide middelen zijn opgenomen de kas, banktegoeden en deposito's die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel met een looptijd korter dan twaalf maanden. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de technische voorziening voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

De algemene reserve is bestemd voor de risico's waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen. Dit betreft met name het risico van koersdalingen en de actuariële risico's. De algemene reserve wordt gevoed uit het resultaat.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De technische voorziening is gelijk aan de actuariële contante waarde van de tot die datum opgebouwde pensioenaanspraken en pensioenrechten, waarbij opgemerkt:

- Voor de actieve deelnemers betreft het de aanspraken over achterliggende dienstjaren.
- Voor arbeidsongeschikte deelnemers wordt mede rekening gehouden met het premievrijgestelde deel van de toekomstige pensioenopbouw.

Om te voldoen aan artikel 259 van RJ 610, is er een voorziening opgenomen voor arbeidsongeschikte deelnemers. Bij de bepaling van deze voorziening voor arbeidsongeschiktheid wordt rekening gehouden met de toekomstige schadelast voor zieke deelnemers op balansdatum die naar verwachting arbeidsongeschikt zullen worden verklaard.

Door het pensioenfonds wordt bij de vaststelling van de technische voorziening onder andere rekening gehouden met de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (RTS) ultimo boekjaar. Gemiddeld gewogen met de technische voorziening kwam de nominale rente eind 2022 voor het pensioenfonds ongeveer overeen met een rekenrente van 2,69% (2021: 0,53%).

Bij de vaststelling van de technische voorzieningen is uitgegaan van de volgende grondslagen:

- *Sterfte*
Volgens de AG prognosetafel 2022 zoals gepubliceerd door het AG, startjaar Prognosetafel 2023.
- *Ervaringssterfte*
Er wordt rekening gehouden met het verschil in overlevingskansen tussen de deelnemers van het fonds en de totale bevolking door toepassing van de Stichting Dow Pensioenfonds Ervaringssterfte op basis van het Willis Towers Watson Ervaringssterftemodel 2022.

- *Intrest*

Conform de rentetermijnstructuur van de nominale marktrente per 31 december 2022 zoals gepubliceerd door DNB.

- *Gehuwdheid*

Tot de pensioenleeftijd wordt een gehuwdheidsfrequentie van 100% gehanteerd. Vanaf pensionering wordt de werkelijke burgerlijke staat aangehouden.

- *Leeftijden*

Pensioenreglement 2022: Voor de vaststelling van de technische voorzieningen van het pensioen opgebouwd vóór 2015 wordt verondersteld dat iedereen geboren is op de eerste dag van de maand van de werkelijke geboortedatum. Voor de vaststelling van de technische voorzieningen van het pensioen opgebouwd vanaf 2015 wordt de exacte leeftijd gehanteerd.

Pensioenreglement B: Voor de vaststelling van de technische voorzieningen wordt verondersteld dat iedereen geboren is op de eerste dag van de maand volgend op de werkelijke geboortedatum.

- *Leeftijdsverschil*

Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw is op twee jaar gesteld (man ouder dan vrouw).

- *Kosten*

Voor kosten is een aparte voorziening opgenomen. De kostenvoorziening is vastgesteld in de vorm van een excasso-opslag van 2,5% op de voorziening. Deze voorziening is vastgesteld op basis van het afwikkelingscenario van het fonds.

- *Uitkeringen*

Bij de waardering van de aanspraken is uitgegaan van de veronderstelling dat de pensioenuitkeringen continu geschieden. Er wordt geen rekening gehouden met wezenpensioenen.

De intresttoevoeging betreft de jaarlijks benodigde intrest. Deze wordt jaarlijks vastgesteld op basis van de éénjaarsrente uit de rentetermijnstructuur per 31 december van het voorgaande boekjaar. Voor boekjaar 2022 bedroeg deze éénjaarsrente -0,486%, vastgesteld op de rentetermijnstructuur per 31 december 2021 (intrestpercentage 2021: -0,533%).

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Het aandeel herverzekeraars is op dezelfde grondslagen berekend als de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen. De herverzekeringscontracten hebben betrekking op premievrije rechten die door de deelnemers in het verleden zijn opgebouwd bij door de werkgever overgenomen bedrijven dan wel hun voormalige werkgever. Voor het pensioenfonds is geen verzekeringstechnisch risico verbonden aan de herverzekerde posten; er is geen sprake van enige vorm van resultatendeling.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

Kortlopende schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden de schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de technische voorzieningen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen van werkgevers en werknemers

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Het werkgeversgedeelte van de premie 2022 voor de basisregeling is gereduceerd tot 0 vanwege de financiële positie van het fonds per jaareinde 2021 (beleidsdekkingsgraad meer dan 5%-punt hoger dan de vereiste dekkingsgraad), conform de bepalingen inzake premiereductie zoals opgenomen in de uitvoeringsovereenkomst.

De premiereductie 2022 bedraagt 57.362.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Indirecte beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling. Directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kosten van vermogensbeheer

Dit betreffen de vermogenskosten waarvoor het pensioenfonds facturen ontvangt. Kosten die ten laste van beleggingsfondsen worden gebracht, zijn niet afzonderlijk gepresenteerd. Afwaarderingen en andere exploitatiekosten van indirect onroerende zaken in exploitatie zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Voor zover de transactiekosten niet zijn gefactureerd wordt gebruik gemaakt van inschattingen op basis van de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

Bijzondere waardeverminderingen

Door het pensioenfonds wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde. Indien wordt vastgesteld dat een in het verleden verantwoorde bijzondere waardevermindering niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie pensioenverplichtingen voorziening voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Renteonttrekking

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De intresttoevoeging wordt op basis van de 1-jaarsrente van de rentetermijnstructuur berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de technische voorziening worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur/ultimate forward rate. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

De wijziging van de technische voorziening uit hoofde van overdracht van rechten is conform de eerder weergegeven grondslagen van het pensioenfonds.

Wijziging prognosetafel en ervaringssterfte

Dit betreft de schattingswijzigingen in 2022 als gevolg van het toepassen van de nieuwe prognosetafel, AG prognosetafel 2022, en de aangepaste ervaringssterfte op basis van het Willis Towers Watson Ervaringssterftemodel 2022.

Wijziging kostenopslag

Dit betreft de wijziging van de excasso-opslag in de kostenvoorziening van 2,0% naar 2,5%.

Overige mutaties technische voorziening

Onder de overige mutaties technische voorziening is onder andere opgenomen het resultaat uit hoofde van sterfte en arbeidsongeschiktheid.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdracht van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De kosten van administratie, advies, controle en pensioenbureau worden gedragen door het pensioenfonds.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Resultaat

Het resultaat komt tot stand als het verschil tussen baten en lasten.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de directe methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit liquide middelen. Er wordt een onderscheid gemaakt in de kasstromen tussen pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

Gebeurtenissen na balansdatum

Ultimate Forward Rate (UFR)

Conform de Pensioenwet toetst de Commissie Parameters uiterlijk iedere vijf jaar de voorgeschreven economische en rekenkundige uitgangspunten en komt vervolgens met haar oordeel. Het vorige advies dateert van 2019. Met de mogelijke inwerkingtreding van de Wtp per 1 juli 2023 is de Commissie gevraagd om eerder met een nieuw advies te komen.

Onderdeel van het advies is het vaststellen van de parameters van de zogeheten Ultimate Forward Rate (UFR)-methode. Met het advies heeft DNB besloten een aanpassing door te voeren in de UFR-methode die vanaf 1 januari 2021 stapsgewijs werd doorgevoerd. De belangrijkste wijziging is dat de nieuwe UFR-methode leidt tot een DNB-curve die tot een looptijd van 50 jaar gelijk is aan de swapcurve.

In de per 31 december 2022 berekende voorzieningen en dekkingsgraden is rekening gehouden met de tot dat moment geldende stapsgewijze invoering van de UFR-methode. De meest recente aanpassing hierin dateert van 1 januari 2022. De wijziging volgens het advies van de Commissie van 30 november 2022 gaat in per 1 januari 2023. In deze methode wordt vanaf looptijd 50 jaar de forwardrente gelijkgesteld aan de forward rente die is afgeleid van de actuele rentes bij een looptijd van 30 jaar en een looptijd van 50 jaar. Het verschil met de actuele rente zonder UFR-methode is daarmee heel beperkt geworden. De impact van de verschillende aanpassingen in de DNB-rentetermijnstructuren op de voorzieningen en dekkingsgraden is in de volgende tabel weergegeven.

	DNB RTS huidig 50% UFR/ 50% nUFR/	DNB RTS nieuw Methodiek 2023
Technische voorziening	1.850.230	1.853.060
Dekkingsgraad	124,0%	123,8%

De wijziging van de UFR-methode is ook van invloed op de hoogte van de vereiste dekkingsgraad. De impact hiervan is in het kader van de jaarrekening zeer gering en is derhalve niet inzichtelijk gemaakt.

Premieteruggave 2023

Aan het eind van 2022 lag de beleidsdekkingsgraad met 125,4% meer dan 5%-punt boven het vereiste niveau van 110,8%. Op basis van de afspraken met de sponsor, zoals vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomst, is daarmee voor 2023 een premiekorting van toepassing. Uitgaande van het verschil tussen de beleidsdekkingsgraad en de vereiste dekkingsgraad van 14,6%-punt resulteert voor 2023 een premiekorting die de bijdrage van de sponsor voor 2022 tot nul reduceert. Omdat de gecertificeerde beleidsdekkingsgraad per 31 december 2022 meer dan 10%-punt boven de dan vereiste dekkingsgraad lag, heeft de werkgever recht op een premieruggave. Inmiddels heeft de werkgever dit verzoek ingediend en is het bestuur voornemens hiermee in te stemmen. De premieruggave (85.111) wordt verwerkt in het boekjaar 2023. De impact op de dekkingsgraad zal vanaf juni worden verwerkt in de maandelijkse dekkingsgraadrapportage (-4%).

Toelichting op de balans per 31 december
(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

Categorie	Stand ultimo 2021	Aankopen/ Verstrekk- ingen	Verkopen/ Aflossingen	Gerealiseerde waarde- mutaties	Niet- gerealiseerde waarde- mutaties	Stand ultimo 2022
Vastgoedbeleggingen	66.872	25.793	-27.462	1.806	-7.309	59.700
Aandelen	583.450	70.035	-351.567	76.779	-118.585	260.112
Vastrentende waarden	2.389.596	4.239.261	-4.308.846	-28.685	-305.962	1.985.364
Derivaten	195.665	261.209	-144.590	-100.630	-351.442	-139.788
Overige beleggingen	57.124	2.421.150	-2.445.233	5.624	-1.264	37.401
Totaal beleggingen	3.292.707	7.017.448	-7.277.698	-45.106	-784.562	2.202.789

Verdeling beleggingen activa/passiva

	2022			2021		
	Activa	Passiva	Totaal	Activa	Passiva	Totaal
Vastgoedbeleggingen	59.700	0	59.700	66.872	0	66.872
Aandelen	260.112	0	260.112	583.450	0	583.450
Vastrentende waarden	2.009.968	-24.604	1.985.364	2.436.441	-46.845	2.389.596
Derivaten	109.343	-249.131	-139.788	237.146	-41.481	195.665
Overige beleggingen	37.401	0	37.401	57.124	0	57.124
Totaal beleggingen	2.476.524	-273.735	2.202.789	3.381.033	-88.326	3.292.707

Kostprijs beleggingen

	2022	2021
De kostprijs van de vastgoedbeleggingen bedraagt:	71.845	71.708
De kostprijs van de aandelen bedraagt:	209.276	414.061
De kostprijs van de vastrentende waarden bedraagt:	2.129.698	2.224.937
De kostprijs van de derivaten bedraagt:	41.338	25.350
De kostprijs van de overige beleggingen bedraagt:	146.553	-175.192
	2.598.710	2.560.864

Er wordt niet belegd in premiebijdragende ondernemingen.

Methodiek bepaling marktwaarde

- Level 1 Directe marktwaardering: beursnotering in een actieve markt (waarop geen prijsaanpassingen worden uitgevoerd). Ook de liquide middelen zijn hierin opgenomen.
- Level 2 Afgeleide marktwaardering: geen directe beursnotering maar andere uit de markt waarneembare data danwel een prijs gebaseerd op een transactie in een niet actieve markt met niet-significante prijsafspraken (gebaseerd op aannames en schattingen).
- Level 3 Modellen en technieken: marktwaardebepaling niet gebaseerd op marktdata, maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden.

Categorie	Level 1	Level 2	Level 3	Stand ultimo 2022
Vastgoedbeleggingen	28.862	0	30.838	59.700
Aandelen	199.115	30.128	30.869	260.112
Vastrentende waarden	93.531	1.891.833	0	1.985.364
Derivaten	-649	-139.139	0	-139.788
Overige beleggingen	18.104	4.972	14.325	37.401
Totaal beleggingen	338.963	1.787.794	76.032	2.202.789

Categorie	Level 1	Level 2	Level 3	Stand ultimo 2021
Vastgoedbeleggingen	36.479	0	30.393	66.872
Aandelen	480.987	55.454	47.009	583.450
Vastrentende waarden	209.328	2.180.268	0	2.389.596
Derivaten	430	195.235	0	195.665
Overige beleggingen	40.259	0	16.865	57.124
Totaal beleggingen	767.483	2.430.957	94.267	3.292.707

Specificatie beleggingen naar soort

	2022	2021
Vastgoedbeleggingen		
Vastgoed beleggingsfondsen	59.700	66.872
	59.700	66.872
Aandelen		
Aandelen ontwikkelde markten ¹⁾	215.936	481.044
Aandelen opkomende markten ²⁾	13.307	55.398
Private equity	30.869	47.008
	260.112	583.450
Vastrentende waarden		
Staatsobligaties	391.685	557.473
Bedrijfsobligaties	573.700	604.942
Vastrentende beleggingsfondsen	824.495	931.267
Index linked obligaties	14.155	13.045
Hypothecaire leningen	60.141	50.087
Deposito's	121.188	232.782
	1.985.364	2.389.596
Derivaten		
Valutaderivaten: valutatermijntransacties	27.987	1.676
Rentederivaten: futures	-649	596
Rentederivaten: swaps	-167.126	193.559
Overige derivaten: opties	0	-166
	-139.788	195.665
Overige beleggingen		
Infrastuctuur	14.218	16.831
Repo's	5.079	6.535
Depotbanken	18.104	33.758
	37.401	57.124
	2.202.789	3.292.707

1) Ontwikkelde markten worden ook wel Mature Markets genoemd. Een markt is ontwikkeld (volwassen) wanneer deze een evenwichtstoestand heeft bereikt. Een markt wordt geacht in evenwicht te zijn wanneer er geen significante groei of een gebrek aan innovatie is.

2) Opkomende markten worden ook wel Emerging Markets genoemd. Dit zijn landen die bezig zijn om van ontwikkelingsland uit te groeien naar een economisch ontwikkeld land. Vaak hebben deze landen een hoge economische groei en ook is de infrastructuur al een stuk beter dan in ontwikkelingslanden.

Specificatie beleggingen naar regio

Vastgoedbeleggingen

Ontwikkelde markten
Opkomende markten

2022

2021

57.597
2.103

64.791
2.081

59.700

66.872

Aandelen

Ontwikkelde markten
Opkomende markten

246.805
13.307

528.052
55.398

260.112

583.450

Vastrentende waarden

Ontwikkelde markten
Opkomende markten

1.868.176
117.188

2.234.166
155.430

1.985.364

2.389.596

[2] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Stand per 1 januari
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen

5.580
-1.416

6.257
-677

Stand per 31 december

4.164

5.580

Deze post herverzekering bestaat uit de contante waarde van de herverzekerde aanspraken. Dit betreft premievrije rechten die door een beperkte groep deelnemers in het verleden zijn opgebouwd bij door de werkgever overgenomen bedrijven dan wel hun voormalige werkgever. Het fonds keert namens de verzekeraar de pensioenrechten uit aan de betrokken deelnemers.

[3] Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen op aangesloten ondernemingen
Beleggingsdebiteuren
Afgegeven onderpand op vastrentende waarden
Lopende intrest en nog te ontvangen dividend
– Vastgoedbeleggingen
– Aandelen
– Vastrentende waarden
Terugvorderbare dividendbelasting
Overige vorderingen

827
98.457
164.040
99
358
8.298
1.699
26

20.376
176.233
3.206
92
923
9.248
2.171
19

Totaal vorderingen en overlopende activa

273.804

212.268

	2022		2021	
[4] Liquide middelen				
ING Bank N.V. ¹⁾	39		179	
	39		179	
[5] Stichtingskapitaal en reserves				
Stichtingskapitaal	1		1	
Algemene reserve				
Stand per 1 januari	608.099		450.046	
Saldobestemming boekjaar	-164.102		158.053	
Stand per 31 december	443.997		608.099	
Totaal eigen vermogen	443.998		608.100	
Het minimaal vereist eigen vermogen / minimaal vereiste dekkingsgraad bedraagt	76.000	104,1%	103.707	104,1%
Het vereist eigen vermogen / vereiste dekkingsgraad o.b.v. de strategische beleggingsmix bedraagt	200.242	110,8%	316.527	112,5%
De beleidsdekkingsgraad is		125,4%		121,2%
De actuele dekkingsgraad is		124,0%		124,1%
De reële dekkingsgraad is		92,2%		98,0%
De actuele dekkingsgraad wordt berekend door het totale vermogen te delen door de totale voorzieningen van het Pensioenfonds.				
De berekening van de actuele dekkingsgraad per 31-12-2022 is als volgt: $2.294.228 / 1.850.230 \times 100\% = 124,0\%$				
De berekening van de actuele dekkingsgraad per 31-12-2021 is als volgt: $3.133.766 / 2.523.666 \times 100\% = 124,1\%$				
De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad.				
De reële dekkingsgraad is berekend als het quotiënt van de beleidsdekkingsgraad als hiervoor beschreven en de beleidsdekkingsgraad die nodig is voor voorwaardelijke toeslagverlening ter hoogte van de minimale verwachtingswaarde voor de groeivoet van het prijsindexcijfer.				

1) Met een kredietlimiet van 5.700.

	2022	2021
Technische voorzieningen		
[6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Stand per 1 januari	2.518.086	2.680.812
Het verloop van de voorziening is als volgt:		
Pensioenopbouw		
– Reguliere pensioenopbouw	47.120	55.950
– Inkoop optrek voorwaardelijke regeling	0	39.353
Renteonttrekking	-12.128	-14.438
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-72.590	-70.102
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-1.451	-1.401
Wijzigen marktrente	-682.877	-172.279
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-1.140	-338
Wijziging prognostetafel	11.835	0
Wijziging ervaringssterfte	31.045	0
Wijziging kostenopslag	8.989	0
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-823	529
Stand per 31 december	1.846.066	2.518.086
De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is als volgt opgebouwd		
– Actieve en arbeidsongeschikte deelnemers	592.423	923.193
– Gewezen deelnemers	296.263	421.172
– Pensioengerechtigden	958.398	1.175.759
– Voorziening langdurig zieken	3.146	3.542
– Herverzekeringsdeel	-4.164	-5.580
	1.846.066	2.518.086
[7] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Stand per 1 januari	5.580	6.257
Mutatie	-1.416	-677
Stand per 31 december	4.164	5.580
Totaal technische voorzieningen	1.850.230	2.523.666

	2022	2021
[8] Kortlopende schulden en overlopende passiva		
Schulden aan aangesloten ondernemingen	74	64
Beleggingscrediteuren	149.301	176.139
Beleggingen in vastrentende waarden met negatieve marktwaarde	24.604	46.845
Beleggingen in derivaten met negatieve marktwaarde	249.131	41.481
Ontvangen onderpand op vastrentende waarden	31.172	194.888
Belastingen en sociale premies	1.661	1.630
Schulden inzake kosten van vermogensbeheer	1.389	1.781
Schulden inzake pensioenuitvoerings- en administratiekosten	351	346
Te veel ontvangen premie	2.439	3.740
Overige schulden	181	380
	460.303	467.294

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Bijstorting

Er bestaat een voorwaardelijk recht voor het fonds op bijstorten door de aangesloten ondernemingen in een situatie van dekkingstekort.

Premie korting

Aan het eind van 2022 lag de beleidsdekkingsgraad met 125,4% meer dan 5%-punt boven het vereiste niveau van 110,8%. Op basis van de afspraken met de sponsor, zoals vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomst, is daarmee voor 2023 een premiekorting van toepassing. Uitgaande van het verschil tussen de beleidsdekkingsgraad en de vereiste dekkingsgraad van 14,6%-punt resulteert voor 2023 een premiekorting die de bijdrage van de sponsor voor 2022 tot nul reduceert.

Premieteruggave

Indien de gecertificeerde beleidsdekkingsgraad per 31 december van een jaar meer dan 10%-punt bedraagt dan de vereiste dekkingsgraad heeft de werkgever recht op een premieruggave. Inmiddels heeft de werkgever dit verzoek ingediend en is het bestuur voornemens hiermee in te stemmen. De premieruggave (85.111) zal worden verwerkt in het jaarwerk over 2023. De impact op de dekkingsgraad zal vanaf juni worden verwerkt in de maandelijkse dekkingsgraadrapportage (-/- 4%).

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden en leden van de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan

De pensioengerechtigde leden van het bestuur en de leden van de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan krijgen een marktconforme vergoeding. De actieve bestuursleden ontvangen geen vergoeding vanuit Stichting Dow Pensioenfonds, maar worden door de werkgever betaald. Hiervoor worden door de werkgever geen kosten doorbelast aan het pensioenfonds.

Betaalde vergoedingen bestuur, RvT en VO

	2022	2021
Bestuursvergoedingen	19	19
Vergoedingen raad van toezicht	47	48
Vergoedingen verantwoordingsorgaan	4	3
Totaal	70	70

Personeel

Gedurende het boekjaar 2022 had Stichting Dow Pensioenfonds geen personeel in dienst. De medewerkers van het bestuursbureau zijn in dienst van de onderneming. De onderneming belast deze kosten door aan het Pensioenfonds.

Baten en lasten

[9] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds

Directe beleggingsopbrengsten

	2022	2021
Vastgoedbeleggingen	1.261	1.316
Aandelen	8.270	10.239
Vastrentende waarden	21.990	22.588
Derivaten	42.754	22.242
Alternatieve beleggingen	120	3.000
Subtotaal	74.395	59.385
Banken	-10	-9
Totaal directe beleggingsopbrengsten	74.385	59.376

	2022	2021
Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Gerealiseerde resultaten</i>		
Vastgoedbeleggingen	1.806	6.109
Aandelen	76.779	58.109
Vastrentende waarden	-28.685	2.284
Derivaten	-100.630	-63.723
Overige beleggingen	5.624	5.378
	-45.106	8.157
<i>Ongerealiseerde resultaten</i>		
Vastgoedbeleggingen	-7.309	6.932
Aandelen	-118.585	61.890
Vastrentende waarden	-305.962	-38.952
Derivaten	-351.442	-133.164
Overige beleggingen	-1.264	-2.193
	-784.562	-105.487
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	-829.668	-97.330
Kosten van vermogensbeheer		
Beheerloon	-8.073	-9.319
Transactiekosten	-50	-47
Bewaarloon	-533	-466
Toegerekende pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-606	-615
Totaal kosten vermogensbeheer	-9.262	-10.447
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	-764.545	-48.401
De kosten vermogensbeheer omvatten de zichtbare ('directe') kosten die het fonds op factuurbasis betaalt. De transactiekosten zijn 'indirecte kosten' en gesaldeerd met de beleggingsopbrengsten. Deze kosten bedragen 3.678 (2021: 2.990). De toelichting op de kosten vermogensbeheer inclusief de rechtstreeks ten laste van rendementen gebrachte kosten is opgenomen in het bestuursverslag op pagina 34.		
[10] Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	-1.416	677

	2022	2021
[11] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Pensioenpremie werkgevers regulier	0	69.124
Afrekening pensioenpremie werkgevers regulier	0	-3.740
Pensioenpremie herstructurering	78	2.903
Pensioenpremie werknemers	3.220	3.266
	3.298	71.553
Inkoop VPL	0	44.130
	3.298	115.683
Kostendeekkende premie	60.660	115.683
Feitelijke premie (inclusief inkoopsummen)	3.298	115.683
De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigde koopsom	53.031	102.031
– Opslag in stand houden vereist vermogen	6.629	12.652
– Opslag voor uitvoeringskosten	1.000	1.000
Kostendeekkende premie	60.660	115.683
Premiekorting	-57.362	0
Benodigde premie	3.298	115.683
De feitelijke premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigde koopsom	53.031	102.031
– Opslag in stand houden vereist vermogen	6.629	12.652
– Opslag voor uitvoeringskosten	1.000	1.000
Kostendeekkende premie	60.660	115.683
Premiekorting	-57.362	0
Feitelijke premie	3.298	115.683
Bij de bepaling van de aan het boekjaar toe te rekenen premie is rekening gehouden met verleende premiekortingen en/of toeslagen.		
De betaalde premie over 2022 bedroeg 3.298. Dit bedrag bestaat uit de betaalde werknemersbijdrage van 3.220 en de door de werkgever betaalde premie inzake het sociaal plan 2022 (78). De door de werkgever te betalen premie voor sociaal plan valt niet onder de afspraken met betrekking tot de premiereductie.		

Het werkgeversgedeelte van de premie 2022 voor de basisregeling is gereduceerd tot 0 vanwege de financiële positie van het fonds per jaareinde 2021 (beleidsdekkingsgraad meer dan 5%-punt hoger dan de vereiste dekkingsgraad), conform de bepalingen inzake premiereductie zoals opgenomen in de uitvoeringsovereenkomst. De premiereductie 2022 bedraagt 57.362 waarmee de benodigde premie gelijk is aan de feitelijke premie van 3.298.

[12] Saldo van overdrachten van rechten

Overgenomen pensioenverplichtingen

Overgedragen pensioenverplichtingen

[13] Pensioenuitkeringen

Pensioenen

Ouderdomspensioen

Partnerpensioen

Wezenpensioen

Invaliditeitspensioen

Andere uitkeringen

Afkoopsommen

Totaal pensioenuitkeringen

	2022	2021
	193	0
	-1.016	-341
	-823	-341
	-62.936	-60.937
	-9.613	-9.237
	-72	-82
	-315	-239
	-72.936	-70.495
	-32	-47
	-32	-47
	-72.968	-70.542

	2022	2021
[14] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Pensioenopbouw		
– Reguliere pensioenopbouw	-47.120	-55.950
– Inkoop optrek voorwaardelijke regeling	0	-39.353
Renteonttrekking	12.128	14.438
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	72.590	70.102
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	1.451	1.401
Wijzigen marktrente	682.877	172.279
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	1.140	338
Wijziging prognostetafel	-11.835	0
Wijziging ervaringssterfte	-31.045	0
Wijziging kostenopslag	-8.989	0
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	823	-529
	672.020	162.726
[15] Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Renteonttrekking	26	32
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	378	378
Wijziging marktrente	1.013	273
Wijziging prognosetafel	-20	0
Wijziging overlevingsgrondslagen	-94	0
Wijziging kostenopslag	-21	0
Overige mutaties voorziening herverzekering	134	-6
	1.416	677
[16] Uitkeringen uit herverzekering	332	363

	2022	2021
[17] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie	-1.141 ¹⁾	-1.048 ¹⁾
Accountant (controle jaarrekening)	-59	-54
Accountant (fiscaal advies)	0	-3
Actuaris advies	-447	-557
Actuaris certificering	-32	-32
Bestuursvergoedingen	-19	-19
Vergoedingen RvT	-47	-48
Vergoedingen VO	-4	-3
Contributies en bijdragen	-155	-157
Opleidingen	-33	-25
Overige kosten	-82	-104
	-2.019	-2.050
Toerekening aan kosten vermogensbeheer	606	615
Totaal Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-1.413	-1.435
[18] Overige baten en lasten	-3	0
Saldo van baten en lasten	-164.102	158.053

	2022	2021
Actuariële analyse van het saldo van baten en lasten		
Wijzigen markttrente	682.877	172.279
Beleggingsopbrengsten	-752.417	-33.963
Financiering	-50.733	12.651
Waardeoverdrachten	317	-3
Kosten	1.038	966
Uitkeringen	-46	-77
Sterfte	2.304	2.944
Arbeidsongeschiktheid	4.282	4.329
Overige mutaties	148	-1.073
Aanpassing prognosetafel	-11.835	0
Aanpassing ervaringssterfte	-31.045	0
Aanpassing kostenopslag	-8.989	0
Andere oorzaken	-3	0
	-164.102	158.053

1) De kosten van het pensioenbureau worden gedragen door de aangesloten ondernemingen en vervolgens aan het pensioenfonds doorbelast.

Risicoparagraaf

(bedragen in duizenden euro)

Solvabiliteitsrisico

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen.

Hoe solvabel het Pensioenfonds is wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het Pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Er is geen sprake van liquiditeits-, concentratie- en operationeel risico, in het VEV hoeft dan ook geen additionele buffer te worden opgenomen voor deze risico's.

Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2022 van 110,8% en 2021 van 112,5%.

	2022		2021	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	19.821	1,1	8.246	0,3
Zakelijke waarden risico (S2)	101.376	5,5	201.957	8,0
Valutarisico (S3)	26.574	1,4	45.963	1,8
Kredietrisico (S5)	106.460	5,8	137.657	5,5
Verzekeringstechnisch risico (S6)	50.038	2,7	69.458	2,8
Actief beheer risico (S10)	28.201	1,5	58.371	2,3
Diversificatie-effect	-132.228	-7,2	-205.125	-8,2
Totaal Vereist eigen vermogen	200.242	10,8	316.527	12,5
Actuele dekkingsgraad		124,0		124,1
Beleidsdekkingsgraad		125,4		121,2
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,1		104,1
Strategisch vereiste dekkingsgraad		110,8		112,5

De actuele dekkingsgraad wordt berekend door het totale vermogen te delen door de totale voorzieningen van het Pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad.

De beleidsdekkingsgraad van het Pensioenfonds is per 31 december 2022 hoger dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds over voldoende middelen beschikt.

Renterisico (S1)

Het renterisico is vastgesteld op basis van de kasstromen van de vastrentende waarden en de kasstromen van de verplichtingen, welke de beleggingsadviseur van het fonds, zijnde Willis Towers Watson, heeft verstrekt. Het pensioenfonds dekt het nominale renterisico voor 90% af.

De buffer voor het renterisico moet een daling van de rentetermijnstructuur, de rente waarmee de verplichtingen contant worden gemaakt, kunnen opvangen. De benodigde buffer voor het renterisico bedraagt 19.821.

Zakelijke waarden risico (S2)

Voor de bepaling van de buffer voor het risico zakelijke waarden wordt verondersteld dat een procentuele daling moet kunnen worden opgevangen op de verschillende beleggingen.

Hierbij wordt onderscheid gemaakt in:

Aandelen ontwikkelde markten inclusief beursgenoteerd vastgoed	30% van	232.007	=	69.602
Aandelen opkomende markten	40% van	30.352	=	12.141
Niet-beursgenoteerde aandelen	40% van	56.253	=	22.501
Niet-beursgenoteerd vastgoed	18,4% van	25.382	=	4.672

De buffer voor het risico zakelijke waarden wordt hiervan afgeleid en bedraagt 101.376.

Valutarisico (S3)

De pensioentoezegging luidt in euro. Niet alle beleggingen zijn in euro.

De omvang van de buffer voor het valutarisico moet dusdanig zijn dat een waardedaling van 20% moet kunnen worden opgevangen voor valutarisico in ontwikkelde markten en 35% voor valutarisico in opkomende markten. De vereiste buffer voor valutarisico bedraagt dan 26.574.

Grondstoffenrisico (S4)

De omvang van de buffer voor het grondstoffenrisico moet dusdanig zijn dat een waardedaling van 35% kan worden opgevangen voor dat deel van de portefeuille dat in grondstoffen is belegd. Aangezien het pensioenfonds geen beleggingen heeft in grondstoffen, hoeft het pensioenfonds hiervoor geen buffer aan te houden.

Kredietrisico (S5)

De buffer voor het kredietrisico moet voldoende zijn om een stijging van de credit spread (renteverschil tussen risicovrije en risicodragende obligaties) op te vangen. Het effect van een stijging van de credit spread is afhankelijk van de ratingklasse:

- 0,60%-punt voor beleggingen met rating AAA, met uitzondering van Europese staatsobligaties;
- 0,80%-punt voor beleggingen met rating AA;
- 1,30%-punt voor beleggingen met rating A;
- 1,80%-punt voor beleggingen met rating BBB;
- 5,30%-punt voor beleggingen met rating BB en lager, alsmede beleggingen zonder rating.

De benodigde buffer voor het kredietrisico bedraagt dan 106.460.

Verzekeringstechnisch risico (S6)

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte (voor zowel kort- als langlevens) en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevensrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

Toepassing van het bovenstaande leidt tot een buffer van $1.847.084 \text{ (DB-voorziening exclusief IBNR)} \times 2,71\% = 50.038$.

Actief beheer risico (S10)

Er worden binnen het standaardmodel geen voorschriften gegeven voor de vaststelling van het vereist vermogen voor actief beheer risico.

Pensioenfondsen moeten in het standaardmodel zelf de omvang van het actief beheer risico adequaat vaststellen. DNB biedt de pensioenfondsen echter wel een methode als handreiking voor het maken deze inschatting.

Het VEV voor actief beheer wordt bepaald als het maximale verlies door actief beheer dat met een waarschijnlijkheid van 2,5% zal optreden. Het risicoscenario voor actief beheer risico is vooralsnog alleen op het aandelenrisico (beursgenoteerde aandelen) van toepassing.

De benodigde buffer voor actief beheer risico bedraagt dan 28.201.

Totaal

De benodigde buffer per risicocategorie is vastgesteld op basis van het afzonderlijke risico. De benodigde buffer voor alle risicocategorieën tezamen (op totaalniveau) is lager dan de som van de benodigde buffers per afzonderlijk risico. Dit komt omdat er bij de vaststelling van het vereist vermogen verondersteld wordt (conform het standaardmodel) dat de risico's onafhankelijk zijn van elkaar met uitzondering van een correlatie tussen de risico's op het gebied van rente (S1), zakelijke waarden (S2) en krediet (S5). Het verschil tussen de benodigde buffer op totaalniveau en de som van de benodigde buffers voor elk van de afzonderlijke risico's is gepresenteerd onder de term diversificatie.

Het totale VEV is gelijk aan 200.242. In procenten dekkingsgraad betekent dit een vereiste dekkingsgraad van 110,8%.

Vastgesteld te Terneuzen, 16 juni 2023

Het bestuur van Stichting Dow Pensioenfonds

Dhr. Ed d'Hooghe

Dhr. Arnd Thomas

Dhr. Pierre Taalman

Mevr. Carmen Floristan

Mevr. Caroline Van Eecke

Dhr. Tonie Raemdonck

Dhr. Otto Berbée

Dhr. Berto Kroes

Dhr. Ad de Kok

Dhr. Frans Habers

Goedkeuring van de jaarrekening door de raad van toezicht

Dhr. Erik Klijn

Dhr. Gerard van Harten

Dhr. Paul de Koning

FOTO: DOW FOTOCLUB

Overige gegevens

Bepalingen omtrent de resultaatbestemming

In de statuten is geen bepaling opgenomen over de resultaatbestemming. Conform hoofdstuk 5 uit de ABTN van Stichting Dow Pensioenfonds worden de jaarresultaten toegevoegd aan de algemene reserve.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Dow Pensioenfonds te Terneuzen is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2022.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Dow Pensioenfonds, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 22.000.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 1.100.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendeekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn, als geheel gezien, toereikende technische voorzieningen vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Dow Pensioenfonds is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen.

De vermogenspositie is naar mijn mening goed. Daarbij is in aanmerking genomen dat enigerlei intentie tot het verlenen van toeslagen ontbreekt.

Voor de volledigheid merk ik op dat, als op balansdatum in de rentetermijnstructuur rekening zou worden gehouden met de UFR-methodiek zoals deze door DNB in 2023 wordt toegepast, mijn oordeel over de vermogenspositie niet zou wijzigen.

Eindhoven, 16 juni 2023

drs. M.B.H. Ceelaert AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur en de raad van toezicht van Stichting DOW Pensioenfonds

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2022

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2022 van Stichting DOW Pensioenfonds te Terneuzen gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting DOW Pensioenfonds op 31 december 2022 en van het saldo van baten en lasten over 2022 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. De balans per 31 december 2022.
2. De staat van baten en lasten over 2022.
3. De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting DOW Pensioenfonds zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Controle-aanpak frauderisico's

Wij hebben risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang op de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in de entiteit en haar omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort en de wijze waarop de met governance belaste personen toezicht uitoefenen, alsmede de uitkomsten daarvan.

Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne beheersingssysteem en in het bijzonder de frauderisicoanalyse, zoals opgenomen in de SIRA, geëvalueerd alsook bijvoorbeeld de gedragscode, klokkenluidersregeling en de incidentenregistratie. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van risico's op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude. Hierbij hebben wij gebruik gemaakt van de elementen die tot fraude kunnen leiden: Rationalisatie, druk (motivatie) en gelegenheid. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's en uitgevoerde specifieke werkzaamheden zijn als volgt:

Doorbreken van interne beheersing door het management (een verondersteld risico).

Risico:

Het bestuur is in een unieke positie om fraude te plegen door de mogelijkheid het proces van financiële verslaggeving en resultaten te manipuleren door middel van het doorbreken van de interne beheersing die anderszins effectief lijken te werken.

Controleaanpak:

- We hebben de opzet en de implementatie geëvalueerd en, waar passend geacht, de werking getoetst van de interne beheersingsmaatregelen die het frauderisico dienen te mitigeren, inclusief de interne beheersingsmaatregelen die aanwezig zijn bij de dienstverleners waaraan het pensioenfonds bedrijfsprocessen heeft uitbesteed.
- Wij hebben een analyse uitgevoerd om te identificeren of er sprake is van (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico. Waar zulke journaalposten zijn geïdentificeerd, hebben we aanvullende controlewerkzaamheden uitgevoerd om op de geïdentificeerde risico's in te spelen. Deze werkzaamheden omvatten ook het herleiden van transacties naar de broninformatie.
- Wij hebben significante schattingen alsook oordeelsvormingen en veronderstellingen van het bestuur met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van de beleggingen geëvalueerd. Voor een omschrijving van onze werkzaamheden hieromtrent, verwijzen wij naar de kernpunten met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van beleggingen.
- We hebben elementen van onvoorspelbaarheid in onze controleaanpak opgenomen.

Wij hebben onze risico-inschatting en controleaanpak en resultaten gecommuniceerd aan het bestuur.

Uit onze werkzaamheden volgden geen signalen of vermoedens van fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang.

Controle-aanpak naleving van wet- en regelgeving

Wij hebben een algemeen inzicht verworven in het wet- en regelgevingskader dat van toepassing is op de entiteit door inlichtingen in te winnen bij het bestuur, de met governance belaste personen en het lezen van notulen en rapporten van de sleutelfunctiehouders.

Voor zover materieel voor de gerelateerde financiële overzichten, hebben wij op basis van onze risicoanalyse, en rekening houdende met dat het effect van niet-naleving van wet- en regelgeving aanzienlijk varieert, de volgende wet- en regelgeving overwogen: naleving van het belastingrecht financiële verslaggeving, - zoals opgenomen in Titel 9 van Boek 2 BW, RJ 610 en de Pensioenwet - aangemerkt als wet- en regelgeving met een directe invloed op de financiële overzichten.

Wij hebben voldoende en geschikte controle-informatie verkregen omtrent het naleven van de bepalingen van die wet- en regelgeving die gewoonlijk wordt geacht van directe invloed te zijn op de financiële overzichten.

Daarnaast is Stichting Dow Pensioenfonds onderworpen aan overige wet- en regelgeving, zoals ook benoemd in de NBA Handreiking 1144 'Specifieke verplichtingen vanuit de toezichtwet- en regelgeving voor de interne auditor en de externe accountant bij pensioenfonds', waarvan de gevolgen van niet naleving een van materieel belang zijnde invloed kunnen hebben op de financiële overzichten, bijvoorbeeld ten gevolge van boetes of rechtszaken, te weten:

- Pensioenwet;
- Besluit Financieel toetsingskader pensioenfonds (Bftp);
- Algemene verordening gegevensbescherming (AVG).

Gezien de aard van de activiteiten van Stichting Dow Pensioenfonds en de complexiteit van deze overige wet- en regelgeving bestaat het risico dat niet wordt voldaan aan de vereisten van deze wet- en regelgeving.

Ten aanzien van deze wet- en regelgeving die geen direct effect hebben op de vaststelling van de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening, zijn onze werkzaamheden beperkter. Naleving van wet- en regelgeving kan van fundamenteel belang zijn voor de operationele aspecten van een pensioenfonds, voor de mogelijkheid van een pensioenfonds om haar activiteiten voort te zetten, dan wel voor het voorkomen van sancties van materieel belang; niet-naleving van dergelijke wet- en regelgeving kan daarom van materieel belang zijnde invloed hebben op de financiële overzichten. Onze verantwoordelijkheid is beperkt tot het uitvoeren van gespecificeerde controlewerkzaamheden ter bevordering van het identificeren van niet-naleving van wet- en regelgeving die een invloed van materieel belang kan hebben op de financiële overzichten. Onze werkzaamheden ter bevordering van het identificeren van gevallen van niet-naleving van overige wet- en regelgeving die een invloed van materieel belang kan hebben op de financiële overzichten, zijn beperkt tot (i) het management en, in voorkomend geval, de met governance belaste personen vragen of de entiteit dergelijke wet- en regelgeving naleeft; (ii) de eventuele correspondentie met de desbetreffende vergunningverlenende of regelgevende of toezichthoudende instanties inspecteren.

Uiteraard zijn wij gedurende de controle alert op indicaties van (vermoedens) van niet-naleving van wet- en regelgeving.

Ten slotte hebben wij een schriftelijke bevestiging verkregen dat alle bekende gevallen van niet-naleving of vermoede niet-naleving van wet- en regelgeving, ons ter kennis zijn gebracht.

Controle-aanpak continuïteit

Het bestuur heeft de jaarrekening opgemaakt uitgaande van de continuïteit van het geheel van de bedrijfsactiviteiten van het pensioenfonds voor de voorzienbare toekomst. Onze werkzaamheden om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te evalueren omvatten onder andere:

- het verkrijgen van controle-informatie omtrent het continuïteitsrisico en de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling bij de vaststelling van bedragen en in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen;
- overwegen of de continuïteitsbeoordeling van het bestuur alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van onze controle kennis hebben en het bestuur bevragen over de belangrijkste veronderstellingen en uitgangspunten. Wij hebben hierbij onder andere aandacht besteed aan de vermogenspositie ten opzichte van het vereist eigen vermogen en de mate waarin beleggingen liquide gemaakt kunnen worden;
- nagaan of het bestuur gebeurtenissen of omstandigheden heeft geïdentificeerd die gerede twijfel kunnen doen ontstaan over de mogelijkheid van de entiteit om haar continuïteit te handhaven (hierna: continuïteitsrisico's);
- inwinnen van inlichtingen bij het bestuur over zijn kennis van continuïteitsrisico's na de periode van de door het bestuur verrichte continuïteitsbeoordeling;
- inspecteren van correspondentie met relevante toezichthoudende instanties.

De financiële positie van het pensioenfonds en de wettelijke mogelijkheid om onder bepaalde omstandigheden de pensioenverplichtingen te kunnen aanpassen is een belangrijk onderdeel van bovenstaande evaluatie. Onze controlewerkzaamheden hebben geen informatie opgeleverd die strijdig is met de veronderstellingen en aannames van het bestuur over de gehanteerde continuïteitsveronderstelling.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

De andere informatie bestaat uit:

- Het bestuursverslag.
- De kerncijfers.
- Het verslag van de raad van toezicht.
- Het verslag van het verantwoordingsorgaan.
- De overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.
- Alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een het pensioenfonds haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur en de met governance belaste personen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Breda, 22 juni 2023

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: R.M.E.M. Hennekam RA